

Robert Kostecki

Miejscowości gniazdowe na terenie Prus

Pasłek 2026

Projekt okładki
Robert Kostecki

© Copyright by Robert Kostecki
Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydanie I
(wersja cyfrowa)

Skład
Robert Kostecki

WSTĘP

Prusy to kraina, która rozciągała się od rzeki Wisły ku puszczy nadniemeńskim, od Zalewu Wiślanego do rzeki Osy i dalej na wschód obejmowała dzisiejsze Mazury. Poprzez Wisłę Prusy graniczyły z Pomorzem, a Osa stanowiła naturalną granicę z ziemią chełmińską, domeną książąt polskich. Omawiając ten temat trzeba choć pokrótce przypomnieć historię zaludniania tutejszych terenów, ponieważ nazwy miejscowości zwanych gniazdowymi powstawały na przestrzeni prawie całego okresu osadnictwa na ziemiach pruskich.

Interesujący nas czas, w którym dobra ziemskie dawały swoim właścicielom nazwisko lub też przybierały od ich nazwisk swą nazwę, zakończył się pod koniec drugiej połowy XVII wieku. Można go podzielić na następujące okresy:

- przedkrzyżacki, związany z działalnością misyjną Kościoła i wyprawami książąt polskich;
- związany z osadnictwem krzyżackim (od 1233 r. do początków wojny trzynastoletniej);
- po drugim pokoju toruńskim (od 1466 r. do 1525 r.);
- za Prus Książęcych (od 1525 r. do 1701 r.).

Wszystkim wymienionym okresom towarzyszyły lub je poprzedzały klęski głodu, pomoru, czy śmierci od ognia i miecza, które to kataklizmy pustoszyły całe połacie Prus. Zachodziła więc potrzeba ciągłego zaludniania tych ziem. Przewinęły się przez nie setki rodzin szlacheckich, z których tylko niewielki procent można zaszeregować do lokalnie gniazdowych.

Wcześniej granica etniczna była tu płynna. Ekspansja słowiańska odbywała się w kierunku północnym. Ziemie pruskie były słabo zaludnione, wskutek czego polscy feudałowie zagarniali prawie bezludne obszary i osadzali na nich swoich poddanych. Wielu Prusów przyjęło chrześcijaństwo, a wśród nich osiadali koloniści polscy. Osadnictwo niezorganizowane parło jeszcze dalej, ale polscy przybysze mieszały się z miejscową ludnością. Pierwotnie obszar Prus zamieszkiwały plemiona pogańskie, wśród których nie było ani królów i książąt, ani też zorganizowanego wojska. Dopiero w XI wieku wytworzyła się warstwa wielmożów rozmiłowanych w wyprawach wojennych na przygraniczne tereny Litwy i Mazowsza. Jednocześnie silne już państwo piastowskie zaczęło dążyć do schrystianizowania i podporządkowania ziem pruskich. Zakończył się okres w miarę bezkonfliktowego sąsiedztwa dwóch żywiołów – słowiańskiego i pruskiego. Prusowie, jako ludzie wolni, nie mogli jednak znieść narzucanych im stosunków feudalnych. Rodziło to bunt, podobnie jak wyprawy wojenne książąt mazowieckich, organizowane na zasadzie krucjat, które wywoływały akcje odwetowe. Napady Prusów były skierowane zarówno na terytoria nawrócone, jak i na ziemie polskie i przybrały na sile szczególnie na przełomie XII i XIII wieku. W początkach XIII wieku, gdy Polska była osłabiona rozbiciem dzielnicowym, Prusowie przeszli do akcji zaczepnej. W tym okresie posunęli swoje gródki w najbliższe okolice Torunia, a ich zagony sięgały nawet Płocka. Pogranicze zostało spustoszone ustawicznymi walkami. Dotychczasowi mieszkańcy pogranicza częściowo wyginęli, a częściowo rozproszyli się. Pierwszy etap kolonizacji Prus zakończył się w początkach XIII wieku niepomyślnie dla Polski. Ucierpiała bardzo dość gęsto zaludniona ziemia chełmińska i lubawska. Książęta polscy chcąc zabezpieczyć północne granice budowali wzdłuż nich pas strażnic, gdzie osadzali drobnych rycerzy. Wśród nich byli też rycerze czescy i niemieccy. W zamian za otrzymaną ziemię byli zobowiązani do pełnienia służby granicznej. Osadzano tam także chłopów, którym za zasługi poniesione w walkach z Prusami nadawali szlachectwo. Konrad Mazowiecki nie mogąc powstrzymać nasilających się napadów ze strony Prusów, poprosił w 1226 r. o pomoc rycerzy zakonnych pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Zakon Krzyżacki już w 1228 r. rozpoczął działania wojenne przeciw Prusom w okolicy Torunia i Nieszawy. Wkrótce Krzyżacy zajęli całą ziemię chełmińską. W 1233 r. przekroczyli rzekę Osę i rozpoczęli podbój ziem pruskich. Podbój Prus trwał 50 lat i zakończył się

całkowitą przegraną pogańskich plemion. W chwili sprowadzenia Krzyżaków, dawna, plemienna ziemia sasińska była bardzo słabo zaludniona. Krzyżacy zajęli ją w 1254 r. W 1321 r. na tym obszarze nadali Krzyżacy 1440 włók ziemi rycerzom pochodzącym z ziemi chełmińskiej. Było to pierwsze nadanie na ziemi sasińskiej, za którym szły kolejne. Do początku wojny trzynastoletniej założono na ziemi sasińskiej 88 wsi rycerskich. Osadnicy napływali też z przyległego Mazowsza. Mazurzy rozradzali się szybko, toteż fale kolonizacyjne już w XIV wieku zaczęły iść na dawne ziemie pruskie. Rozpoczęła się kolonizacja wschodnich terenów Prus, zmienionych podczas walk w bezludną puszczy. Tutaj osadnictwo rozwijało się w trudnych warunkach wskutek ciągłych najazdów litewskich, które docierały aż do ziemi lubawskiej. Jednak pod ochroną warownych zamków, powstawały na tych obszarach polskie, pruskie i niemieckie majątki rycerskie. Dopóki jednak ziemie te były terenami ciągłych wojen i najazdów, o kolonizacji na szerszą skalę nie można było myśleć. Dopiero, kiedy po pokoju nad jeziorem Melno w 1422 roku napady litewskie ustały, pograniczne puszcze zaczęły się żywiołowo zaludniać osadnikami z Mazowsza. Nęciły ich lasy z mnóstwem dzikiej zwierzyny oraz liczne wody pełne ryb. Wracali do swych rodzinnych stron dawni uchodźcy pruscy lub ich spolszczeni potomkowie, często ze statusem szlachcica. Także nieliczne rodziny szlacheckie pochodzenia pruskiego, wierne Zakonowi tzw. wityngowie, otrzymywały dobra na prawie chełmińskim. O wiele bardziej ruch osadniczy wzmógł się po pokoju toruńskim w 1466 r. Nowa fala osadników polskich napłynęła do Prus Zakonnych. Wtedy to siecią wsi mazurskich pokryły się tereny komornictw krzyżackich: nidzickiego, szczycieńskiego, piskiego i ełckiego. Fala osadnictwa z Mazowsza parła dalej opanowując giżyckie, węgorzewskie i oleckie. Wśród osadników było dużo drobnej szlachty z województw mazowieckiego i płockiego. W tym czasie ziemia na Mazowszu była już wyjałowiona a majątki bardzo rozdrobnione w wyniku podziałów rodzinnych. Dlatego też, tamtejsza szlachta tak chętnie porzucała rodzinne piaski i szła na północ. Ludność polska skolonizowała całą południową część Prus, a ich wschodnią i północno-wschodnią część mniej licznie zasiedlili Litwini. Wśród powstających miejscowości były i takie, które otrzymywały nazwy odherbowe, np. Bzury, Doliwy, Pomiany, czy Szeligi. Rok 1466 wiązał się też z przybyciem rzeszy urzędników szlacheckich, ich rodzin i sług, często z głębi Polski, na część byłych ziem Zakonu, tzw. Prus Królewskich. Zostały one podzielone na województwa. Dwa z nich – malborskie i częściowo chełmińskie, znajdowały się w granicach etnicznych Prus. Kolejny rozkwit osadnictwa daje się zauważyć po 1525 r. Państwo zakonne poniosło klęskę zakończoną hołdem. Wielki mistrz Albrecht Hohenzollern przeszedł na luteranizm, a podległą mu część Prus nazwano Książęcymi. W nowopowstałym księstwie warstwę rządzącą stanowili przedstawiciele rycerstwa zachodniego, przeważnie pochodzenia niemieckiego, których przodkowie przybyli tu jako zaciężni, urzędnicy i dworacy. Tylko nieliczne rodziny pochodzenia staropruskiego i polskiego weszły w skład nowej arystokracji. Po ugruntowaniu się nowego ustroju w Prusach Książęcych, kolejni elektorzy niemało uwagi poświęcali zagospodarowaniu dalszych obszarów puszczańskich. Podobnie jak w poprzednich okresach, większość osadników pochodziła z Mazowsza i Podlasia, i tak jak na tamtych terenach w Prusach pojawiają się nazwy zakładanych wsi utworzone od nazwisk tzw. wolnych, którą to grupę stanowili przedstawiciele drobnej szlachty mazowieckiej: Krzywińskich, Olszewskich, Pogorzelskich, Wyłuckich, itp.¹ Szlachty w starostwie giżyckim nie było zbyt wiele, znacznie więcej znajdowało się jej w sąsiednich starostwach, np. węgoborskim i ryńskim. Rozwój własności szlacheckiej w okolicach Giżycka nastąpił dopiero po 1625 r. do tego czasu były tu tylko trzy dobra szlacheckie. Szlachta otrzymywała już nie tylko obszary puszczańskie lub opustoszałe majątki, ale całe

¹ G. Białuński, *Zróżnicowanie społeczeństwa starostwa węgorzewskiego w XVII w.*, Studia Angerburgica, t. 2, Węgorzewo 1997, s. 10.

wsie, łącznie z ludnością.² Napływająca szlachta nadawała zakładanym „na pniu” lub pustkom nazwy tworzone od swoich nazwisk, często identyczne lub zbliżone do nazw swoich wsi rodzinnych tzw. *pierwotnych gniazd rodowych*. Przybierała też nazwiska od nowonabytych włości, które stawały się tzw. *nabytymi gniazdami rodowymi*. Zdarzały się też przypadki, że celowo osiadano w miejscowościach, których istniejąca już wcześniej nazwa współbrzmiała z danym nazwiskiem.³

Szlachty występującej na omawianym terenie o nazwiskach współbrzmiących z nazwami znajdujących się tu miejscowości jest znacznie więcej, niż tej ujętej w niniejszym opracowaniu. Jednak brak potwierdzenia źródłowego nie pozwala jednoznacznie wywieść danego nazwiska z konkretnej miejscowości, pomimo, iż często te nazwiska występują w bliskości takich miejscowości. Józef Krzepela, jako autor opracowań tematycznych z reguły niebranych na poważnie przez badaczy, mógł więc wiele nazwisk prawidłowo skojarzyć z miejscowościami jako będącymi dla tych nazwisk gniazdowymi.

Po 1454 r., obok masowo pojawiających się nazwisk pisanych w wersji polskiej, ciągle funkcjonowały te dawne, niemieckie, ponieważ język ten nie utracił swojej rangi. Z czasem dawne przydawki odmiejscowe stały się przydomkami. Dwujęzyczność nazwisk charakteryzowała również tę część szlachty, która do dziedziczonych od średniowiecza określiń niemieckich, dodawała w XVI wieku polskie nazwiska szlacheckie zakończone na –ski lub –cki. Co istotne, dwujęzyczna pisownia nazwisk dotyczy nie tylko rodzin pochodzenia niemieckiego, ale również niewątpliwych, piętnasto- a nawet szesnastowiecznych, przybyszów z Korony. Upatrywać ich można w wielu rodzinach szlacheckich pieczętujących się herbami polskimi nie występującymi w ziemi chełmińskiej. Przed 1454 r. (np. Cholewa, Lubicz, Przegonia).⁴

² G. Białuński, *Z dziejów osadnictwa Wielkich Jezior Mazurskich. Pochodzenie osadników na przykładzie starostwa leckiego (giżyckiego) w XVI-XVII w.*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 2, 1993, s. 400.

³ R. Kostecki, *Szlacheckie „gniazda rodowe” zlokalizowane na terenie Welskiego Parku Krajobrazowego i jego okolic*, [w:] Przewodnik kulturowy po Welskim Parku Krajobrazowym, Działdowo 2005, s. 3-20. Tegoż: *Herby dawnych właścicieli dóbr ziemskich zlokalizowanych na terenie ziemi zalewskiej i jej okolicy* (cz. 1), Zapiski Zalewskie, 44, 2019, s. 37-43.

⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego w latach 1454–1772. Mobilność społeczna i terytorialna*, Warszawa 2014, s. 22; K. Mikulski, *Rola osadnictwa w kształtowaniu się stosunków etnicznych na Pomorzu Gdańskim do końca XVIII wieku*, w: *Regiony pograniczne Europy Środkowo-Wschodniej w XVI–XX wieku. Społeczeństwo – gospodarka – polityka*, pod red. M. Wojciechowskiego i R. Schattkowsky’ego, Toruń 1996, s. 55.

1. Augustynowscy, h. Ogończyk, gn. Augustynki (dziś prawd. część Płużnicy), pow. chełmiński.⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶ W 1570 r. Jan Augustynowski miał tu 4 łany i 4 zagrody, a Walenty Augustynowski 3 łany.⁷ Przybysze. Później Augustynowscy przenieśli się do województwa malborskiego. W XVIII wieku występowali w województwie pomorskim.⁸ W 1648 r. Stanisław Augustynowski h. Ogończyk pełnił urząd burgrabiego malborskiego.⁹

2. Babscy, h. Radwan odm., gn. Babki, pow. grudziądzki.¹⁰ Zaliczeni do przychodniów.¹¹ Dobra Babki były w posiadaniu braci Jerzego, Michała i Jana Babskich (1597, 1613).¹² Genealogia zna Babskich h. Radwan, piszących się z miejscowości Babsk w województwie rawskim.¹³

⁵ K. Dachnowski, *Herbarz szlachy Prus Królewskich z XVII wieku*, opr. Z. Pentek, Kórnik 1995, s. 25.

⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty Prus Królewskich z połowy XVII wieku (na podstawie herbarza J. K. Dachnowskiego)*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia–Nauki Humanistyczno–Społeczne, zeszyt 18 (128), 1982, s. 153.

⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej województwa chełmińskiego i malborskiego w 2 poł. XVI wieku*, Roczn. Tow. Naukowego w Toruniu, rocz. 60, zeszyt 2, 1955, Toruń–Łódź 1957, s. 35; Źródła dziejowe, t. XXIII, Polska XVI w. pod względem geograficzno-statystycznym, t. XII: Prusy Królewskie, wyd. I.T. Baranowski, Warszawa 1911, s. 42.

⁸ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60, 160.

⁹ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. I, Warszawa 1899, s. 57; *Urzędnicy Prus Królewskich XV-XVIII wieku. Spisy*, opr. K. Mikulski, [w:] *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, pod. red. A. Gąsiorowskiego, t. V, z. 2, Ossolineum 1990, s. 193.

¹⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 421; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej w Prusiech, niegdyś krzyżackich*, Lwów, 1882, s. 203.

¹¹ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 167.

¹² G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel, Provinz Preußen (Ost- und Westpreußen)*, [w:] *Siebmacher's Wappenbücher*, Band VII, Abt. 3a, Nürnberg 1900, Tab. 1, s. 4.

¹³ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 62-63; K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, wyd. J. N. Bobrowicza, t. II, Lipsk 1839, s. 39.

3. Bajerscy (von Bayersee), h. wł., przyd. Roskau (wcześniej Roske), gn. Bajerze (Beyersee, 1526 Maius et Minus Bayerze), pow. chełmiński.¹⁴ Przybysze.¹⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹⁶ Beyersee była rycerską posiadłością lenną w Dolnej Frankonii, należąca do zamożnej niemieckiej rodziny von Beyersee herbu własnego, która w średniowieczu otrzymała od Zakonu krzyżackiego w Komturii Człuchowskiej i Starogrodzkiej znaczne majątki. Przydomek świadczy, że mogli też być w posiadaniu miejscowości Rosko w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim. Niemieckie nazwisko von Beyersee zostało spolszczone na Bajerski, wraz ze zmianą nazwy wsi Beyersee na Bajerze. W dniu 16 lipca 1421 roku wielki mistrz Zakonu Michał Kűchmeister von Sternberg po raz kolejny nadał wieś Beyersee na prawie magdeburskim rycerzowi Mikołajowi von Beyersee z Leszcza.¹⁷ Herb Bajerskich, to także znak średniowiecznych Sumowskich, Głazewskich (Głazejewskich) i Uzdowskich. Najprawdopodobniej pod koniec panowania krzyżackiego udział w Bajerzu miała jeszcze inna rodzina, której herb miał w godle trąbę. Pieczęcią z takim wizerunkiem posługiwał się duchowny z Elbląga – Gabriel von Bayersze (1480).¹⁸ W 1570 r. Michał Bajerski (*Baiersky*) miał w Bajerzu i Lindzie 28 łąnów, 3 zagrody, karczmę, kuźnię, wiatrak i 6 zagród z bydłem.¹⁹ W 1744 r. nazwisko Bayerski zostało odnotowane w powiecie chełmińskim.²⁰

4. Balicy (von der Baltz), h. wł., gn. Balice (miejscowość zaginiona), pow. ostródzki.²¹ Balice były położone w komturii ostródzkiej, a należały do parafii w Lipowie. Dokładne położenie tej miejscowości nie ostało ustalone, gdyż granice komturii z XVI wieku nie pokrywają się z obecnymi granicami administracyjnymi powiatu ostródzkiego. Lipowo, z jakim były związane Balice, znajduje się w pobliżu granicy obecnego powiatu ostródzkiego. W 1543 r.

¹⁴ G. A. v. Műlverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, Tab. 1, s. 4; Tegoż: *Ausgestorbener preußischer Adel, Provinz Preußen (Ost- und Westpreußen, [w:] Siebmacher's Wappenbücher*, Band VI, Abt. 4, Nürnberg 1874, tab. 54, s. 73; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 134.

¹⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

¹⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 154.

¹⁷ Copernicus Vereins für Wissenschaft und Kunst, Heft 10, 13, Thorn 1895, s. 1; H. Maercker, *Geschichte der Ländlichen Ortschaften und der drei kleineren Städte des Kreises Thorn in seiner früheren Ausdehnung vor der Abzweigung des Kreises Briesen*, Danzig 1888, s. 99; F. Schultz, *Geschichte der Stadt und des Kreises Kulm*, Teil 1. Bis zum Jahre 1479, Danzig 1876, s. 194.

¹⁸ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 36; K. Górski., *Studia i szkice z dziejów państwa krzyżackiego*, Olsztyn, 1986, s.10 – wymienia Bajerskich herbu Trąby.

¹⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 35; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 29.

²⁰ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-preussen zur Zeit der preussischen Besitzergreifung*, Mitteilungen der K. Preussischen Archivverwaltung, H. 19, Leipzig 1911, s. 195.

²¹ G. A. v. Műlverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 2, s. 4, 5.

połowę wsi Lipowo i dobra Balice posiadali w swych rękach Grzegorz i Jerzy, bracia Baliccy.²²

5. Barlewscy, h. ?, gn. Barlewice, pow. sztumski.²³
6. Bartkowscy, h. ?, gn. Bartki, pow. ostródzki. Hanusz (1660) i Joachim (1661) Bartkowscy notowani w powiecie działdowskim.²⁴ W drugiej połowie XVII wieku właścicielem części Turza był Krzysztof Bartkowski (1671). Jego syn Mikołaj był właścicielem majątku Kurki.²⁵ W 1756 r. sołtysem w Bartkach był Adam Bartkowski.²⁶ Genealogia zna rodzinę Bartkowskich h. Ostoja ze wsi Bartkowce (obecnie Bartkowice) w województwie sieradzkim.²⁷
7. Bażyńscy (von Baysen), h. Wiewiórka, gn. Bażyny, pow. lidzbarski.²⁸ Przybysze.²⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziały.³⁰ Istnieje kilka hipotez na temat pochodzenia tej rodziny. Jedna z nich głosi, że byli pochodzenia pruskiego.³¹ Inna wywodzi Bażyńskich od Flemingów, lubeckiego rodu osiadłego w 1246 r. na Warmii. Henryk I Fleming, biskup warmiński, dokumentem z dnia 10 lipca 1289 roku nadał swemu bratu Albertowi 110 włók ziemi na pruskich polach Baysen, Sigdus i Naglandithin. Majątek po Albercie odziedziczyli jego dwaj synowie: Henryk i Albert. Nowi właściciele otrzymali jedynie część dóbr Bażyny, dotąd nie obsadzonych. Istnieje pewne podobieństwo herbu Wiewiórka do herbu Flemingów, w którym zamiast wiewiórki widnieje wilk wspięty w przednich łapach trzymający kamień. Jednoznacznie nie można ustalić pokrewieństwa Flemingów de Baysen z rodziną herbu Wiewiórka, gdyż nie wszyscy piszący się „de Baysen” musieli należeć do jednego rodu. Nierzadko przecież kilku właścicieli należących do różnych rodów heraldycznych urabiało swoje nazwisko od nazwy tej

²² A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 85; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 361, 362; Z. Lietz, *Z dziejów wsi*, [w:] Ostróda. Z dziejów miasta i okolic, red. L. Kenig i inni, Olsztyn 1976, s. 166, 189.

²³ H. Górniewicz, *Rodowe nazwy miejscowe Mazur i Warmii*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 2, 1965, s. 204.

²⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 116, 117.

²⁵ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi*, [w:] Działdowo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1966, s. 165.

²⁶ J. Wijaczka, *Dzieje wsi do końca XVIII wieku*, [w:] Historia Nidzicy i okolic, pod red. W. Rezmera, Nidzica 2012, s. 170.

²⁷ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 116.

²⁸ G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 2, s. 5.

²⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

³⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 154.

³¹ A. v. Müilverstedt, *Beiträge zur Geschichte des Wergeldes in Preussen*, Der neuen Preussischen Provinzial-Blätter andere Folge, 1853, Bd. 3, s. 97; B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 32.

samej wsi.³² Kolejna hipoteza upatruje przodków Bażyńskich wśród szlachty chełmińskiej, której przedstawiciele przybyli na ziemię sasińską w wyniku akcji kolonizacyjnej prowadzonej przez zakon krzyżacki. W 1321 r. jednym z pierwszych osadników był Piotr z Leszcza k/Torunia. Na otrzymanej ziemi w okolicy Dąbrówna założył kilka osad. Jedną z nich nazwał Leszczem na pamiątkę pierwotnego gniazda rodowego. Prawdopodobnie jego potomkiem był Jan z Leszcza (1374), pierwszy sędzia w Dąbrównie. Po nim tę godność piastował Piotr z Leszcza (von Heselicht) noszący przydomek „von Baysen” (1383), który miał umrzeć bezpotomnie. Z dużym prawdopodobieństwem, to Fest von Heselicht właściciel Bażyn na Warmii był ojcem braci: Aleksandra, Gabriela, Jana i Ścibora herbu Wiewiórka.³³ Jan początkowo piastował różne godności na dworze wielkiego mistrza krzyżackiego, w którego imieniu w latach 1412-1431 odbywał podróże dyplomatyczne do Anglii, Portugalii i Danii.³⁴ Z jego pobytem w Portugalii wiąże się legenda tłumacząca odmianę ojczystego herbu. Jan von Baysen uczestnicząc w walkach z Maurami, przed jedną z bitew miał wystąpić jako harcownik pokonując olbrzymiego Maura. Za chwalebne czyny na polu walki otrzymał od portugalskiego króla Jana pas i ostrogi rycerskie, a do godła przydanego murzyna trzymającego wiewiórkę. W klejnocie widniał połumurzyn trzymający chorągiew z wiewiórką.³⁵ Ostatnim przedstawicielem rodziny Bażyńskich herbu Wiewiórka był Ludwik (†1612), który sprzedał Bażyny Jakubowi Bartschowi, burmistrzowi braniewskiemu.³⁶ W 1624 r. Jakub Bartsch zrezygnował z członkostwa w magistracie po to, by móc osiąść w zakupionych przez siebie dobrach Bażyny i Krosno.³⁷ W bazylice braniewskiej znajdował się ołtarz ufundowany w 1609 r. przez burmistrza Jakuba Bartscha, z uwiecznionym na nim herbem Wiewiórka. Fundator był wspomniany także w inskrypcji: *Jacobus Bartsch in Krossen et Basien haeres fieri fecit 1609*.³⁸ Herb ten został nadany 18 kwietnia 1589 roku Janowi i Piotrowi Bartschom z Braniewa wraz z przywróceniem szlachectwa, jakie posiadali na Warmii.³⁹ Na zewnętrznej ścianie kościoła w Bażynach znajduje się kamienna tablica z herbem Wiewiórka właściciela Bażyn Jakuba Bartscha, który w 1611 r. odnowił miejscowy kościół. Na tablicy kamiennej wykuto tarczę z wiewiórką sidzącą na pagórku w przednich łapach trzymającą orzech.

³² W. Kętrzyński, *O Bażyńskich*, Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego, rocz. 10, 1878, s. 116; K. Kwiatkowski, *Bezlawki – kilka uzupełnień źródłowych dotyczących późnośredniowiecznego zespołu osadniczego na obrzeżach kraju pruskiego*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1, 2016, s. 38.

³³ W. Kętrzyński, *O Bażyńskich*, s. 116, 119, 120.

³⁴ Oracki T., *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej*, t. I, Olsztyn 1984, s. 14.

³⁵ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. II, s. 83. Herb ten był nazywany Luzitan, zapewne od krainy Luzytania (także: *Lusitania*), starożytnej prowincji rzymskiej, która znajdowała się na Półwyspie Iberyjskim i obejmowała część obecnej Portugalii i Hiszpanii [R.K.].

³⁶ W. Kętrzyński, *O Bażyńskich*, s. 130.

³⁷ A. Frankowski, *Elita władzy Starego Miasta Braniewa w XVII i XVIII wieku*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 2, 2001, s. 182.

³⁸ A. Boetticher, *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Ostpreussen. Das Ermland*, Ostpreussischen Provinzial-Landtages., H. 4, 1884, s. 50.

³⁹ J. Szymański, *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*, Warszawa 2001, s. 15; *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV-XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV-XVIII w.*, opr. B. Trelińska, Lublin 2001, s. 212, 213.

8. Białobłoccy, h. Ogończyk, przyd. Weissbruch, gn. Białobłotki i Białobłoty, pow. grudziądzki.⁴⁰ Przybysze.⁴¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴² W 1470 r. właścicielem w Białobłotach był Jakub Białobłocki (*Bileblotzki*), a w 1570 r. Szymon Białobłocki (*Byalobloczky*) miał tu 1,5 łana. W XVI wieku w Białobłotkach posiadaczem był Łukasz Białobłocki.⁴³ Możliwe, że po sąsiedzku mieszkały dwie niespokrewnione ze sobą, tak samo nazywające się rodziny.⁴⁴ Genealogia zna rodzinę Białobłockich herbu Lubicz ze wsi Białobłoty w ziemi chełmskiej.⁴⁵

9. Białochowscy (Białachowscy), h. Lubicz odm., gn. Białochowo, pow. grudziądzki.⁴⁶ Rodzina zasiedziała⁴⁷ W w 1570 r. właścicielami w Białochowie byli Tomasz, Andrzej, i Franciszek Białochowscy (*Byalochowskie*).⁴⁸

⁴⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 25; G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 3, s. 6.

⁴¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60

⁴² T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 154.

⁴³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 130; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 40.

⁴⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60, 119.

⁴⁵ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 184.

⁴⁶ G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 3, s. 6.

⁴⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 154.

⁴⁸ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 58.

10. Białochowscy, h. Cholewa (?), przyd. Schillingsdorf, gn. Białochówko, pow. grudziądzki.⁴⁹ Przybysze.⁵⁰ W drugiej połowie XVI wieku własność w Białochówku mieli Tomasz i Franciszek Białochowscy oraz Adam Białochowski (*Byalochowsky*) z Białochowa.⁵¹ Paweł z Dąbrówki herbu Cholewa, ziemianin dobrzyński, poślubiwszy ostatnią z rodziny Schillingsdorff, bogatą dziedziczkę na Białochowie, Świerkocinie, Kłódce i innych majątkach, przyjął jej herb i nazwisko Schillingsdorf, a w 1424 r. dobra żony otrzymał prawem lennym. Ten przywilej w 1504 r. król Aleksander Jagiellończyk zatwierdził jego wnukowi, także Pawłowi. Tego ostatniego synowie mieli powrócić do polskiego herbu Cholewa, a od swego majątku przybrali nazwisko Białochowski.⁵² W 1570 r. Franciszek Schillingsdorf Białochowski płaci pobór z Białochówka i wyciska na kwicie swój herb. W XVI wieku herbów zbliżonych wyglądem do herbu Schillingsdorf Białochowskich używali Tłuchowscy, Kęczewscy, Wiadrowscy i Wyszyńscy, także rodziny dobrzyńskie. W XVII wieku wszystkie wyżej wymienione rodziny, dzięki podobieństwu, przybrały herb Cholewa jako należący do znacznieszego rodu heraldycznego.⁵³ Kwestię tę próbowała wyjaśnić Jadwiga Chwalbińska stwierdzając, że panowie Schillingsdorffu używali Wilczychkos. Autorka monografii o rodzie Prusów uznała przypuszczenia wcześniejszych badaczy za pewnik i przyjęła, że w pierwszej połowie XV wieku Białachowo posiadały dwie rodziny Schillingsdorffów: Cholewitów i Wilczychkosów. W tej sytuacji, zaistniała potrzeba przeanalizowania listy kolejnych posiadaczy tych dóbr: w 1417 r. występował tu Paweł, herbu Cholewa, przypuszczalny antenat Dąbrowskich; w 1424 r. posiadał je Mikołaj z Białachówka herbu Wilczekosy; w 1481 r. – Mikołaj Dyac; w 1482 r. Hojko ze Smołąga; a w 1484 r. Paschke i Gunter von Damerau. W 1504 r. przywilej na posiadanie obu wsi otrzymał Paweł Białochowski, protoplasta późniejszych Białochowskich. Janusz Bieniak badający kwestię pochodzenia właścicieli Białochowa, musiał dojść do podobnych wniosków, ponieważ nie wspomina nic o Cholewitach, a jedynie o Wilczychkosach i Pierzchałach.⁵⁴
11. Bobrowscy, h. Jastrzębiec, gn. Bobrowo, pow. chełmiński.⁵⁵ W 1526 r. przywilej otrzymał Jan Bobrowski, dziedzic w Bobrowie. W 1570 r. Piotr Bobrowski posiadał w Bobrowie 3 zagrody.⁵⁶

⁴⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 353.

⁵⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60; K. Mikulski, *Rola osadnictwa...*, s. 55.

⁵¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 35; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 58.

⁵² A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 188; Biblioteka Kórnicka PAN, Teki Dworzaczka (Monografie), wersja elektroniczna (dostęp internetowy).

⁵³ S. Dziadulewicz, *O przeobrażeniach w polskich herbach*, *Miesięcznik heraldyczny*, 8, 1930, s. 164.

⁵⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 29.

⁵⁵ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 328.

⁵⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 36.

12. Bolemińscy, h. wł., przyd. Ostischau, gn. Bolemin (obecnie Bolejny), pow. nidzicki.⁵⁷ Byli pochodzenia niemieckiego. W dniu 2 kwietnia 1600 r. w Królewcu odbyła się nadzwyczajna sesja sądu okręgowego, podczas której wydano potwierdzenie szlachectwa Niklasowi von Ostischau z majątku rycerskiego Żelazno, który osiedlił się na Morawach. W Czechach zarządzano od niego poświadczenia świadectwa. Przed sądem okazał on przywilej na rodowy majątek Żelazno oraz dowód, że jego przodek cieszył się zaszczytami szlacheckimi.⁵⁸ Rodzina ta pieczętowała się herbem, gdzie w polu czarnym widniały trzy skosy srebrne, a w klejnocie także skosy na dwóch czarnych skrzydłach orlich.

13. Bolimińscy (Bolemińscy), h. Leszczyc, gn. Bolumin (Bolimin Wielki) i Boluminek (Bolimin Mały), pow. chełmiński.⁵⁹ Przybysze.⁶⁰ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶¹ W 1570 r. Jan, Kacper i Wojciech Bolemińscy (*Bolieminsky*) posiadali w Boluminie własności.⁶²

⁵⁷ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 41, s. 55, 56.

⁵⁸ A. von Mülverstedt, *Über Adelsattestate und Adelsbeweise. Generalissimus von Tilly ein Preuße*, Preußische Provinzial-Blätter. Band 8, Verlag Wilhelm Koch, Königsberg 1855, s. 85 f; Westpreußischer Geschichtsverein, *Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins*, Ausgaben 41–45, 1900, s. 195.

⁵⁹ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 295.

⁶⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

⁶¹ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 154.

⁶² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 36; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 49.

14. Borawscy, h. ?, gn. Borawskie, pow. olecki. W 1561 r. Wawrzyniec von Halle, starosta olechowski, odnawia przywilej Sobiechowi, Jakubowi i Jordanowi Borawskim, braciom, poświadczając, że ich ojciec Piotr Borawski nabył 6 włók sołeckich celem założenia wsi dannickiej na 60 włókach.⁶³ Genealogia zna rodziny Borawskich herbów Bojczy, Cholewa odm. i Junosza ze wsi Borawskie.⁶⁴
15. Borkowscy, h. Gryf odm., przyd. Langheim, gn. Borki, pow. piski.⁶⁵ W 1484 r. von Langheimowie otrzymują 40 włók na prawie magdeburskim, gdzie powstaje wieś Borki.⁶⁶ W 1565 r. książę Albrecht nadaje 40 włók Grzegorzowi, Pawłowi i Andrzejowi Lanheimom-Borkowskim, kuzynom, gdzie już wcześniej posiadali 10 włók w Borkowinach.⁶⁷

16. Borowscy, h. Ogończyk odm., gn. Borowo n/Szkotówką (miejscowość zaginiona), pow. działdowski.⁶⁸ W początkach XVII wieku Borowo należało do Macieja Borowskiego, który zmarł pozostawiając nieletnie dzieci: Balcera, Jana, Macieja, Emmę, Dorotę i Elżbietę. W

⁶³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 516; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 215.

⁶⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. II, s. 22, 23.

⁶⁵ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 5, s. 8, 9.

⁶⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 457, 465.

⁶⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 523.

⁶⁸ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 25; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska i jej herby*, Kraków 1908, s. 40; G. Białuński, *Szlachta i dobra szlacheckie w starostwie ryńskim w Prusach Książęcych (do XVIII w.)*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1, 1994, s. 21.

1615 r. ich opiekunem był Jakub Borowski z Koszelew.⁶⁹ W 1635 r. Właścicielami w Borowie byli Stanisław i Balcer Borowscy.⁷⁰

17. Borowscy, h. Jastrzębiec, gn. Borówno, pow. chełmiński.⁷¹ Przybysze.⁷² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁷³ W 1551 r. szlachetni Piotr i Anna Kantociak sprzedają swą część w Borównie Kacprowi Borowskiemu. W 1570 r. Jan Borowski miał w Borównie 6 łanów, karczmę, 3 zagrody oraz komornika.

18. Borzymowie, h. ?, gn. Borzymy, pow. ełcki. W 1503 r. wielki mistrz Fryderyk książę saski nadał na prawie magdeburskim 50 włók ziemi i 2 morgi bagna olszowego przy rzece Przepiórcze braciom Janowi i Grzegorzowi Borsim (Borzymom), którzy założyli tu wieś.⁷⁴ Genealogia zna rodzinę Borzymów h. Belina ze wsi Borzymy w województwie podlaskim.⁷⁵
19. Browińscy, h. ?, gn. Browina, pow. toruński. Przybysze.⁷⁶ W 1570 r. Jan, Krzysztof i Sebastian Browińscy (*Browinsky*) posiadali w Browinie własności.⁷⁷
20. Brzózkowie, h. ?, gn. Brzózki Wielkie i Małe, pow. piski. W 1471 r. Zygfryd Flack v. Schwarzburg, komtur bałdzki, nadał tu braciom Pawłowi i Jenkowi Brzózkom 13 włók na

⁶⁹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 53; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 370; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 138, 139.

⁷⁰ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 326.

⁷¹ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 5, s. 9.

⁷² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

⁷³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 154.

⁷⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 458, 459; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 207; J. Kawecki, B. Roman, *Z dziejów wsi*, [w:] Ełk. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1970, s. 159.

⁷⁵ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. II, s. 70.

⁷⁶ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 48, 60.

⁷⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 36; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 46.

prawie magdeburgskim.⁷⁸ Genealogia zna rodzinę Brzóska h. Nowina ze wsi Brzozy w województwie mazowieckim.⁷⁹

21. Buczkowscy, h. ?, gn. Buczek, pow. grudziądzki. Przybysze. W 1570 r. Tomasz Buczkowski (*Buczowski*) miał tu 2,75 łana, Wawrzyniec Buczkowski 2,75 łana, Stanisław Buczkowski 1 łan, Grzegorz Buczkowski 2,5 łana, Andrzej Buczkowski 1,75 łana.⁸⁰ Buczkowscy ostatni raz pojawili się w źródłach w 1589 r. Dopiero w 1728 r. niejaki Piotr Buczkowski chrzczył swoje dziecko w Czarżu.⁸¹ Genealogia zna rodzinę Buczkowskich herbu Orla ze wsi Buczek w województwie łęczyckim.⁸²
22. Burscy, h. Jastrzębiec, gn. Bursz, pow. działdowski.⁸³ Przybysze z Prus książęcych.⁸⁴ W XVII wieku posiadłość w Kisinach mieli Burscy.⁸⁵

23. Chełstowscy, h. Jastrzębiec, gn. Chełsty, pow. działdowski.⁸⁶ Przybysze.⁸⁷ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁸⁸ Chełsty od początku XV wieku do 1788 r. należały do Chełstowskich herbu Jastrzębiec, wywodzących się z Chełstowa, w powiecie plockim. W czasie wojen szwedzkich kościół w Lidzbarku został poważnie zniszczony. W latach 1712-1725 został odbudowany za pieniądze Marcina Chełstowskiego († przed 1722), podkomorzego chełmińskiego i podwojewodziego pomorskiego. W 1719 r. Konstancja, córka Stanisława Straszewskiego, przekazała Marcinowi Chełstowskiemu dobra Straszewy. Po wojnach szwedzkich Chełstowscy zostali też właścicielami Wlewska (do końca XVII w.). W 1690 r. Paweł Chełstowski wystawił we Wlewsku kościół. W pierwszej połowie XVIII wieku właścicielami w Chełstach byli Cyprian i Franciszek Chełstowscy. W 1742 r. Marcełi Chełstowski, syn Cypriana, a brat Agnieszki, kupił część Chełst od Konstancji Chełstowskiej. Marcełi Chełstowski z Katarzyną Bąkowską miał dzieci: Marcelego, Jana, Nepomucena i Katarzynę. Z nich Jan i Nepomucen Chełstowscy byli w latach 1787-1789 właścicielami

⁷⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 430; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 207.

⁷⁹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. II, s. 186.

⁸⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 36; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 54.

⁸¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 50, 158

⁸² W. Wityg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 68.

⁸³ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 6, s. 9, 10.

⁸⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 50, 60.

⁸⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 327; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 147.

⁸⁶ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 328; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel des Königreichs Preußen. Edelleute*, [w:] *Siebmacher's Wappenbücher*, Band III, Abt. 2, Nürnberg 1878, tab. 141, s. 106.

⁸⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

⁸⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 155.

części Rynka i Trzcina, a od 1795 dziedzicem w Trzcinie był Franciszek Chełstowski.⁸⁹ W XVIII wieku właścicielami w Chełstach byli: Cyprian, Marcellin i Franciszek Chełstowscy.⁹⁰

24. Choińscy, h. Lubicz, gn. Chojno, pow. brodnicki.⁹¹ W 1570 r. Jakub Choiński miał w Chojnie 3 łany i 1 zagrodę, Tomasz Choiński 4 1/2 łana, Jakub Choiński 4 łany.⁹² W 1526 r. bracia Jan i Maciej Lisowscy herbu wł. (Przegonia odm.) otrzymali królewski przywilej na część Chojna. Od tego czasu, aż do XVIII wieku, nazwisko to w chełmińskich źródłach nie było odnotowywane, więc być może bracia Lisowscy stali się późniejszymi Choińskimi. Choińscy ostatni raz występują na Chojnie w 1612 r. Kiedy w 1624 r. byli posesorami części Chrapic, używali wymiennie nazwiska Chrapiccy. Dalsze ich losy nie są znane.⁹³

25. Chrapiccy, h. Rola (von Crapitz), przyd. Hermansdorf, gn. Chrapice, pow. toruński. Crapitzowie lub Krapitzowie pochodzili z rodziny pruskiej, która osiadła w Toruniu. Pod koniec XV wieku spolszczyła swoje nazwisko na Chrapicki. Przydomek Hermansdorf

⁸⁹ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 38, 206, 219, 223; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. II, s. 370; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 136, 167.

⁹⁰ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 206.

⁹¹ B. Drzewiecki, *Napływ szlachty koronnej do ziemi chełmińskiej w XV i XVI wieku*, [w:] *Szlachta – granice etniczne, wyznaniowe i cywilizacyjne*, pod red. T. Ciesielskiego, K. Mikulskiego i A. Korytki, Warszawa – Bellerive-sur-Allier 2016, s. 41.

⁹² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 50; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 52.

⁹³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 160, 192, 193;

wskazuje, że nazwisko urobili od wsi Chrapice.⁹⁴ Z tej rodziny pochodził Mikołaj Chrapicki, którego herb znany jest z pieczęci kultowej użytej w 1504 r.⁹⁵

26. Ciborscy, h. Jastrzębiec odm., gn. Cibórz, pow. działowski.⁹⁶ W 1526 r. Stefan, Mikołaj, Paweł, Piotr, Jan i Stanisław Ciborscy otrzymali przywilej na wieś Cibórz. W 1570 r. Sebastian Ciborski miał tu 2 łany, Tomasz Ciborski 3,25 łana, Wawrzyniec Ciborski 1,75 łana, Wojciech Ciborski 3 łany, Lenart Ciborski 3 łany.⁹⁷ W 1672 r. właścicielami części pobliskiego Małego Łęcka byli Jan Łęcki i Paweł Ciborski. Ciborskich notowano w Małym Łęcku jeszcze w XVIII wieku.⁹⁸ Ciborscy byli też dzierżawcami i właścicielami ziemskimi w: Świeciu (1682) w powiecie brodnickim oraz Przesznie (1744), Lipniczkach (1746), Bartoszewicach (1753), Głaziejewie (1758) i Cholewicach (1778), w województwie chełmińskim.⁹⁹

27. Cwalinowie, h. Godziemba, gn. Cwaliny, pow. piski.¹⁰⁰ W 1474 r. Zygfryd Flack von Schwarzburg, komtur bałdzki, nadał Michałowi Cwalinie 15 włók na prawie magdeburskim. Zapewne temu samemu Michałowi, Georg Ramung von Ramek, komtur ryński, nadał 50

⁹⁴ Mańkowski A., *Pochodzenie i ród biskupa chełmińskiego Mikołaja Chrapickiego*, Zapiski TNT, t. 11, z. 3/4, 1938, 69-75; H. Zins., *Kapituła fromborska w czasach Mikołaja Kopernika*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 4, 1959, s. 405; T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 roku*, Warszawa 1963, s. 43.

⁹⁵ B. Engel, *Die Mittelalterlichen Siegel der Fürsten, der Geistlichkeit und des Polnischen Adels im Thorner Rathsarchive*, Danzig 1902, s. 7.

⁹⁶ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. III, Warszawa 1900, s. 145; J. Ostrowski, *Księga herbowa rodów polskich*, Warszawa 1897, s. 45, 77.

⁹⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 50.

⁹⁸ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 151.

⁹⁹ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 177, 180, 182, 187, 194.

¹⁰⁰ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. III, s. 234.

włók na prawie chełmińskim w Strzelnikach alias Cwalinach.¹⁰¹ W 1581 r. w Cwalinach występowali Mateusz i Michał Cwalinowie.¹⁰² W regionie Cwalinowie zostali odnotowani w XVI-XVII wieku.¹⁰³

28. Cygańscy, h. Dołęga, gn. Cygany, pow. kwidzyński.¹⁰⁴ Stefan z Cygan (1525); Bartłomiej Cygański (1561); Zygmunt Cygański (1562); Wawrzyniec Cygański (1563). Występowali tu jeszcze w XVII-XVIII wieku.¹⁰⁵ Cygańscy (*Zigansky*) mieli pochodzić od Olszewskich.¹⁰⁶

29. Cudnochowscy, h. wł., gn. Cudnochy, pow. ryński.¹⁰⁷ Nazwa wsi wywodzi się od nazwiska zasadzcy Mikołaja Cudnocha, któremu w 1435 r. wójt kętrzyński Gerlach von Meritz nadał tu 20 włók na prawie chełmińskim.¹⁰⁸ Cudnochowscy używali takiego samego herbu jak rodzina pomorska von Massow.¹⁰⁹

¹⁰¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 475.

¹⁰² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 432, 447.

¹⁰³ H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu*, red. W. Korycka, Olsztyn 1970, s. 168.

¹⁰⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. III, s. 240.

¹⁰⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 200, 203.

¹⁰⁶ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 165; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 603.

¹⁰⁷ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 149, s. 112.

¹⁰⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 470; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 208.

¹⁰⁹ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 306, s. 255; E. Breza, *Pochodzenie przydomków szlachty pomorskiej, ziemi chełmińsko-dobrzyńskiej, Warmii i Mazur (Prus Wschodnich)*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego, Rozprawy i monografie, 64, Gdańsk 1986, s. 251.

30. Czekanowscy, h. Godziemba, gn. Czekanowo, pow. brodnicki.¹¹⁰ W 1570 r. B. Czekanowski miał w Czekanowie 9 łanów, Maciej Czekanowski 4,5 łana, karczmę i 5 zagród, Jan Czekanowski 3,5 łana.¹¹¹ Genealogia zna też Czekanowskich h. Rogala. Krzysztof Czekanowski h. Rogala, w drugiej połowie XVI wieku, opłaca pobór ze wsi Spęgawska.¹¹² Być może Czekanowscy byli Godziembitami. Możliwe też, że Czekanowscy h. Godziemba przybyli do Prus Królewskich po 1570 r. z Czekanowa w województwie kaliskim, a tutejszy Czekanów wcześniej należał do Czekanowskich Rogalitów. Czekanowskich jako posesjonatów źródła po raz ostatni odnotowały w 1572 r., jednak należy zwrócić uwagę na fakt objęcia przez Macieja Czekanowskiego ławnikowstwa michałowskiego (1632 r.), a następnie jego awansu na sęstwo (przed 1654 r.). Obie nominacje nie byłyby możliwe, gdyby nie był on posesjonatem w ziemi michałowskiej.¹¹³

31. Danowscy, h. Krzywda, gn. Danowo, pow. piski.¹¹⁴ Zygfryd Flack von Schwarzburg, komtur bałdzki, w 1480 r. nadał braciom Janowi, Wojciechowi, Mikołajowi i Klimkowi Danowskim, synom Jakuba, 20 włók dąbrowy na prawie magdeburskim.¹¹⁵ W Danowie siedział też Jan Danowski (Danoffsky).¹¹⁶ Być może pochodzili z Danowa w województwie mazowieckim.¹¹⁷

¹¹⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 194.

¹¹¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 50.

¹¹² W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 68.

¹¹³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 49, 60, 153.

¹¹⁴ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 151, s. 113.

¹¹⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 431; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu...*, s. 168.

¹¹⁶ G. Białuński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie*, Olsztyn 1996, s. 85.

¹¹⁷ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IV, Warszawa 1901, s. 99.

32. Dąbrowscy (Dambrowscy), h. wł. (łac. Virgo Violata, pol. Panna Pohańbiona), przyd. Czepelin, Mondry, gn. Dąbrówka, pow. grudziądzki. Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹¹⁸ Ich pierwotnym gniazdem rodowym była wieś Czarna Dąbrowa (niem. Damerau), w pow. bytowskim.¹¹⁹ Rodzina osiadła. Dąbrowscy herbu własnego byli zapewne etnicznymi Prusakami. Z całą pewnością posiadali dobra w ziemi chełmińskiej jeszcze w okresie krzyżackim. Ich herb był nieznan w Koronie, ale podobne lub identyczne godła dość często pojawiały się we wschodniej części państwa zakonnego. Dąbrowscy herbu własnego jeszcze w początkach XVIII wieku posiadali część Piwnic.¹²⁰

33. Dąbrowscy, h. ?, gn. Dąbrowskie, pow. ełcki. W 1550 r. Michael von Eysak, starosta straduński, sprzedaje Jakubowi Dąbrowskiemu (*Domerowsky*) 3 włóki sołeckie, celem założenia wsi dannickiej na 30 włókach.¹²¹ Duża liczba rodzin o nazwisku Dąbrowski używających różnych herbów, uniemożliwia przypisanie poszczególnych osób tego nazwiska do konkretnej rodziny.
34. Dębińscy, h. ?, gn. Dębień, pow. działdowski.¹²² Nazwisko Dembieński vel Dębieński występowało w Dębieniu już w 1537 r. W początkach XVII wieku Łukasz Dębieński z Dębienia, biskup ołomuński, zapisał kościołowi w Rumianie darowiznę w wysokości 700 złotych. Łukasz Dębieński nabył położone nieopodal Dębienia dobra Truszczyzny.¹²³ W latach

¹¹⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 155.

¹¹⁹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IV, s. 149.

¹²⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 37, 48, 60, 183.

¹²¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 510; H. Górnowicz, *Rodowe nazwy...*, s. 215.

¹²² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 138.

¹²³ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 141, 164.

1670-1682 r. Dębieńscy byli też właścicielami we Wlewsku.¹²⁴ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.¹²⁵

35. Dębołęccy, h. Prawdzic, gn. Dębowa Łąka, pow. wąbrzeski.¹²⁶ Przybysze.¹²⁷ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹²⁸ Jakub Sękowski z Wielkiego Sękowa w powiecie płockim osiadł w 1467 r. w Konojadach i przyjął nazwisko Konojadzki. Jeden z jego potomków kupił dobra Dębowa Łąka i odtąd ta linia zwała się Dębołęckimi.¹²⁹ W 1570 r. Wojciech Dębołęcki miał tu 29,5 łana, 13 zagród i karczmę.¹³⁰ Jednak nie sposób rozstrzygnąć czy doszło do rzeczywistego wydzielenia się tej linii Sękowskich. Nieznane są też dzieje Dębołęckich. Przedstawiciele tej rodziny mogli przestać się utożsamiać z Dębową Łąką i trwać jako Konojadzcy lub wymrzeć.¹³¹

36. Dorpowsy, h. Junosza, gn. Dorposz, pow. chełmiński. Pochodzą od Krowickich, którzy przejęli Dorposz przyjmując nazwisko Dorpowskich.¹³² Przybysze. Fakt migracji Krowickich herbu Junosza z Krowiczyna w ziemi dobrzyńskiej do województwa chełmińskiego wydaje się bezsporny.¹³³

¹²⁴ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 386; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s.133; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 153, s. 11.

¹²⁵ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IV, s. 191-235.

¹²⁶ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IV, s. 276.

¹²⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

¹²⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 156.

¹²⁹ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 216.

¹³⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 50.

¹³¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 51, 60, 160.

¹³² K. Mikulski, *Rola osadnictwa...*, s. 55.

¹³³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 51, 60.

37. Dorpowsy h. Leliwa, przyd Dorpusch, gn. Dorposz Szlachecki, pow. chełmiński.¹³⁴ Ród zasiedziały.¹³⁵ W 1570 r. Maciej Dorpowski miał tu 7 łąnów, 7 zagród, karczmę, wiatrak, bednarza, kuśnierza i kowala.¹³⁶ Przybysze. Zagadką pozostaje ich pochodzenie, gdyż nie wiadomo czy Dorpowsy h. Junosza i Dorpowsy h. Leliwa odm. żyli obok siebie w Dorposzu, czy też może doszło do wymiany rodziny herbu Junosza na Leliwitów. Wydaje się, że Dorpowsy h. Leliwa wymarli. Dorpowsy w latach 1736 i 1744 sprzedali wszystkie swoje dobra w województwie chełmińskim.¹³⁷

38. Drygalscy, h. Ślepowron, gn. Drygały (?), pow. piski.¹³⁸ Drygalscy prawdopodobnie przyjęli nazwisko od Drygał już w Prusach w XVI wieku.¹³⁹ W 1549 r. książę Albrecht nadał Maciejowi i Adamowi Drygalskim, braciom, 22,5 włóki na prawie lennym.¹⁴⁰ Jednak szlachectwo potwierdzono im dopiero 18 lutego 1755 roku.¹⁴¹

¹³⁴ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 144; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IV, s. 389, 390; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 10, s. 15.

¹³⁵ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 156.

¹³⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 37; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 29.

¹³⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 51, 184.

¹³⁸ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 160, s. 118; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 447.

¹³⁹ G. Białyński, *Szlachta i dobra szlacheckie...*, s. 18, 20.

¹⁴⁰ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 510; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 208; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu...*, s. 168.

¹⁴¹ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 160, s. 118.

39. Dupkowscy, h. ?, gn. Dupki Lipowskie, pow. piski. W 1481 r. Erazm von Reizenstein, komtur bałdźki, nadał Janowi i Stanisławowi Dupkowskim, braciom, 15 włók na prawie magdeburskim.¹⁴²
40. Dybowscy, h. ?, gn. Dybowo, pow. olecki. W 1564 r. Wawrzyniec von Halle, starosta oleckowski, sprzedaje Janowi Dybowskiemu z powiatu piskiego 3 włóki boru na sołectwo celem założenia wsi dannickiej na 30 włókach.¹⁴³ Genealogia znak rodzinę Dybowskich h. Brodzic ze wsi Dybów w województwie mazowieckim oraz rodzinę Dybowskich h. Lubicz odm. w ziemi łomżyńskiej.¹⁴⁴
41. Dziadykowscy, h. ?, gn. Dziadyk, pow. ostródzki.¹⁴⁵
42. Działowscy, h. Prawdzic, przyd. Salendorf, gn. Działowo, pow. chełmiński.¹⁴⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹⁴⁷ Od drugiej połowy XVI wieku do końca XVIII wieku właścicielami w Działowie byli Działowscy. W 1770 r. dziedziczył w Działowie Wawrzyniec Ludwik Działowski, a później jego syn Marceli.¹⁴⁸

43. Elżanowscy (Elzanowscy), h. wł., przyd. Elsenau, gn. Elzanowo, pow. wąbrzeski.¹⁴⁹ Osiadli.¹⁵⁰ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹⁵¹ Herbem własnym Elżanowskich pieczętował się pod koniec XIV wieku Tycze Voks, właściciel Kawęczyna. To zapewne jego synowie weszli w posiadanie Elzanowa, które stało się gniazdem nowożytnej rodziny przez następne 350 lat.¹⁵² Dachnowski nazywa herb tej rodziny Sznablem (niem. Schnabel, pol. dziób).¹⁵³ W drugiej połowie XVI wieku w Elżanowie siedział Elżanowski (*Elszanowsky*).¹⁵⁴ Przed 1727 r. właścicielem w Elżanowie był Wojciech Elżanowski. Jeszcze pod koniec XVIII wieku nazwisko Elsenau-Elżanowski było spotykane wśród właścicieli okolicznych dóbr.¹⁵⁵ Mülverstedt zamieszcza odmianę herbu Elżanowskich, gdzie w polu czerwonym widnieje

¹⁴² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 437; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 203.

¹⁴³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 521.

¹⁴⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. V, Warszawa 1902, s. 125; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 81.

¹⁴⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 369.

¹⁴⁶ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 216.

¹⁴⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 156.

¹⁴⁸ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 181; M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 37.

¹⁴⁹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. V, s. 227.

¹⁵⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

¹⁵¹ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 156.

¹⁵² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 35

¹⁵³ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 171.

¹⁵⁴ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 60.

¹⁵⁵ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 207, 209.

głowa orla wraz szyją, a w klejnocie dwa czerwone rogi bawole, na których po dwa pasy srebrne.¹⁵⁶

44. Franknowscy, h. wł., przyd. Ostischau, gn. Franknowo, pow. olsztyński.¹⁵⁷ W XVI wieku właścicielami byli tu Jan i Mikołaj z Ostaszewa Franknowscy. W 1640 r. Michał z Ostaszewa Franknowski sprzedaje Janowi Barczowi 6 włók we Franknowie.¹⁵⁸

45. Gajewscy, h.?, gn. Gajewo, pow. wąbrzeski. W 1526 r. król Zygmunta I wystawił przywilej na wieś Gajewo dla Wojciecha i Jana Gajewskich. W 1570 r. Maciej Gajewski miał tu 2 łany i 3 zagrody, Jakub Gajewski 8 łanów i 5 zagród, Jerzy Gajewski 2 łany i 2 zagrody.¹⁵⁹ Genealogia zna rodzinę Gajewskich herbu Ślepowron z Gajewa w województwie płockim.¹⁶⁰
46. Gągławscy, h.?, gn. Gągławki, pow. olsztyński. W 1652 r. Gągławki były w posiadaniu Krzysztofa Gągławskiego, rotmistrza i sędziego ziemskiego olsztyńskiego.¹⁶¹
47. Gierkowscy, h. Lubicz, gn. Gierkowo, pow. toruński.¹⁶² Przybysze.¹⁶³ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹⁶⁴ W 1543 r. część Gierkowa była własnością Jakuba Gierkowskiego. W 1544 r.

¹⁵⁶ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 12, s. 17; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 166, s. 122.

¹⁵⁷ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 41, s. 55, 56.

¹⁵⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 354.

¹⁵⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 37; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 51.

¹⁶⁰ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. V, s. 347.

¹⁶¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 557.

¹⁶² K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 366.

¹⁶³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

część Gierkowa miał Michał Gierkowski. W 1570 Jakub i Andrzej Gierkowscy mieli tu 1,5 łana i 3 zagrody oraz wiatrak, Andrzej Gierkowski 1 łana i 3 zagrody, kuźnię oraz karczmę, Michał Gierkowski 4,5 łana i 4 zagrody, kuźnię, karczmę oraz krawca.¹⁶⁵

48. Giżyccy, h. Gozdawa, gn. Giżewo, pow. mągowski.¹⁶⁶ Jednego pochodzenia z Giżyckimi herbu Gozdawa z Giżyc w ziemi sochaczewskiej na Mazowszu. Protoplastą pruskiej linii rodu był Paweł Giżycki, który w 1543 r. był zmuszony przenieść się z ziemi czerskiej do Prus Książęcych. Tu dowodził pułkiem i otrzymał tytuł podkomorzego elektorskiego. W nagrodę za służbę książę Albrecht nadał mu 64 łany w Ełckiem i 48 łany w Oleckiem. Paweł Giżycki pojął za żonę pannę von Hochwald (de Jachwaldt?) z Górnej Marchii, kuzynkę księcia Albrechta I. Miał z nią kilku synów: Bogumiła, Augusta i Alberta. Najstarszy, Bogumił, przejął po ojcu dział w Giżycach. August, został proboszczem katolickim przy kościele w Giżycach. Albert, był prawdopodobnie ojcem Pawła, urodzonego 24 stycznia 1618 r. Paweł Giżycki „wyparł się katolicyzmu” i w 1638 r. zapisał się na Uniwersytet Królewiecki. Po ukończeniu studiów przez 14 lat był rektorem szkoły w Nawiadach, następnie diakonem w Nawiadach, później proboszczem w Cichach pod Oleckiem, gdzie zmarł 13 marca 1683 roku. Z Eufrozyny Ossow, córki proboszcza w Mieruniszkach, miał ośmioro dzieci, z których czterech synów zmarło w dzieciństwie. Paweł Giżycki zmarł w 1715 r. i razem z ojcem oraz córeczką Barbarą został pochowany w podziemiach kościoła w Cichach. Jedno z pozostałych dzieci, syn Fryderyk, urodzony w Cichach, przeniósł się do Bremy, ukończył uniwersytet w Groningen, powrócił na stałe do Bremy, gdzie został nauczycielem łacińskiej szkoły. Drugi syn Pawła, również Paweł, urodzony w 1652 r., wstąpił w 1672 r. na teologię do Uniwersytetu Królewieckiego. Po ukończeniu studiów został rektorem w Giżycku, a po śmierci ojca objął probostwo w Cichach. Używał on zlatynizowanej formy nazwiska – *Gisevius*. Ożenił się z Zuzanną Maletius, być może przedstawicielką opisywanej dalej rodziny Maleckich. Giseviusowie mieli dziesięcioro potomstwa. Jeden z jego synów – Marcin (*1696 Cichy) zapisał się w 1712 r. na Uniwersytet w Królewcu. Od 1717 r. pełnił urząd konrektora szkoły prowincjonalnej w Ełku, od 1721 r. – prorektora tejże szkoły, następnie został diakonem, a potem proboszczem w Wydminach. Umarł w 1753 r. Józef, syn Marcina, ożenił się z Elżbietą Dorotą Pisańską i został diakonem w Wydminach. Kolejny syn Marcina – Tymoteusz, urodzony w Wydminach w 1731 r., zapisał się, tak jak jego przodkowie, na Wydział Teologiczny oraz do Polskiego Seminarium Nauczycielskiego, które powstało przy Uniwersytecie Królewieckim. Po ukończeniu studiów, w 1756 r. został konrektorem w

¹⁶⁴ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 157.

¹⁶⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 37.

¹⁶⁶ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 185, s. 140.

Stradunach, potem rektorem w Olecku, a w trzy lata później diakonem w Ostrokole, w powiecie ełckim. W 1762 r. Tymoteusz otrzymał nominację na diakona w Ełku. W 1771 r. przyznano mu awans na proboszcza i arcyprezbitera. Ożenił się z Charlottą Ludwikę Corsepilus i miał z nią czternaścioro potomstwa. Najstarszy jego syn, także Tymoteusz (*28.10.1756 Olecko), dzieciństwo spędził w Ostrokole, potem w Ełku, gdzie ukończył polską szkołę. W 1772 r. zapisał się na Wydział Teologii ewangelickiej Uniwersytetu Królewieckiego. Po ukończeniu uczelni został mianowany zastępcą rektora szkoły w Ełku. W 1778 r., jako kapelan wojskowy, wziął udział w wojnie o tron bawarski. Ożenił się Charlottą Elżbietą Schachtmeyer, córką sędziego z Ełku. Po śmierci swojego ojca w 1786 r., objął po nim stanowisko w Ełku. Zaopiekował się matką i licznym rodzeństwem, mimo, że sam miał już kilkoro dzieci. Troski i przeżycia, związane ze śmiercią ojca, spowodowały ciężką chorobę, która pozostawiła mu ślady na całe życie. Mimo ciężkiej sytuacji finansowej, pomagał innym jak mógł. Przez kilka lat na ełckiej plebani wychowywało się również dwoje osieroconych dzieci jego brata, Samuela i Charlotty Giseviusów, wśród nich Edward, późniejszy badacz folkloru litewskiego. Także, kilkuletni Gustaw Herman Marcin (ur. 21.05.1810 Pisz – zm. 07.05.1848 Ostróda), syn kolejnego z braci – Marcina (ur. 1758 r. w Ostrokole) i Jakobiny Taurek, po śmierci swojego ojca w 1813 r., korzystał z gościny stryja Tymoteusza. Na wyżywienie tak licznej rodziny pozwalało Gizewiuszowi gospodarowanie na czterech włókach, które przy założeniu miasta Ełku przyznano proboszczowi. Tymoteusz Gizewiusz zmarł nagle w Ełku w 1817 r. Jego wychowanek, Gustaw Herman Marcin, wyrósł na obrońcę polskości na Mazurach. W 1835 r. objął stanowisko kaznodziei ewangelicko-polskiego przy parafii w Ostródzie, która liczyła wówczas 5160 osób, w tym 2175 mówiących po polsku. Był z natury impulsywny, toteż walka z ciemnizcami ludności polskiej pochłaniała go bez reszty. W jednym z listów do Mrongowiusza pisał – *„Na Boga, trzeba podnieść wrzawę, gdyż szatańscy wrogowie polskości teraz tym więcej krzątają się dookoła swego piekielnego dzieła, ponieważ się coraz to bardziej domyślają, że rzemiosło mogłoby im być w najbliższym czasie wytrącone z ręki”*. Gustaw Herman Marcin Gizewiusz zmarł dnia 7 maja 1848 r., podczas jednego ze swych przemówień. Na jego pogrzebie zebrała się niezliczona ilość ludzi z bliższej i dalszej okolicy. Został pochowany przy kościele w Ostródzie. Nigdy nie zapomniał o swoich korzeniach, sygnując listy i wizytówki herbem Gozdawa.¹⁶⁷

¹⁶⁷ W. Chojnacki, *Sylwetki mazurskie*, [w:] *Szkice z dziejów Pomorza*, t. 3, Warszawa 1961, s. 76, 77; I. Pietrzak-Pawłowska, *Gustaw Herman Marcin Gisevius (1810-1848)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t.VIII, Wrocław-Kraków-Warszawa, s. 4-6; E. Sukertowa-Biedrawina, *Rodowód i życie Tymoteusza Gizewiusza*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1965, 2, s. 210-237; E. Sukertowa-Biedrawina, *Marcin Gisevius (1760-1813)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t.VIII, Wrocław-Kraków-Warszawa, s. 6; E. Sukertowa-Biedrawina, *Tymoteusz Gisevius (zm. 1786)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t.VIII, Wrocław-Kraków-Warszawa, s. 6; E. Sukertowa-Biedrawina, *Tymoteusz Gisevius (1756-1817)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t.VIII, Wrocław-Kraków-Warszawa, s. 7.

49. Głaznoccy (Głaznoccy), h. Prus II odm., gn. Głaznoty (?), pow. ostródzki.¹⁶⁸ W XVII wieku lokalne rodziny: Danieccy, Głuchowscy, Jabłonowscy, Niewierscy, Nogaccy, Prussowie, Sztuccy, Wichulscy i Wołowscy używali h. Prus 2 (Wilczekosy) lub h. Prus 3. Można więc je wszystkie uważać za staropruskie.¹⁶⁹

50. Głazewscy lub Głazejewscy (von der Glazau), h. wł. (Trzy Gwiazdy), przyd. Glasaw, gn. Głazewo, pow. chełmiński.¹⁷⁰ Pochodzenia niemieckiego. Do Prus przybyli z Bawarii, przez Śląsk.¹⁷¹

51. Głuchowscy, h. Prus II odm., przyd. Glauchen, gn. Głuchowo, pow. chełmiński.¹⁷² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹⁷³ Być może byli pochodzenia staropruskiego.¹⁷⁴ W 1257 r. Głuchowo było własnością Lutolda Głuchego, jednak nie ma żadnych dowodów, że mógł być antenatem późniejszych Głuchowskich. Głuchowscy są przez badaczy wywodzeni od żyjącego w XV wieku Hansa von Gluchaw.¹⁷⁵ Należy jednak zauważyć, że nie zachowała się żadna pieczęć średniowiecznych posiadaczy Głuchowa, a dowodzenie ciągłości

¹⁶⁸ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 386; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IV, Lipsk 1839, s. 136; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 369.

¹⁶⁹ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

¹⁷⁰ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 16, s. 22.

¹⁷¹ Górski K., *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 9; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 141.

¹⁷² G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 16, s. 22.

¹⁷³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 157.

¹⁷⁴ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

¹⁷⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 130.

genealogicznej nieomal w każdym pokoleniu jest oparte na domysłach. Według niektórych badaczy Głuchowscy pochodzili z Mazowsza i już w średniowieczu nabyli dobra w państwie krzyżackim. Najprawdopodobniej jednak mazowiecka rodzina herbu Prus II zastąpiła miejscową nieznanego herbu w początkach XVI wieku¹⁷⁶ W 1570 r. Walerian Głuchowski (*Gluchowsky*) miał tu około 8 łąnów, zagrodników, komorników, rybaka oraz karcznię.¹⁷⁷

52. Gniadkowscy, h. wł., przyd. Gnadkau, gn. Gniadkowo, pow. gierdawski. Rodzina przybyła na teren Prus z powiatu mławskiego województwa mazowieckiego.¹⁷⁸

53. Gnoińscy, h. ?, Gnojno, pow. działdowski. W 1574 r. rycerz Gnoiński z Gnojna przedstawił wymieniony przywilej komisji sądowej, by udowodnić swe prawa w sporze z sąsiadami.¹⁷⁹ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.¹⁸⁰
54. Goczałkowscy, h. Prawdzic odm., gn. Goczałki, pow. grudziądzki.¹⁸¹ W pierwszej połowie XVII wieku w Goczałkach właścicielami byli Jan, Maciej i Rafał Goczałkowscy.¹⁸²

¹⁷⁶ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 52.

¹⁷⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 37.

¹⁷⁸ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 16, s. 22; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 582.

¹⁷⁹ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 142.

¹⁸⁰ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VI, Warszawa 1903, s. 143-147.

¹⁸¹ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 216; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 189, s. 143.

¹⁸² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 200, 203.

55. Gogolińscy, h. ?, gn. Gogolin, pow. chełmiński. W 1570 r. Jerzy Gogoliński miał tu 7,5 łana i 4 zagrody oraz kuźnię.¹⁸³ Wydaje się, że Gogolińscy wygaśli przed 1624 r.¹⁸⁴ Genealogia zna rodzinę Gogolińskich h. Rola z Gogoliny w powiecie bydgoskim¹⁸⁵
56. Golczewscy, h. Jezierza, gn. Gałczewo i Gałczewko, pow. wąbrzeski.¹⁸⁶ Przybysze.¹⁸⁷ W 1526 r. król Zygmunta I wystawił przywilej na wieś Gałczewo dla Dawida Golczewskiego. W 1570 r. Barbara Golczewska miała tu 10 łanów i 6 zagród oraz karczmę.¹⁸⁸

57. Gołoccy, h. wł. (Pielesz odm.), przyd. Tieffenau, gn. Gołoty Stare i Nowe, pow. chełmiński.¹⁸⁹ Osiadli.¹⁹⁰ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.¹⁹¹ W 1570 r. Michał Gołocki miał tu 5,5 łana i 3 zagrody, Wojciech Gołocki 7 łanów i 2 zagrody oraz 2 komorników.¹⁹² Najprawdopodobniej byli jednego pochodzenia z właścicielami dóbr Tychnowy (von Tiffenau) na Powiślu. Na omawianym terenie Gołoccy sprzedali swoje dobra w 1624 r.¹⁹³

¹⁸³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 32.

¹⁸⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 52, 156.

¹⁸⁵ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 164, 165.

¹⁸⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 134; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. V, s. 349.

¹⁸⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

¹⁸⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 37; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 50.

¹⁸⁹ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 195; G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, tab. 16, s. 25.

¹⁹⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 60.

¹⁹¹ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 157.

¹⁹² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38.

¹⁹³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 33, 154.

58. Gortatowscy lub Gotartowscy, h. Leliwa, gn. Gortatowo, pow. brodnicki.¹⁹⁴ W 1535 r. Gortatowo w całości było królewsczyzną. W 1570 r. jedna trzecia wsi znajdowała się już w rękach prywatnych.¹⁹⁵ W 1570 r. Bartłomiej, Maciej, Paweł „Baran”, Jan, Wojciech i Piotr Gotartowscy mieli w Gortatowie 12 łanów i 1 zagrodę.¹⁹⁶ Na przełomie XVIII/XIX wieku właścicielami części Gortatowa byli: Tomasz, Wojciech i Stanisław Gotartowscy.¹⁹⁷ Genealogrzy znają rodzinę Gortatowskich h. Leliwa z Gotartowa z powiecie rypińskim.¹⁹⁸

59. Gorzuchowscy, h. ?, gn. Gorzuchowo, pow. chełmiński. W 1570 r. w Gorzuchowie właścicielem był Adam Gorzuchowski (*Gorsochowsky*).¹⁹⁹ Genealogia zna Gorzuchowskich h. Doliwa z Gorzuchowa w województwie kaliskim i Gorzuchowskich h. Prawdzic z Gorzuchowa w województwie poznańskim.²⁰⁰
60. Górowscy, h. ?, gn. Górowo, pow. nidzicki. W 1609 r. właścicielem był tu Jan Górowski.²⁰¹
61. Gosławscy, h. Nałęcz, gn. Gosław (miejsowość zaginiona), pow. dąbrowski.²⁰² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁰³ Genealogia zna rodzinę Gosławskich h. Nałęcz z Gosławic w województwie rawskim.²⁰⁴

¹⁹⁴ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 144; G. A. v. Mülverstedt, *Der preußische Adel. Edelleute (Nachträge und Verbesserungen)*, [w:] *Siebmacher's Wappenbücher*, Band III, Abt. 2, Bd. 2, Teil 1, Nürnberg 1906, tab. 71, s. 85.

¹⁹⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 144; B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 52,

¹⁹⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 51; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 63.

¹⁹⁷ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 37, 39, 210.

¹⁹⁸ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 360.

¹⁹⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 43.

²⁰⁰ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 307, 308; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 101.

²⁰¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 354.

²⁰² K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 133; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 298; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 193, s. 146.

²⁰³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, 1982, s. 157.

62. Grabowscy, h. ?, gn. Grabowo (obecnie Rakowo), pow. piski. W 1472 r. właścicielem w Grabowie był Paweł Grabowski.²⁰⁵ Genealogia zna kilkanaście rodzin tego nazwiska różnych herbów.²⁰⁶
63. Grajewscy, h. ?, gn. Grajewo, pow. giżycki. Rodzina Grajewskich pojawiła się w Giżycku przed 1600 r. Był to Fabian Grajewski (von Greiffen), sołtys ze wsi Grajwo koło Giżycka, który nabył dwa łany ziemi w Giżycku i prawo do karczmy. Nazwa wsi została zapewne przyniesiona z Mazowsza przez rodzinę Grajewskich z Grajewa.²⁰⁷ Genealogia zna rodzinę Grajewskich h. Gozdawa z Grajewa w województwie mazowieckim.²⁰⁸
64. Grądzcy, h. ?, gn. Grądzkie, pow. ełcki. W 1484 r. Georg Ramung von Ramek, komtur ryński, nadał Mikołajowi, Pawłowi, Jakubowi i Janowi Grądzkim ziemię na prawie magdeburskim nad strumieniem Przepiórka.²⁰⁹
65. Grzegorzewscy, h. Jasińczyk odm., gn. Grzegorz, pow. piski.²¹⁰ W 1628 roku Jerzy Grzegorzewski kupił w Grzegorzach 2,5 łana, ale nie były to dobra szlacheckie. W 1630 roku Grzegorzewscy posiadali jeszcze 9 łanów w Grzegorzach i w Wierzbiniach, podzielone równo pomiędzy Andrzeja, Jerzego i Wojciecha Grzegorzewskich. W 1635 roku Grzegorzewscy dokupili 3 łany roli, 2 łany we wsi i 1 łan w puszczy koło Grzegorzy. Mieszkali w Grzegorzach jeszcze w 1651 roku. Grzegorzewscy byli też notowani w starostwie nidzickim, gdzie istniała wieś Grzegórzki.²¹¹ Genealogia zna rodzinę Grzegorzewskich h. Jasińczyk ze wsi Grzegorzewice w ziemi czerskiej.²¹²

²⁰⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 324, 325.

²⁰⁵ Pisz, *Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1970, s. 172.

²⁰⁶ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VII, Warszawa 1904, s. 1-27; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 105.

²⁰⁷ G. Białuński, *Z dziejów osadnictwa Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 397.

²⁰⁸ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VII, s. 36-38.

²⁰⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, 1882, s. 456; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 215.

²¹⁰ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, s. 150.

²¹¹ G. Białuński Grzegorz, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 189, 198; Tegoż, *Szlachta i dobra szlacheckie...*, s. 18-20.

²¹² A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 154.

66. Iłowscy, h. Prawdzic odm., gn. Iłowo, pow. działdowski. W 1602 r. właścicielem w Iłowie był Stanisław Iłowski z synem Janem.²¹³

67. Iwankowscy, h. ?, gn. Iwanki Wielkie (Szlacheckie), pow. lubawski. W XVI wieku Grzegorz Iwankowski (*Iwankowsky*) i Stanisław Iwankowski posiadali własność w Iwankach.²¹⁴
68. Jabłonowscy, h. Prus II odm., przyd. Eichholz, gn. Jabłonowo, pow. brodnicki.²¹⁵ Pochodzą od Wichulskich, którzy po nabyciu Jabłonowa nazwali się Jabłonowskimi.²¹⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²¹⁷ Być może byli pochodzenia staropruskiego.²¹⁸ Jabłonowskich z Wichulca nie należy mylić z rodziną magnacką dzierżawiącą starostwo świeckie.²¹⁹

²¹³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 327; G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 23, s. 30.

²¹⁴ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 54.

²¹⁵ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 220; G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 12, s. 16, 17.

²¹⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 143.

²¹⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 138.

²¹⁸ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

²¹⁹ K. Mikulski, *Szlachta powiatu świeckiego w województwie pomorskim w XVI-XVIII wieku: zmiany struktury majątkowej*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia* 28 (259), 1993, s. 50, 51.

69. Jaguszewscy, h. ?, gn. Jaguszewice, pow. brodnicki. W 1570 r. Jerzy Jakuszewski miał w Jaguszewicach 2,5 łana i 1 zagrodę.²²⁰
70. Jankowscy, h. ?, gn. Jankowice, pow. dąbrowski.²²¹ Genealogia zna kilkanaście rodzin tego nazwiska różnych herbów.²²²
71. Jaromirscy, h. Prus II odm., gn. Jaromierz, przyd. Stauden, pow. kwidziński. Stuccy po nabyciu w XVI wieku Jaromierza nazwali się Jaromirskimi.²²³ W 1594 r. w Jaromierzu występowali Jakub ze Study Jaromirski i Ludwik Jaromirski.²²⁴

72. Jascy, h. wł., przyd. Köhne, gn. Jańskowo, pow. ostródzki.²²⁵ Ród Chöne (także: Köhne) był pochodzenia węgierskiego i prawdopodobnie w XV wieku osiedlił się na Pomorzu Gdańskim. Pierwszym znanym przedstawicielem tego rodu był Jan Chöne z Kollobe. Jednak tym, który przyczynił się do wzrostu znaczenia rodu, był Paweł I Chöne (†09.07.1564 Gdańsk), zwany Jaskim. W 1519 r. osiedlił się on na stałe w Gdańsku, gdzie zajął się handlem bursztynem. Szybko okazał się zdolnym kupcem, dochodząc do znacznego majątku i wszedł w szeregi patrycjatu miejskiego. W dniu 20 czerwca 1548 roku otrzymał dziedziczne szlachectwo Rzeszy, nadane mu dyplomem cesarza Karola VI. Herb przedstawia w polu srebrnym trzy wręby czarne, z górnego pól lwa złotego trzymającego gałąź srebrną. W

²²⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 51.

²²¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 306.

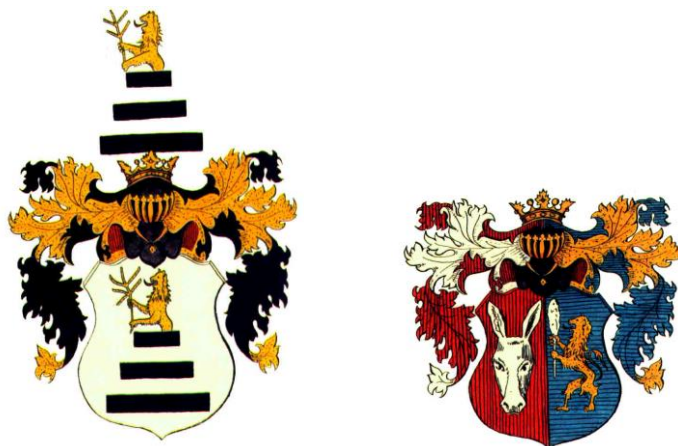
²²² A. Boniecki, *Herbarz...*, t. VIII, Warszawa 105, s. 201-217.

²²³ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, s. 89.

²²⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 143, 200.

²²⁵ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 233, s. 185.

klejnocie powtórzone godło. Labry srebrne podbite czernią. Paweł Chöne-Jaski pozostawił trzech synów: Pawła II, Grzegorza i Jerzego. Z nich, Paweł II, był rajcą miejskim w Gdańsku. Miał dziewięcioro dzieci, a wśród nich Andrzeja i Izraela. Grzegorz (1530-1579) dużo podróżował, m.in. odwiedził Jerozolimę i Konstantynopol. Dopiero w 1560 roku powrócił do Gdańska, gdzie został ławnikiem. W czasie wojny Gdańska ze Stefanem Batorym, opowiedział się przeciwko królowi polskiemu i został nawet kapitanem straży miejskiej. Po zakończeniu wojny przeniósł się do Torunia. Jerzy (1532-1581), także odbywał dalekie podróże, a z Jerozolimy wrócił z tytułami Rycerza Jerozolimskiego i Rycerza Zakonu Grobu Świętego. W przeciwieństwie do reszty rodziny, która przeszła na protestantyzm, Jerzy pozostał katolikiem. W dniu 2 marca 1572 roku w Warszawie, Jerzy Chöne-Jaski, został adoptowany przez marszałka Wolskiego do jego herbu Półkozic i o godło tego herbu został powiększony jego herb własny. Na tarczy dwudzielnej w słup, w polu prawym, czerwonym, położona została głowa ośła, srebrna, a w polu lewym, błękitnym – lew złoty trzymający maczugę srebrną. Labry z prawej – czerwone podbite srebrem; z lewej – błękitne podbite złotem. Jerzy Chöne-Jaski, miał syna Stefana, który wraz z bratankiem króla Stefana Batorego kształcił się w szkole jezuickiej w Pułtusku. Andrzej Chöne-Jaski (*07.12.1571 Gdańsk – †13.01.1636 Gdańsk), syn Pawła II, od młodości przejawiał zainteresowanie polityką i przebywał dłuższy czas na dworze Zygmunta III. Jego bratem był Izrael (*01.11.1573 Gdańsk – †10.12.1641 Gdańsk), ławnik i rajca gdański. W dniu 1 maja 1629 roku król Zygmunt III potwierdził szlachectwo Andrzejowi i Izraelowi Chöne-Jaskim, a 29 kwietnia 1630 roku otrzymali oni indygenat polski. Monopol bursztynowy rodu Köhne-Jaskich w Prusach Książęcych skasował dopiero w 1642 r. elektor Fryderyk Wilhelm. Spadkobiercy Izraela Köhne von Jaskiego otrzymali jednak znaczne odszkodowania pieniężne. Jedna z linii rodziny w 1660 r. zakupiła majątek Jaśkowo (niem. Jäskendorf), który wraz z Bartężkiem dziedziczyła do 1747 r.

73. Jeziorowscy, h. ?, gn. Jeziorowskie, pow. oleckowski. W 1471 r. Wit von Gich, komtur pokarmiński, nadał Piotrowi Jeziorowskiemu 9 włók na prawie magdeburskim.²²⁶
74. Kalinowscy, h. ?, gn. Kalinowo, pow. giżycki. W 1639 r. w Kalinowie mieszka Maciej Kalinowski, a w 1666 r. Andrzej i Michał Kalinowscy, bracia.²²⁷ Genealogia zna Kalinowskich herbów: Lubicz, Korwin i Ślepowron z okolicy szlacheckiej Kalinowa w województwie podlaskim.²²⁸

²²⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 499; H. Górnowicz, *Rodowe nazwy...*, s. 215.

²²⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 495.

²²⁸ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IX, Warszawa 1906, s. 157-159; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 127.

75. Kamińscy, h. Cholewa, przyd. Stein, gn. Kamień, pow. brodnicki.²²⁹ Przybysze.²³⁰ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²³¹ W 1570 r. własność w Kamieniu posiadali Eufemia i Jan Kamińscy.²³²

76. Kamińscy, ?, gn. Kamionki Wielkie (Stare), pow. toruński. W 1570 r. Marcin Kamiński (*Kaminsky*) miał tu 6 łanów, 1 komornicę oraz wyszynk gorzałki, Feliks Kamiński 6 łanów, 5 zagród, 1 komornicę oraz karczmę.²³³ Genealogia zna kilkanastce rodzin tego nazwiska różnych herbów.²³⁴
77. Kantylowski (Kantylewscy), h. ?, gn. Kantyla, pow. brodnicki. Rodzina niezidentyfikowana heraldycznie.²³⁵ W 1566 r. Anna z Jajkowa odstępuje swemu bratankowi Jakubowi Kantylowskiemu swą część w Świeciu i Kantyle. W 1567 r. Valten Kantylowski sprzedaje 5 łanów w Kantyle Rafałowi Działyńskiemu W 1570 r. Jakub Kantylowski (*Kanthilowsky*) miał tu 7 łanów i 2 zagrody a Mikołaj Kantylowski 2 łany.²³⁶
78. Karbowski, h. Cwalina (?), gn. Karbowski, pow. ełcki. W 1523 r. Maciej Karbowski otrzymał własność we wsi Quesaw.²³⁷ Ponadto posiadał dobra w Piankach w prokuratorii ełckiej, które otrzymał w 1521 r. Było to 15 łanów w Karbowskich (Siegerfeld) oraz 8,5 łanu w Rostkach. Prawdopodobnie Karwowski byli herbu Cwalina.²³⁸
79. Katarzyński, h. ?, gn. Katarzynki, pow. wąbrzeski. W pierwszej połowie XVI wieku w Katarzynkach występował Marcin Katarzyński i Paweł Katarzyński (*Katerzynszky*).²³⁹
80. Katlewski, h. ?, gn. Katlewo, pow. lubawski. W 1570 r. ośmiu Katlewskich, wśród nich Ambroży i Jan, posiadało w Katlewie łącznie 30 łanów i 3 zagrody.²⁴⁰
81. Kiersztanowski (Kierscy), h. ?, gn. Kiersztanowo, pow. ostródzki.²⁴¹ Zygmunt Kiersztanowski, wójt w Kiersztanowie (1567, 1568). Jan Kierski, brat Zygmunta (1614).²⁴²

²²⁹ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 356.

²³⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

²³¹ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 158.

²³² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 51.

²³³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 42.

²³⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 185-212; W. Wittig, *Nieznana szlachta polska...*, s. 127, 128.

²³⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 52, 53.

²³⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 55.

²³⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 461, 462; A. Boniecki, *Herbarz ...*, t. IX, s. 238; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 215.

²³⁸ G. Białuński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 84.

²³⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 138.

²⁴⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 64.

²⁴¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 370.

²⁴² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 370.

82. Kijewscy (Kijowscy), h. Ogończyk, gn. Kijewo Szlacheckie, pow. chełmiński. Przybysze.²⁴³ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁴⁴ Wojciech Kijewski (*ok. 1495 – †1560), kanonik chełmiński, syn Stanisława, właściciela Kijewa Szlacheckiego k/Chełmna.²⁴⁵ W 1570 r. Piotr Kijewski (*Kyewsky*) miał tu 3,5 łana.²⁴⁶ W połowie XVII wieku rodzina Kijewskich jeszcze siedziała w Kijewie. Męskich przedstawicieli rodziny Kijewskich po raz ostatni wzmiankowano w 1675 r.²⁴⁷

83. Kijewscy (Kijowscy), h. Lubicz, gn. Kijewo, pow. chełmiński.²⁴⁸ Przybysze.²⁴⁹

84. Kitnowscy h. Cholewa, przyd. Kynthenau, gn. Kitnowo i Kitnówko, pow. grudziądzki. Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁵⁰ Stanowią odgałęzienie rodziny Umińskich herbu Cholewa.²⁵¹ W 1526 r. król Zygmunt I nadał Janowi Kitnowskiemu 14 łanów w dobrach Kitnowo. W 1570 r. Maciej Kitnowski (*Kitnowsky*) miał w Kitnowie 11/2 łana.²⁵²

²⁴³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61, 153.

²⁴⁴ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 158.

²⁴⁵ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, III, Kraków 1853, s. 128; *Słownik biograficzny Kapituły Warmińskiej*, praca zbiorowa, pod red. ks. J. Guzowskiego, Olsztyn 1996, s. 112.

²⁴⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 29.

²⁴⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 179.

²⁴⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 366.

²⁴⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 46, 61.

²⁵⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 158.

²⁵¹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 356; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. V, Lipsk 1840, s. 104.

²⁵² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 40.

85. Klecewscy (Klöczewscy), h. Brant odm., gn. Klecewo, pow. sztumski. Brantowie h. wł. mieli być linią miśnieńskiego rodu von Brandt. Za antenata tej linii uważa się Achatiusa von Brandt, pana na Czerninie (niem. *Hohendorf*) koło Sztumu (1472).²⁵³ Rodzinę tę należy odróżnić od innych rodzin o nazwisku Brand(t), z którymi nie łączy się pokrewieństwem. Za panowania króla Zygmunta I w dniu 15 lipca 1512 roku zostali uszlachceni bracia rodzeni: Achacy, Michał i Oswald Brantowie. Otrzymali herb własny: w polu srebrnym dwa wręby czarne w pas, jeden nad drugim, z trzema płomieniami czerwonymi na wrębie górnym. W klejnocie trzy płomienie czerwone.²⁵⁴ Achacy Brant przejął dobra ziemskie po wpływowym kanoniku warmińskim Janie Scultetim (zm. 1526), ponieważ był jego bratem przyrodnim. Jan Sculteti, otrzymał od króla w 1512 roku w lenno klucz Straszewo-Trzciano-Mikołajki, wydzielony dla niego ze starostwa sztumskiego, za poparcie udzielone królowi, podczas zatwierdzenia traktatu piotrkowskiego, dotyczącego wyboru biskupów warmińskich.²⁵⁵ Zapewne przy okazji wyjednał polskie szlachectwo dla trzech swoich braci przyrodnich. Bracia dali początek licznym liniom rodu. Oprócz głównego pnia z Hohendorfu, istniały też gałęzie piszące się z Kątek (niem. *Kontken*), Straszewa (niem. *Dietrichsdorf*) i Trzciana (niem. *Honigfeld*) w Sztumskim. W przeciągu XVI wieku liczba posiadłości należących do rodziny von Brant (także v. Brandt) znacznie się zwiększyła. Andrzej von Brandt, sędzia ziemski tczewski, wskutek małżeństwa z córką Krzysztofa Rembowskiego przejął dobra Rokocin (niem. *Rokoschin*) i Smołąg (niem. *Smolong*). Andrzej von Brandt, stał się protoplastą polskiej linii, piszącej się z Rokocina i używającej kolejnej odmiany herbu: W polu srebrnym na murawie zielonej pień czarny o trzech konarach płonących. W klejnocie także pień.²⁵⁶ Przedstawiciele tej rodziny dziedziczyli także w Klecewie (niem. *Klötzen*), które na początku XVII wieku przeszło na Brantów ze spokrewnionych z nimi Kalksteinów. Brantowie z Klecewa przybrali nazwisko Klecewski.²⁵⁷

²⁵³ O. Küsel, *Rudolf von Brandt. Landeshauptmann der Provinz Ostpreußen*, *Altpreussische Monatsschrift zur Spiegelung des provinzielle Lebens in Literatur, Kunst, Wissenschaft und Industrie*, Band 45, Königsberg i. Pr. 1908, s. 136–148; T. v. Dittfurth, *Chronik des preussischen Geschlechts v. Brandt, jüngerer Linie*, Editor Andreas v. Brandt, Potsdam 1920; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. II, s. 96 – według autora, to Jan Brant w 1483 r. nabył Hohendorf.

²⁵⁴ *Album armorum nobilium...*, s. 68, 69 - herb ten wykazuje duże podobieństwo do herbu rodziny miśnieńskiej.

²⁵⁵ *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, s. 221, 222.

²⁵⁶ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. II, s. 285.

²⁵⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 201.

86. Kłęczkowski, h. Cholewa, gn. Kłęczkowo, pow. chełmiński.²⁵⁸ Przybysze.²⁵⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁶⁰ W 1570 r. Jan Kłęczkowski (*Klenczkowsky*) posiadał w Kłęczkowie i Bobrowie 20 łanów.²⁶¹

87. Kobylński, h. Lubicz odm., gn. Kobylin, pow. etcki. W 1529 r. Jan i Filip Kobylński otrzymali 50 włók na prawie chełmińskim. W 1553 r. Kobylin był w posiadaniu Filipa Kobylńskiego, sędziego ziemskiego.²⁶²

²⁵⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 355; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. X, Warszawa 1907, s. 115.

²⁵⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

²⁶⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 158.

²⁶¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 38; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 44.

²⁶² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 465.

88. Kobylscy, h. ?, gn. Kobyły, pow. chełmiński. Przybysze.²⁶³ W 1570 Jan Kobylski miał tu 12 łąnów i 4 zagrody.²⁶⁴ Genealogia zna rodziny Kobylskich herbów: Kolumna, Kościeszka i Nowina z województwa płockiego i mazowieckiego.²⁶⁵
89. Kochańscy, h. Ogończyk, gn. Kochanka, pow. chełmiński.²⁶⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁶⁷ Hans Schäffer, toruński ławnik staromiejski, aby upodobnić się do szlachcica zmienił nazwisko na Kochański.²⁶⁸

90. Kołakowski, h. ?, gn. Kołaki, pow. olsztyński. W 1567 r. Stanisław Hozjusz, biskup warmiński, nadał Aleksemu, Feliksowi, Lenartowi i Marcinowi Kołakowskim opustoszałą wieś Pralisdorf (al. Kołaki) i jednocześnie sprzedał im sołectwo celem osadzenia tu daniaków. W 1675 r. Daniel Kołakowski był sołtysem w Kołakach.²⁶⁹ Genealogia zna kilka rodzin Kołakowskich, którzy wywodzą się z licznych wsi o nazwie Kołaki w województwie mazowieckim.²⁷⁰
91. Konojaccy, h. Prawdzic, gn. Konojady (Konojady Duże) i Konojadki (Konojady Małe), pow. brodnicki. Przybysze.²⁷¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁷² Jakub Sękowski h. Prawdzic z Wielkiego Sękowa w województwie płockim osiadł w 1467 roku w Konojadach i prawdopodobnie od niego poszli Konojaccy h. Prawdzic.²⁷³ W 1571 r. Mikołaj Konojacki opłaca pobór ze wsi Konojady Wielkie w województwie chełmińskim.²⁷⁴ W 1570 r. Mikołaj Konojadzki (Konoiaczky) miał tu 6 chłopów 9 zagród, a Abroży Konojadzki 9 chłopów i 3 zagrody.²⁷⁵

²⁶³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

²⁶⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39.

²⁶⁵ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. X, s. 256; W. Wityg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 140.

²⁶⁶ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 25.

²⁶⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 159.

²⁶⁸ K. Mikulski, *Szlachta i patrycjat w Prusach Królewskich w XV-XVIII wieku. Próba określenia wzajemnych relacji*, [w:] Prusy Królewskie i Prusy Książęce w XVI-XIII wieku, Kielce 1997 s. 105.

²⁶⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 552.

²⁷⁰ H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 209.

²⁷¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

²⁷² T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty*, s. 159.

²⁷³ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XI, Warszawa 1907, s. 88.

²⁷⁴ W. Wityg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 146.

²⁷⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 53.

92. Konopkowie, h. ?, gn. Konopki Małe, pow. giżycki. W 1491 r. Melchior Köchler von Schwansdorf, komtur brandenburski (pokarmiński), nadał Pawłowi, Wawrzyńcowi i Janowi Konopczykom, braciom, 31 włók na prawie magdeburskim.²⁷⁶ Genealogia zna kilka rodzin Konopków różnych herbów, którzy wywodzą się ze wsi o nazwie Konopki położonych w województwie mazowieckim i podlaskim.²⁷⁷ W 1564 r. Szymon Konopka h. Jasińczyk był urzędnikiem zamku olsztyńskiego.²⁷⁸
93. Kosowscy, h. Odwaga, gn. Kosówka, kolonia Nowej Wsi Królewskiej, pow. wąbrzeski.²⁷⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁸⁰ W 2 połowie XVI wieku w Kosówce występowało nazwisko Kosowski.²⁸¹

94. Koszelewscy (Kuszelewscy), h. Prawdzic odm., gn. Koszelewcy, Koszelewki pow. działdowski.²⁸² W latach 1601-1602 Grzegorz Kuszelewski kwituje podskarbiego ziem pruskich z odbioru należnego mu jurgieltu.²⁸³

²⁷⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 490; A. Wakar, T. Willan, Giżycko. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1966, s. 112.

²⁷⁷ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XI, s. 96-103.

²⁷⁸ W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 146.

²⁷⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 73.

²⁸⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty*, s. 159.

²⁸¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39.

²⁸² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 327

²⁸³ W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 170

95. Kowalkowscy, h. Godziemba, Kowalki, pow. grudziądzki.²⁸⁴ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.²⁸⁵

96. Kowalkowscy, h. ?, gn. Kowaliki, pow. działdowski. W drugiej połowie XVI wieku Kowaliki wchodziły w skład parafii w Mrocznie należącej do dóbr biskupstwa chełmińskiego. Dzierżawcy wsi byli zobowiązani do świadczenia pomocy biskupom w postaci lekkiej służby konnej. W drugiej połowie XVII wieku w Kowalikach zostali odnotowani Jan i Maciej Kowalkowscy. Genealogia zna rodzinę Kowalkowskich herbu Przegonia z Kowalek, w ziemi dobrzyńskiej.²⁸⁶
97. Kownaccy, h. Ślepowron lub h. Topór, gn. Kownatki, pow. nidzicki. Występowali licznie w Ostródzkiem.²⁸⁷ Jedni z badaczy niemieckich zaliczyli Kownackich do Ślepowronów inni do Toporów.²⁸⁸ Niestety, nie udało się z całą pewnością ustalić jakim herbem pieczętowali się Kownaccy, ale z dużym prawdopodobieństwem można zaliczyć ich do imigrantów z Mazowsza. Kownaccy, w źródłach z terenu województwa chełmińskiego, po raz ostatni pojawili się w 1594 r.²⁸⁹ Na terenie Prus występowali też Kownaccy h. wł. (Pielesz odm.). W 1526 r. król Zygmunt I nadał szlachebnemu Wojciechowi Kownackiemu, burgrabi zamku w Radzynie Chełmińskim, 4 puste włóki na prawie chełmińskim w Rywałdzie, w dystrykcie

²⁸⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, Warszawa 1908, s. 14.

²⁸⁵ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 159.

²⁸⁶ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, s. 14, 15.

²⁸⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 307.

²⁸⁸ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Müilverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 264, s. 215; L. v. Ledebur, *Adelslexikon der Preussischen Monarchie*, t. I, Berlin 1855, s. 473.

²⁸⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 54, 161. H. v. Manstein, *Die Annalen der Stadt Graudenz von 1565 bis 1660*, Grudziądz 1904, s. 28-53 – synowie Andrzeja Kownackiego: Michał Kownacki w latach 1596-1605 był burmistrzem Grudziądza, a jego syn Florian w 1631 r. pełnił funkcję ławnika grudziądzkiego; Krzysztof Kownacki w 1619 r. został burmistrzem Grudziądza.

grudziądzkim.²⁹⁰ Andrzej Kownacki, dziedzic części Rywałdu, w latach 1564-1589 pełnił w radzie Grudziądza różne funkcje, od sędziego do burmistrza. Jego żoną była Margareta von Lindenau, z rodziny zamieszkującej pobliskie Linowo. Ich synami byli: Michał i Krzysztof (*1577– †15.10.1629 Grudziądz) oraz zapewne Andrzej, późniejszy pastor polsko-ewangelicki w Węgorzewie. Andrzej Kownacki (*22.03.1572 Grudziądz – †16.08.1630 Węgorzewo), od 1596 roku był rektorem szkoły jezuickiej w Grudziądzu. Przeszedł na protestantyzm i zarządzał zborami w: Kamieńcu Suskim, Ząbrowie i Nebrowie Wielkim. Po pożarze zboru nebrowskiego, Andrzej Kownacki przeniósł się do Węgorzewa, gdzie w latach 1625-1630 był dziekanem parafii polsko-ewangelickiej. W węgorzewskim kościele p.w. Piotra i Pawła znajdowała się płyta nagrobna Andrzeja Kownackiego z inskrypcją poświęconą zmarłemu oraz jego herbem. Opis herbu: W polu tarczy dwa skrzyżowane miecze ostrzami ku dołowi. W klejnocie trzy pióra strusie.²⁹¹

98. Koziccy, h.?, gn. Koziróg (Kozirog), pow. brodnicki. W 1790 r. własność w Kozirogu miała Ludwika Kozicka.²⁹² Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.²⁹³
99. Kozłowscy, h. ?, gn. Kozłowo i Kozłowko (?), pow. działdowski. W XVII wieku do Wojciecha Kozłowskiego należały położone w pobliżu Rywociny.²⁹⁴ Być może jednego pochodzenia z Kozłowskimi h. Mur Walny z Kozłowa w powiecie świeckim.²⁹⁵ Przydomek Kikut nosił Andrzej K. Kozłowski (1604), a przydomek Gwiazda Krzysztof Kozłowski (1627).²⁹⁶
100. Kozłowscy, h. ?, gn. Kozłowo, pow. mragowski.²⁹⁷ Genealogia zna kilkanaście rodzin Kozłowskich różnych herbów.²⁹⁸
101. Kraszewscy, h. ?, gn. Kraszewo, pow. działdowski.²⁹⁹ W 1547 r. właścicielem w Kraszewie był Aleksander Kraszewski.³⁰⁰ Genealogia zna rodziny Kraszewskich h.

²⁹⁰ X. Frölich, *Geschichte der Graudenzer Kreiss*, Bd. I, Danzig 1884, s. 133, 274, 275.

²⁹¹ R. Kostecki, *Kownaccy herbu Pielesz odmieniony – nieznaną szlachta polska*, [w:] *Studia Angerburgica*, t. 3, Węgorzewo 1998, s. 149-151.

²⁹² M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in Polnisch-Preussen...*, s. 37.

²⁹³ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, s. 52-61; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 154.

²⁹⁴ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, s. 115; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 162.

²⁹⁵ M. Biskup, A. Tomczak, *Mapy woj. pomorskiego w drugiej połowie XVI w., I. Rozmieszczenie własności ziemskiej, II. Sieć parafialna*, Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, z. 1, Toruń 1955, s. 107.

²⁹⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, Lwów 1905, s. 157; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, s. 115.

²⁹⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 419.

²⁹⁸ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, s. 96-118; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 154.

²⁹⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 328.

³⁰⁰ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 150.

Jastrzębiec z Kraszewa w województwie mazowieckim i Kraszewskich z Kraszewic w województwie sieradzkim.³⁰¹

102. Kruszyńscy, h. Prawdzic, przyd. Nawra, gn. Kruszyzny szlacheckie, pow. brodnicki.³⁰² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁰³ Dość problematyczne jest odtworzenie dziejów Kruszyńskich herbu Prawdzic. Istniała tradycja wspólnym pochodzeniu Kruszyńskich, Konojadzkich i Dębołęckich od Sękowskich z województwa płockiego. W XVII wieku Kruszyńskich oskarżono o nieszlacheckie pochodzenie. Właściciele Nawry, w celu oczyszczenia się z nagany, odtworzyli swoje rodzinne archiwum i możliwe, że dopuścili się przy tym fałszerstw. Żeby udowodnić swe szlacheckie korzenie, wywiedli swój rodowód od Szymona z Kruszyn, mającego w 1485 r. zobowiązania wobec szpitala w Brodnicy. Zaległości spowodowane były zapisaniem w 1381 r. przez Jana z Kruszyn 15 grzywien rocznie jako uposażenie kapelana przy tymże szpitalu. Przy tym, wywodzenie od Jana wydaje się już nadużyciem, ponieważ zobowiązania wobec szpitala zapisane były na dobrach ziemskich, a nie na rodzinie. Przywołując w swym rodowodzie Jana z Kruszyn, Kruszyńscy obalali tezę o swoim pochodzeniu od Sękowskich, którzy przybyli do województwa chełmińskiego niemal wiek po dokonaniu wspomnianego zapisu. Wizerunki herbów Jana i Szymona z Kruszyn też nie są znane. Dlatego nie można mieć absolutnej pewności, co do ich pochodzenia. Dość pewną genealogię Kruszyńskich można odtworzyć dopiero od początku XVI wieku. Mogli pochodzić z Mazowsza, na co wskazuje ich herb.³⁰⁴

103. Krzykowscy, h. Junosza odm., gn. Krzykosy, pow. kwidzyński.³⁰⁵ Zapewne pochodzili z Krzykos w województwie wielkopolskim, gniazda rodowego Krzykoskich h. Junosza.³⁰⁶ Po raz pierwszy pojawili się w ziemi chełmińskiej w drugiej połowie XVI wieku, kiedy to Jan i Sebastian Krzykoscy wzięli sobie za żony siostry Zofię i Annę Ostromeckie.³⁰⁷

³⁰¹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XII, s. 245, 252.

³⁰² J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 216.

³⁰³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 160.

³⁰⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 53, 54.

³⁰⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 204; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 28, s. 38.

³⁰⁶ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XIII, Warszawa 1909, s. 21.

³⁰⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 171.

104. Krzywińscy, h. ?, gn. Krzywińskie, pow. węgorzewski. W 1557 r. Jan Pusz, starosta węgorzewski, sprzedaje Marcinowi Krzywińskiemu 4 włóki sołeckie celem założenia wsi dannickiej.³⁰⁸
105. Kuksy, h. ?, gn. Kuksy, pow. sztumski. W 1557 r. posiadaczami Kuks byli Dorota z Machwiców, wdowa po Jerzym z Kuksów Solikowskim oraz jej syn Bartłomiej. Nie wiadomo, skąd pochodzili Solikowscy. Solikowscy w początkowym okresie dziedziczenia Kuks zrezygnowali ze swego nazwiska i nazwali się Kuxskimi. Solikowscy przetrwali w województwie do końca XVII wieku.³⁰⁹ Genealogia zna rodzinę Solikowskich h. Bończa z Solik.³¹⁰
106. Kwiatkowscy, h. Drogomir, gn. Kwiatki, pow. wąbrzeski.³¹¹ Osiadli.³¹² W 1570 r. Barbara Kwiatkowska (*Qwiatkowska*) miała w Kwiatkach 4 łąny i 4 zagrody, a Bartłomiej Kwiatkowski 3 zagrody.³¹³

107. Kwiatkowscy, h. wł., przyd. Blumstein, gn. Kwiatkowo, pow. wystrudzki.³¹⁴ Marcin Kwiatkowski (*1585 Kwiatkowo), miał być nieślubnym synem Wojciecha Lutomirskiego. Według innej wersji, jego ojcem był Wojciech Kwiatkowski h. Nowina, pleban w Wysocku

³⁰⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 534; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 215.

³⁰⁹ W. Nowosad, *Indygeni pruscy i przybysze...*, s. 34; M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 69.

³¹⁰ *Jana Dymitra Solikowskiego arcybiskupa lwowskiego krótki pamiętnik rzeczy polskich...*, red. W. Syrokomla, Petersburg-Mohylew 1855, s. 1.

³¹¹ Boniecki, *Herbarz...*, t. XIII, s. 295; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 132, 347.

³¹² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

³¹³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 47; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 41.

³¹⁴ G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band III, Abt. 2, Bd. 2, Teil 1, tab. 16, s. 21;

Wielkim, kanonik kaliski i archidiakon śremski, który oddał Lutomirskim syna na wychowanie. Książę pruski przyznał mu 30 włók k/Wystruci, które nazwał Kwiatkowem.³¹⁵ W 1581 r. w Borkach został podpisany akt kupna-sprzedaży zawarty pomiędzy Kryspinem i Michałem Blumsteinami, braćmi rodzonymi, a Marcinem Kwiatkowskim (*Quiatkowsky*) o sprzedaży temu drugiemu połowy jeziora Rożyńsk.³¹⁶ Kwiatkowscy występowali tylko na Mazurach i przyjęli przydomek Blumstein.³¹⁷ Być może przyjęli też herb von Blumsteinów, ale z odmianą.

Herb v. Blumstein

Herb Kwiatkowski

108. Lescy, h. wł. (Gończy), przyd. Heeseldecht, gn. Leszcz, pow. toruński.³¹⁸ Osiadli.³¹⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³²⁰ W 1570 r. Barbara Leska miała w Leszczu 3 łany, a Elżbieta Leska 3 zagrody i komorników.³²¹ Dokumentem z 15 sierpnia 1321 roku Fryderyk von Wildenberg, mistrz krajowy, nadał ziemię w pobliżu zamku dąbrowińskiego, m.in. Piotrowi z Leszcza, prawdopodobnie herbu Odwaga,³²² rycerzowi z ziemi chełmińskiej, który założył tu wieś o nazwie Leszcz na pamiątkę gniazda pierwotnego. Jednak późniejsi Lescy, właściele Leszcza koło Torunia, pieczętowali się innym herbem, mającym w godle dwa charty wspięte. Pochodzenie Leskich jest nieznanne. Pewne jest, że w końcu XIV wieku ta rodzina osiadła w Toruniu, a w pierwszej połowie XV wieku weszła w posiadanie dóbr Leszcz. W 1542 r. właścicielami Leszcza byli bracia Krystyn i Feliks Lescy. W 1600 r. dziedzicem Leszcza był Maciej Leski, ożeniony z Sabiną Brzezińską. Mieli czworo dzieci: Marcina, Stefana, Łukasza i Katarzynę. Około 1605 r. Leszcz został podzielony na trzy działki. Dwa należały do Marcina i Feliksa Leskich.³²³ W 1616 r. dobra ziemskie nabyło od Leskich miasto Toruń.³²⁴ Ich linie siedziały na Łoktowie, Seefeldzie i Turznicach.³²⁵ Jeszcze w drugiej połowie XVIII wieku nazwisko Liselich-Leski odnotowano w powiecie chełmińskim.³²⁶

³¹⁵ T. Oracki, *Słownik biograficzny...*, Olsztyn 1984, s. 168, 169.

³¹⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 445.

³¹⁷ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 4, s. 8.

³¹⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 357; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, Lipsk 1841, s. 45; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 20, s. 26, 27.

³¹⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

³²⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 160.

³²¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39.

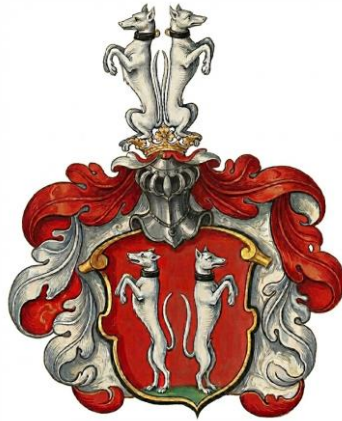
³²² G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 20, s. 26.

³²³ Boniecki, *Herbarz...*, t. XIV, Warszawa 1911, s. 96.

³²⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 33.

³²⁵ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 10.

³²⁶ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in Polnisch-Preussen...*, s. 198, 216.

109. Lindowie (von Linden), utworzyli nazwisko od niemieckiej nazwy osiedla Linde albo Lindenau (miejscowość zaginiona), położonego w ziemi chełmińskiej. Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³²⁷ Antenatem tego rodu był Tilico (Tiedeman), który przybył do Torunia z westfalskiego Soest. Jego synami byli Werner i Gottfried. Około 1325 roku Tiedeman nabył majątek ziemski Lipa koło Torunia, od którego nazwy ród zaczął się pisać von Linden.³²⁸ Opis herbu: W polu czerwonym złota gałąź lipowa w skos o pięciu listkach, trzech wyrastających u góry i dwóch u dołu. W klejnocie dwie złote gałęzie lipowe w krokiew, prawa z dwoma, lewa z trzema listkami złotymi. Labry czerwone podbite złotem.

110. Lińscy, h. wł., Linowiec, pow. chełmiński. W godle ich herbu widniał spiczasty kapeluszyk, z którego zwisał skręcony sznurek. Główne swoje posiadłości mieli w powiecie świeckim.³²⁹ W 1570 r. właścicielem Linowca był niejaki Liński.³³⁰
111. Lipieńscy, h. ?, gn. Lipieńskie, pow. giżycki.³³¹ W 1487 r. wieś założył Marcin Lipieńczyk z synami.³³²
112. Lipiński, h. ?, gn. Lipińskie (miejscowość zaginiona), pow. ryński. W 1550 r. Lipiński z Dupek nabył tę wieś.³³³

³²⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 160.

³²⁸ K. Mikulski, Kopyński K., *Herbarz patrycjatu toruńskiego*, tom. I, Toruń 2008, s. 29.

³²⁹ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 31, s. 43.

³³⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 49.

³³¹ G. Białyński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 82.

³³² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 490; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216.

³³³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 479; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216.

113. Lipińscy, h. ?, gn. Lipińskie, pow. piski. W 1471 r. Zygfryd Flack v. Schwarzburg, komtur bałdzki, nadał Maciejowi Lipińskiemu (*Lipientzky*) 16 włók w Lipińskich na prawie magdeburskim.³³⁴ Mikołaj Lipiński, ziemianin powiatu piskiego, otrzymał od księcia Albrechta 6 włók sołeckich celem założenia wsi dannickiej na 60 włókach. W ten sposób powstała wieś Lipińskie alias Olszewo w powiecie oleckim.³³⁵
114. Lipińscy, h. ?, gn. Lipińskie, pow. ełcki. W 1483 r. Georg Ramung v. Ramek, komtur ryński, nadał Walkowi, Maćkowi, Aleksemu, Raściborowi i Piotrowi Lipińskim 15 włók na prawie chełmińskim.³³⁶ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.³³⁷
115. Lipińscy, h. Pomian, gn. Lipienki (Lipinka?), woj. malborskie. Łazarz Lipiński w 1570 r. opłaca pobór ze wsi Lipienki.³³⁸

116. Lipniccy, h. ?, gn. Lipniczki, pow. toruński. Dzieje Lipnickich z Lipniczek są nieznane.³³⁹ W 1570 r. Jan Lipnicki miał tu 6 łanów.³⁴⁰ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.³⁴¹
117. Lniscy, h. ?, gn. Lniska Małe, pow. grudziądzki. W 1526 r. Jan, Gotard i Kasper Lniscy otrzymali nowy przywilej na Lniska Małe.³⁴² W 1570 r. Gotard Lniski miał tu 6 łanów i 4 zagrody.³⁴³ Genealogia zna rodzinę Lniskich herbu Książyc odm. z Lnisk w województwie pomorskim.³⁴⁴
118. Luzjańscy, h. wł., przyd. Felodow, Merkelingerode, gn. Luzyany (pol. Łężany), pow. rezelski.³⁴⁵ Antenat tej rodziny do Prus przywędrował w pierwszej połowie XIV wieku z Harzu i osiedlił się koło Reszla w nabytych dobrach Lossainen.³⁴⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziały.³⁴⁷

³³⁴ J. Krzepela, *Rody...*, s. 428; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216; Pisz. *Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn* 1970, s. 170.

³³⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 520.

³³⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 454; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216.

³³⁷ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XIV, s. 281-300.

³³⁸ W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 177.

³³⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 54.

³⁴⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 43.

³⁴¹ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XIV, s. 304-313.

³⁴² A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XV, Warszawa 1912, s. 3.

³⁴³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39.

³⁴⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 289; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XV, s. 2, 3.

³⁴⁵ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 14, 15; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 36, s. 48.

³⁴⁶ H. Zins., *Kapituła fromborska w czasach Mikołaja Kopernika*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 4, 1959, s. 428.

³⁴⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 161.

119. Łążyńscy, h. Jastrzębiec, gn. Łążynek, pow. toruński.³⁴⁸ Przybysze.³⁴⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁵⁰ W XVI wieku Łążyńskimi właścicielami byli: Antoni, Marcin i Bartłomiej Łążyńscy.³⁵¹

120. Łęccy (Łąccy), h. Ostoja odm., gn. Łęcck Mały, pow. działdowski.³⁵² W 1483 r. mieszkał tu Bartosz Łęccki. W 1635 r. właścicielem części Małego Łęccka był Jan Łęccki.³⁵³ W 1672 r. dziedzicem części tej wsi był (być może ten sam) Jan Łęccki.³⁵⁴

³⁴⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 328.

³⁴⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 61.

³⁵⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 160.

³⁵¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 48.

³⁵² O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 284, s. 234.

³⁵³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 326, 328, 236; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XV, s. 315. 325;

³⁵⁴ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 151.

121. Łędziczcy, h. ?, gn. (*Gros Łędzicz*, par. Gostkowo), pow. toruński. W XVI wieku własność miał tu Jan Łędzicki (*Lędziczky*).³⁵⁵
122. Łojewscy, h. ?, gn. Łoje, pow. ełcki. W 1505 r. Rudolf v. Diepoldskirchen, komtur ryński, nadaje Michałowi i Maciejowi Łojom, braciom stryjecznym, 7,5 włóki na prawie magdeburskim. Później w Łojach siedzi dwóch Krystianów Łojewskich i Frycz Łojewski.³⁵⁶ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.³⁵⁷
123. Łoktowscy, h. Kroje odm., gn. Łoktowo, pow. chełmiński.³⁵⁸ W 1570 r. Tomasz Łoktowski miał tu 3,5 łana i 3 zagrody oraz szewca, a Andrzej Łoktowski 3,5 łana.³⁵⁹

124. Maleccy, h. Godziemba, gn. Maleczewo, pow. ełcki. Jan z Sącza, zwany też Sandeciusem, mistrz drukarski, został nobilitowany w 1515 roku i adoptowany do herbu przez Aukta, starostę stryjskiego i żydaczowskiego, Jakuba, Jana i Grzegorza, braci z Paniewa oraz Mikołaja Wągleńskiego, sędziego lwowskiego.³⁶⁰ Jego synowi – Hieronimowi, plebanowi ełckiemu, Albrecht Hohenzollern nadał w 1566 r. majątek ziemski w starostwie ełckim, a ten nazwał go Maleczewem i przybrał nazwisko Malecki.³⁶¹

³⁵⁵ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 43.

³⁵⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 459.

³⁵⁷ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XV, s. 363-365.

³⁵⁸ A. Boniecki, *Herbarz...*, t. XV, s. 369; J. Ostrowski, *Księga herbowa...*, s. 195, 333.

³⁵⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39.

³⁶⁰ *Album armorum nobilium...*, s. 72.

³⁶¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 464; J. Kawecki, B. Roman, *Z dziejów wsi*, [w:] Ełk. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1970, s. 166.

125. Meldzińscy, h. wł., przyd. Alden, Stangen, gn. Melno (Melno), pow. grudziądzki.³⁶² Osiadli. Przodkowie Meldzińskich przybyli do ziemi chełmińskiej z Saksonii, jeszcze w czasach krzyżackich.³⁶³ W 1570 r. Feliks Meldziński miał tu 16 łanów, 2 karczmy, 4 zagrody, wyszynk piwa i gorzałki oraz szewca, krawca i jednego luźnego.³⁶⁴

126. Mgowscy (Legendorf-Mgowscy), h. wł., przyd. Legendorf, Stangen, gn. Mgowo, pow. wąbrzeski. Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁶⁵ Rodzina ta wywodzi się z rodu Maulów. Jakub Maul przejął dobra Maulen w komturstwie brandenburskim, zakupił też wieś Tarławki oraz puszcę sztyńorską. Jego synem był Fabian von Maulen (†1483), zwolennik Związku Pruskiego. Poślubił Małgorzatę von Legendorf, córkę Jana z rodu Stangonów. Po teściu przejął część dóbr w Mgowie (niem. *Legendorf*) i zaczął się pisać jako *von Legendorf* (także *de Mgow*). Jego synem był Fabian von Legendorf vel Mgowski (†1545), który jako pierwszy z rodu zaczął używać nazwiska *von Lehndorf*.³⁶⁶

³⁶² J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 247; G. A. v. Müilverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, tab. 15, s. 23.

³⁶³ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 247, 248; B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 34, 61.

³⁶⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39.

³⁶⁵ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 160.

³⁶⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 129.

127. Michorowscy, h. wł. (Wielbłąd), przyd. Schmolz, gn. Michorowo, pow. sztumski.³⁶⁷ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁶⁸ W 1592 r. Michorowski miał w Michorowie 7 łąnów.³⁶⁹ Od początku XVII w. siedzieli tu Zubrzyc-Michorowscy, którzy prawdopodobnie mieli w herbie tura.³⁷⁰

128. Mieczkowscy, h. Zagłoba, gn. Mieczkówka, pow. gołdapski.³⁷¹ Genealogia zna rodzinę Mieczkowskich h. Zagłoba ze wsi Mieczki w województwie mazowieckim.³⁷²

³⁶⁷ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 304; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, Lipsk 1841, s. 384.

³⁶⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 161.

³⁶⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 69.

³⁷⁰ F. Schmitt, *Geschichte des Stuhmer Kreises*, Thorn 1868, s. 104.

³⁷¹ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 314, s. 264.

³⁷² K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 390.

129. Mielńscy (von Millen), h. ?, gn. Mielno, pow. ostródzki. Wśród właścicieli Mielna występował Fryderyk Mielński.³⁷³ Genealogia zna rodzinę Mielńskich h. Wczele ze wsi Mielno w województwie poznańskim.³⁷⁴
130. Mileszewscy, h.?, gn. Mileszewy, pow. brodnicki. W 1570 r. Wit Mileszewski miał tu 9 łąnów i 6 zagród.³⁷⁵
131. Milewscy, h. Ślepowron, gn. Milewskie (dziś Dąbrowskie), pow. olecki.³⁷⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁷⁷ W 1562 r. Wawrzyniec von Halle, starosta oleckowski, sprzedał Stanisławowi Milewskiemu 4 włóki boru celem założenia wsi dannickiej na 42 włókach.³⁷⁸ Milewscy h. Ślepowron wywodzili się ze wsi Milewo w powiecie przasnyskim.³⁷⁹ Genealogia zna też rodzinę Milewskich h. Jastrzębiec z Milewa (Mielewa) w ziemi płockiej.³⁸⁰ W XVI wieku właścicielem Klecewa w powiecie kwidzyńskim był Barcz Milewski. W XVII wieku spał on do roli wolnego. W Klecewie rodzina ta albo wymarła, albo wyemigrowała.³⁸¹

132. Milkowscy, h. ?, gn. Miłki, pow. giżycki.³⁸²
133. Mortęscy, h. Orlik, przyd. Mortangen, gn. Mortęgi, pow. lubawski.³⁸³ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁸⁴ Osiadli. Rodzina Mortęskich pochodziła od von Krixenów z Krzykosów (Kröxen, Krixen) w Pomezanii. W 1338 r. wielki mistrz Dytryk von Aldenburg nadał te dobra Ludwikowi z Krzykos. W 1402 r. potwierdził ten przywilej biskup Jan dla Ludwika z Mortęg. Od niego wywodziła się ta zasłużona rodzina.³⁸⁵ Ludwik Mortęski (†1615), wojewoda pomorski, ostatni przedstawiciel tej rodziny, został pochowany w kościele

³⁷³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 382.

³⁷⁴ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 398, 399; Biblioteka Kórnicka PAN, Teki Dworzaczka (Monografie), wersja elektroniczna (dostęp internetowy).

³⁷⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52.

³⁷⁶ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 316, s. 265.

³⁷⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 161.

³⁷⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 518; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216.

³⁷⁹ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 412.

³⁸⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 328; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 411, 412.

³⁸¹ A. Lemański, W. Odyniec, J. Powierski, *Dzieje wsi, [w:] Kwidzyn. Z dziejów miasta i okolic*, Olsztyn 1982, s. 262, 266, 298.

³⁸² G. Białuński, *Z dziejów osadnictwa Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 392.

³⁸³ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 8-11; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 37, s. 50.

³⁸⁴ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 161.

³⁸⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

w Lubawie.³⁸⁶ W 1570 r. Melchior Mortęski miał tu wieś i folwark, 11 chłopów, 5 łąnów lemańskich, 8 zagród i karczmę.³⁸⁷

134. Myślęccy (także: Mislenski, Myślęta), h. wł. (Prus II odm.), gn. Myślęta (?), pow. działdowski. Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.³⁸⁸ Być może rodzina Myślęckich wywodziła się z miejscowości Myślęta (niem. Meuslitz). Jednak w 1544 r. Myślęta stanowiły już pustkę, którą Albrecht Fink z Zybułtowa wraz z pustym majątkiem Prusy, odstąpił Fryderykowi von Oelsnitz.³⁸⁹ Myślęckim heraldycy przypisują herb Prus 2, czyli Wilcze Kosy.³⁹⁰ Herb oraz lokalizacja ich przypuszczalnego gniazda rodowego sugerują staropruskie korzenie tego rodu. Przedstawicielem rodziny był Mateusz Myślęcki, sługa magnatów polskich. Dzięki ich poparciu dostał się na dwór Stefana Batorego. Podczas pobytu w Lidzbarku przeszedł oficjalnie z wyznania rzymskokatolickiego na luteranizm i jako duchowny tego wyznania osiadł w Kutach k/ Węgorzewa, gdzie do 1581 r. był adiunktem, a później proboszczem. W 1597 r. otrzymał na prawie chełmińskim majątek Gąsewo w starostwie węgorszewskim, obejmujący 12 włók ziemi. Ożenił się z Eufrozyną z Wiercińskich, córką proboszcza luterńskiego w Żabinie i miał z nią syna Celestyna (*1588 Kutry - †1653 Królewiec). Celestyn Myślęta vel Myślęcki ukończył szkołę łacińską w Węgorzewie, potem studiował w Królewcu, następnie w Wittenberdze i w Giessen, gdzie uzyskał doktorat. Po powrocie został profesorem na uniwersytecie królewieckim.³⁹¹ Naturalnej wielkości portret Celestyna Myślęty znajdował się w kościele katedralnym w Knipawie. Jan Herman, rytownik królewiecki, wzorując się na tym portrecie, sporządził miedzioryt ukazujący popiersie Myślęty oraz jego herb.³⁹² Herb ten przedstawia w polu dwa kroje w krzyż, ostrzami ku górze. W klejnocie pięć piór strusich. Zapewne dzięki podobieństwu tego herbu do Wilczych Kos, heraldycy zaliczyli Myślęckich do rodowców Prusa.³⁹³

³⁸⁶ *Urządnicy Prus Królewskich XV-XVIII wieku. Spisy...*, s. 195.

³⁸⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52.

³⁸⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 161.

³⁸⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 299.

³⁹⁰ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 498.

³⁹¹ M. Pietraszko, A. Wakar, *Z dziejów wsi*, [w:] Batoszyce. Z dziejów miasta i okolic, Olsztyn 1987, s. 300, 308.

³⁹² K. Wróblewska, E. Celińska, *Nad ikonografią polskich pastorów ewangelickich*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 4, 1969, s. 480.

³⁹³ R. Kostecki, *Historia jednego rodu – Myślęccy*, Głos Pasłęka, nr 12 (83), 1997, s. 20.

135. Napierscy, h. Dąbrowa, przyd. Kostka, gn. Napierki (pierwotnie Dąbrówka lub Dąbrowskie), pow. nidzicki.³⁹⁴ W 1643 r. w Napierkach mieszka Marcin Napierski.³⁹⁵

136. Napolscy, h. Niezgoda odm., gn. Napole, pow. chełmiński.³⁹⁶ Przybysze.³⁹⁷ W 1526 r. Wojciech i Grzegorz otrzymali przywilej na wieś Napole.³⁹⁸ W 1570 r. Jan Napolski miał tu 11 łąnów, karczmę, kuźnię, 4 zagrody i jedną komornicę.³⁹⁹

³⁹⁴ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 327, s. 276.

³⁹⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 318, 328.

³⁹⁶ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 361; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 327, s. 276.

³⁹⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

³⁹⁸ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. XII, Warszawa 1915, s. 24.

³⁹⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 29.

137. Napolscy, h. Felde, gn. Napole, pow. wąbrzeski.⁴⁰⁰ Osiadli. Napolscy byli linią rodu von Felde.⁴⁰¹ W 1570 r. Walenty Napolski miał w Napolu 2 łany i 1 zagrodę, Zygmunt Napolski (*Napolsky*) 6 łanów, 3 zagrody oraz krawca, a Marcin Napolski 2 łany.⁴⁰²

138. Narzyscy, h. Dołęga odm., gn. Narzým, pow. działdowski.⁴⁰³ W 1371 r. wielki mistrz Winrich von Kniprode nadał Mieczysławowi i jego spadkobiercom 40 włók nad Działdówką z obowiązkiem jednej służby wojskowej. Rycerz ten wywodził się zapewne z Narzymia na Mazowszu. W 1384 r. tenże wielki mistrz nadał Mieczysławowi i jego trzem braciom 100 włók na prawie chełmińskim między Kisielicami a granicą mazowiecką oraz 3 włóki łąk nad Działdówką. Na wyżej wymienionym terytorium powstały dobra Narzým. Narzyscy bardzo rozszerzyli swe posiadłości. W ich rękach znalazły się wsie i dobra okoliczne: Iłowo, Rywociny, Brodowo, Kraszewo i Wierzbowo. W 1589 r. dobra Białuty przeszły drogą spadku w ręce katolickiej linii Narzýmskich. Stanisław Narzýmski, syn Tomasza, kasztelana płockiego, kazał usunąć z miejscowego kościoła protestantów. Jeszcze w XVII w. Stanisław Narzýmski był właścicielem Narzymia. Później nazwisko Narzýmski już tutaj nie występuje.⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 16.

⁴⁰¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 36, 62, 157.

⁴⁰² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 39; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 42.

⁴⁰³ G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 38, s. 52; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Müilverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 327, s. 276.

⁴⁰⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 328; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 94, 153;

139. Nastejscy, h. ?, gn. Nastajki, pow. ostródzki.⁴⁰⁵

140. Nogaccy, h. Prus II odm., przyd. Nogat, gn. Nogat, pow. grudziądzki.⁴⁰⁶ Przybysze.⁴⁰⁷ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴⁰⁸ Być może byli pochodzenia staropruskiego.⁴⁰⁹ W 1526 r. król Zygmunt I nadaje przywilej na prawie chełmińskim kanonikowi Nogackiemu i jego spadkobiercom na Nogat. W 1570 r. Jan Nogacki miał tu 4,75 łana i 1 zagrodę.⁴¹⁰

141. Nowowiejscy, h. wł., przyd. Thumberg, gn. Nowa Wieś Szlachecka, pow. brodnicki.⁴¹¹ Pochodzą z saskiej rodziny von Thumberg, za czasów Krzyżackich osiadłej w Prusach, która pod panowaniem polskim wzięła od dóbr nazwisko Nowowiejski.⁴¹² Przybysze z Prus Książęcych.⁴¹³ W 1570 r. Michał Nowowiejski (*Nowowiesky*) miał tu 11 łanów, 4 zagrody, trzech rzemieślników, karczmę, dwie komornice, jednego luźnego i jednego kopacza, a Marcin Nowowiejski 4 łany, 3 zagrody oraz dwie komornice.⁴¹⁴

⁴⁰⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 370.

⁴⁰⁶ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 386.

⁴⁰⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁰⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 161.

⁴⁰⁹ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

⁴¹⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 59, 60.

⁴¹¹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 217.

⁴¹² S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XII, s. 201.

⁴¹³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴¹⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 40.

142. Oborscy, h. Godziemba, gn. Obory, pow. chełmiński.⁴¹⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴¹⁶ W 1667 r. wieś należała do rodziny Oborskich.⁴¹⁷

143. Obrębscy, h. ?, gn. Obrąb, pow. toruński. W 1533 r. w Obrąbie występują Jakub Obrembski i Adam Obrembski. W 1570 r. Stanisław Obrembski miał tu 6 łąnów, 1 zagrodę, rybaka i krawca, a Benedykt Obrembski 6 łąnów, komorników, rybaka oraz wyszynk piwa.⁴¹⁸ W drugiej połowie XVII wieku nie posiadali już Obrębu, ale zdobyli dział w nieujętych w rejestrach pogłównego Katlewie.⁴¹⁹ Genealogia zna kilka rodzin o tym nazwisku różnych herbów.⁴²⁰
144. Ochodzińscy, h. ?, gn. Ochódno, pow. szczycieński. Wójt szczycieński Konrad von Stauchwitz w 1483 r. nadał Mikołajowi Ochodzińskiemu (*Ochozinske*) 10 włók na prawie chełmińskim. Od niego miejscowość wzięła swoją nazwę.⁴²¹
145. Olszewscy, h. Lis, przyd. Olschau, gn. Olszewo i Olszewko, pow. nidzicki.⁴²² Genealogia zna rodzinę Olszewskich h. Lis ze wsi Olszewice w województwie mazowieckim.⁴²³

⁴¹⁵ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 194.

⁴¹⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 162.

⁴¹⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40; G. Mazur, *Leksykon Miejscowości powiatu chełmińskiego*, Gdynia 2020, s. 208.

⁴¹⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40.

⁴¹⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 55, 153.

⁴²⁰ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XII, s. 228-230.

⁴²¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 399; G. Leyding, *Z dawnych wieków*, [w:] Szczytno. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1962, s. 81.

146. Olszewscy, h. ?, gn. Olszewo, pow. ełcki. W 1506 roku Jerzy von Kolbitz, prokurator piski, wystawił umowę sprzedaży 22 łąnów i 8 morgów puszczy. Grunty te zakupili Stańko, Jakub, Maciej i Narko Olszewscy (*Olscheffske*) na prawie magdeburskim.⁴²⁴ Genealogia zna około trzydziestu rodzin nazwiska Olszewski lub Olszowski różnych herbów.⁴²⁵
147. Orłowscy, h. ?, gn. Orłowo (Wólka Orłowska), pow. nidzicki. W drugiej połowie XV wieku właścielem w Orłowie był Maciej Orłowski (*Orlouffsky*).⁴²⁶ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska związanych z Prusami i Pomorzem.⁴²⁷
148. Orłowscy, h. Chomąto, przyd. Ziegenberg (Cegenberg), gn. Orle, pow. grudziądzki.⁴²⁸ Osiadli.⁴²⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴³⁰ W 1505 r. Jan Cegenberk-Orłowski sprzedał dobra Orle Janowi Sadlińskiemu.⁴³¹ W drugiej połowie XVIII wieku Cygenberg-Orłowscy posiadali własności w okolicznych dobrach.⁴³²

⁴²² L. v. Ledebur, *Adelslexikon der Preussischen Monarchie*, t. II, Berlin 1855, s. 166; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 355.

⁴²³ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XII, s. 321-323.

⁴²⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 440.

⁴²⁵ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XII, s. 319-335; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 224, 225; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 338, s. 286.

⁴²⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 348.

⁴²⁷ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XIII, Warszawa 1916, s. 1-13.

⁴²⁸ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 123.

⁴²⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴³⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 162.

⁴³¹ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, Warszawa 1888, t. VII, s. 585.

⁴³² M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 193.

149. Orłowscy, h. Sas, gn. Orłowo, pow. wąbrzeski.⁴³³ Orłowscy z Orłowa pieczętowali się herbem Sas, a nie jedną z pomorskich odmian herbu Książyc, uważanych przez badaczy za odmiany herbów Sas i Drzewica. Dlatego też należy upatrywać w nich imigrantów.⁴³⁴ W 1570 r. Jakub Orłowski (*Orłowsky*) miał tu 8 łąnów, 6 zagród, rybaka, dwóch luźnych, tkacza, kowala oraz wyszynk gorzałki.⁴³⁵

150. Orzechowscy, h. Ostoja, gn. Orzechówko, pow. wąbrzeski. Przed wojną trzynastoletnią w Turznicach siedział Bartuszek Tewernitz herbu Odwaga, jednak jego potomkowie wymarli w XVI wieku. Na ich miejsce pojawili się Ostojowie.⁴³⁶ W 1556 r. właścicielem Orzechówka był Walentyń Tewernitz Orzechowski.⁴³⁷

151. Osieczkowscy, h. Ostoja, gn. Osieczek, pow. wąbrzeski.⁴³⁸ Przybysze.⁴³⁹ W 1526 r. Król Zygmunt I wystawił przywilej dla Krzysztofa Osieckiego m.in. na wieś Osieczek. W 1570 r. Jadwiga Osieczkowska miała tu 8 łąnów, 4 zagrody, a Maciej Osieczkowski (*Osieczkowski*) 2 zagrody.⁴⁴⁰ Dodatkowo należy zaznaczyć, że pod koniec panowania krzyżackiego w województwie chełmińskim Osieczek był w posiadaniu Jakusza

⁴³³ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 319.

⁴³⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 55.

⁴³⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 41.

⁴³⁶ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 58.

⁴³⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40.

⁴³⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 293.

⁴³⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁴⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 52; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 63.

Osieczkowskiego (von Mosseck), który posługiwał się herbem przedstawiającym na białej tarczy 3 lub 5 czarnych słupów. Z pewnością można więc stwierdzić brak ciągłości genealogicznej wśród właścicieli Osieczka, a więc wymianę rodzin szlacheckich na tych dobrach w okresie wojny trzydziestoletniej.⁴⁴¹

152. Ostaszewscy (von Osteschau), h. wł., przyd. Ostischau, gn. Ostaszewo, pow. działdowski.⁴⁴² Przybysze z Prus Książęcych. Ostaszewscy byli najprawdopodobniej rodziną z okolic Nidzicy, która w drugiej połowie XV wieku lub pierwszych dziesięcioleciach XVI wieku nabyła dobra w województwie chełmińskim.⁴⁴³

153. Ostromeccy, h. Pomian, gn. Ostromecko (dawniej Ostromiecz), pow. chełmiński.⁴⁴⁴ W 1570 r. Jakub Ostromecki (*Ostromieczky*) miał tu młyn o jednym kole, jednego luźnego, 2 zagrody, wyszynk piwa oraz tkacza.⁴⁴⁵

⁴⁴¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 55, 56.

⁴⁴² G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 41, s. 56.

⁴⁴³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 56, 62.

⁴⁴⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 80.

⁴⁴⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 50.

154. Pawłoczyńscy, h. ?, gn. Pawłoczyny (obecnie Pawłocin), pow. piski. Otto Hein, namiestnik piski, w 1523 r. nadaje dobra Pawłoczyny, które wcześniej skonfiskowano Mikołajowi Pawłoczyńskiemu.⁴⁴⁶
155. Pawłowscy, h.wł., przyd. Kospoth, gn. Pawłowo, pow. kwidzyński.⁴⁴⁷ W 1520 r. biskup pomezkański Job dobra Pawłowo nadał Janowi Kospotowi. Kospotowie przyjęli następnie od tych dóbr nazwisko Pawłowskich.⁴⁴⁸ Stąd mógł pochodzić Pawłowski (*Paweloszky*). W XVII w. spadł on do roli wolnego. Rodzina ta albo wymarła, albo wyemigrowała.⁴⁴⁹

156. Piątkowscy, h. ?, gn. Piątkowo, pow. chełmiński. Przybysze.⁴⁵⁰ W 1523 r. Bartłomiej Piątkowski (*Pwyenkowsky*).⁴⁵¹ W 1570 r. właścicielem w Piątkowie był Lambert Piątkowski (*Piathkoczky*).⁴⁵² Genealogia z na kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.⁴⁵³
157. Piątkowscy, h. Junosza odm, przyd. Gotsch, gn. Piątki, pow. chełmiński.⁴⁵⁴ W 1570 r. Szymon, Walerian i Andrzej Piątkowscy mieli tu 10 łanów i 1 zagrodę oraz jedną komornicę.⁴⁵⁵

⁴⁴⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 423; Pisz. *Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1970, s. 172.

⁴⁴⁷ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 27, s. 36.

⁴⁴⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 200.

⁴⁴⁹ A. Lemański, W. Odyniec, J. Powierski, *Dzieje wsi*, [w:] Kwidzyn. *Z dziejów miasta i okolic*, Olsztyn 1982, s. 279.

⁴⁵⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁵¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 137.

⁴⁵² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 32.

⁴⁵³ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XIII, s. 316, 317; W. Wittyg, *Nieznaną szlachta polska...*, s. 241.

⁴⁵⁴ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 197.

⁴⁵⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40.

158. Piątkowscy, h. ?, gn. Piątki, pow. nidzicki. W drugiej połowie XVI wieku Maciej Piątkowski miał w Piątkach 15 włók.⁴⁵⁶
159. Pieczewscy (Piecewscy), h. Kuszaba, przyd. Oven, gn. Piecewo, pow. brodnicki.⁴⁵⁷ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴⁵⁸ W 1570 r. Prokop Pieczewski miał tu 2 zagrody, Jerzy Pieczewski 1 zagrodę i karczmę, Adam Pieczewski (*Pieczewsky*) 1,5 łana, a Jan Pieczewski 4 łany i 4 zagrody.⁴⁵⁹

160. Pielgrzymowscy, h. ?, gn. Pielgrzymowo, pow. nidzicki.⁴⁶⁰ Genealogia zna rodzinę Pielgrzymowskich h. wł. ze wsi Pielgrzymowice w województwie krakowskim.⁴⁶¹
161. Pilchowic, h. Łada (?), gn. Pilchy, pow. piski. W 1465 r. Ulryk von Ottenberg, wójt piski, nadał Tomkowi i Jankowi Pilchom na prawie chełmińskim ostrów zwany Pilchen z 16 włókami nad Jeziorem Warszawskim.⁴⁶² Genealogia z na rodzinę Pilch (Pilich, Pilichowski) h. Łada w województwie mazowieckim.⁴⁶³
162. Piwniccy, h. Lubicz odm., przyd. Leibitz, gn. Piwnice, pow. toruński.⁴⁶⁴ Przybysze. Andrzej i Jakub Dobrscy z Dobrego w ziemi dobrzyńskiej w latach 30. XVI wieku przejęli po swym teściu Johanie Rusopie (Hansie von Pyffnitz) Piwnice i dali początek Piwnickim h.

⁴⁵⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 353, 355.

⁴⁵⁷ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 198, 199.

⁴⁵⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 162.

⁴⁵⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 53; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 39.

⁴⁶⁰ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 355.

⁴⁶¹ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XIII, s. 330; W. Witte, *Nieznana szlachta polska...*, s. 241.

⁴⁶² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 429; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 210; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1970*, s. 172.

⁴⁶³ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XIV, Warszawa 1917, s. 5.

⁴⁶⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 365.

Lubicz.⁴⁶⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴⁶⁶ W 1532 r. Hans i Małgorzata Müller sprzedają swą część Piwnic Janowi Piwnickiemu za 200 grzywien. W 1570 r. Jakub Piwnicki miał tu 18 łąnów, 9 zagród, kowala oraz bednarza.⁴⁶⁷ Do 1789 r. właścicielem w Piwnicach był Walerian Józef Piwnicki, a w 1757 r. część Piwnic należała do braci Tomasza i Wawrzyńca Piwnickich.⁴⁶⁸

163. Płachawscy (Płechawscy), h. wł., przyd. Pleunechau, gn. Płachawy, pow. chełmiński.⁴⁶⁹ Osiadli.⁴⁷⁰ W XV wieku właścicielem Płachaw był Otto von Pleunechau (Plenchau), lojalny wasal Zakonu. W 1447 r. był sędzią regionalnym w Chełmnie. Jego herb przedstawiał pole tarczy dwudzielne w skos.⁴⁷¹ Występująca w rejestrze łąnowego w 1570 r. Gertruda Płachawska, to zapewne wdowa po ostatnim męskim przedstawicielu tej rodziny.⁴⁷²

164. Płachoccy, h. ?, gn. Płachoty, pow. toruński. W XVI wieku Paweł Płachocki (*Piakoczki*) posiadał własność w Płachotach.⁴⁷³
165. Plemiędzy (Pleśnińscy), h. wł., przyd. Clement, Schleinitz, gn. Plemięta, pow. grudziądzki.⁴⁷⁴ Osiadli.⁴⁷⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴⁷⁶ Pochodzili z miśnieńskiej

⁴⁶⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 21, 62; B. Drzewiecki, T. Sławiński, *Piwniccy herbu Lubicz odmieniony od XVI do XX wieku*, Warszawa 2016, s. 20-24.

⁴⁶⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty*, s. 162.

⁴⁶⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 40.

⁴⁶⁸ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 31, 192.

⁴⁶⁹ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 45, s. 61.

⁴⁷⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁷¹ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 45, s. 61.

⁴⁷² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 35, 62, 157.

⁴⁷³ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 56.

⁴⁷⁴ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 111; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 45, s. 61.

⁴⁷⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁷⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 162.

rodziny szlacheckiej. Plemińskich można odnaleźć w źródłach dotyczących ziemi chełmińskiej przynajmniej od początku XV wieku.⁴⁷⁷ W 1526 r. król Zygmunt I nadaje Jerzemu i Konradowi Plemińskim przywilej na wieś Plemięta. W 1570 r. Jerzy Plemiński miał tu 16 łąnów, 5 zagród i karczmę.⁴⁷⁸ W 1601 r. Daniel Plemiński kwituje skarb koronny z odbioru 100 złp. pensji na ekonomię malborską.⁴⁷⁹

166. Płutowscy (Plotowscy), h. Lubicz odm., gn. Płutowo, pow. chełmiński.⁴⁸⁰ Przybysze.⁴⁸¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴⁸² Orłowscy kupili od ubożających Hitfeldów Płutowo i Bągart i przyjęli nazwisko Płutowskich.⁴⁸³ W XVI wieku własność w Płutowie posiadał Stanisław Płutowski (*Plotowsky*).⁴⁸⁴

167. Pogorzelscy, h. Krzywda, Pogorzel Wielka, pow. piski.⁴⁸⁵ W 1558 r. w Pogorzeli mieszkał Rafał Pogorzelski.⁴⁸⁶

⁴⁷⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 35.

⁴⁷⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 41; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 34.

⁴⁷⁹ W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 247.

⁴⁸⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 366.

⁴⁸¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁸² T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 162.

⁴⁸³ K. Mikulski, *Rola osadnictwa...*, s. 55.

⁴⁸⁴ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 31.

⁴⁸⁵ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 355, s. 302.

⁴⁸⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 429; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1970, s. 172, 173.

168. Polaszkowscy (Polescy), h. Kos. przyd. Kalkstein, gn. Polaszki, pow. sztumski.⁴⁸⁷ Przybysze z Prus Książęcych.⁴⁸⁸ Jednego pochodzenia z Kalksteinami.⁴⁸⁹

169. Przeźmińscy (Przeźmińscy), h. Kuszaba, przyd. Ślędz, gn. Przeczno, pow. toruński.⁴⁹⁰ W 1543 r. część Przeczna posiadał Hans Sletz, zapewne przodek Przeźmińskich. W 1570 roku Wojciech Ślędz-Przeźmiński (*Sliedz-Przesminsky*) posiadał 5 łąnów w Przecznie.⁴⁹¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁴⁹² W XIV wieku osiadli w Przecznie Heimsodowie byli Niemcami. Mieli w herbie rękę ze strzałą, ale już w następnym stuleciu dobra przesmińskie należały do rodziny herbu Ostoja.⁴⁹³ Właścicielami Przeczna była w czasach krzyżackich rodzina Lniskich pieczętująca się Ostoją. Wydaje się, że podczas wojny trzynastoletniej (lub tuż po niej) Heimsode-Przeźmińscy utracili te dobra, a w XVI wieku pojawiła się tu rodzina Ślędz-Przeźmińskich pieczętująca się Kuszabą.⁴⁹⁴

⁴⁸⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 195.

⁴⁸⁸ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁸⁹ F. Schmitt, *Geschichte...*, s. 99.

⁴⁹⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 199.

⁴⁹¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 41; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 47.

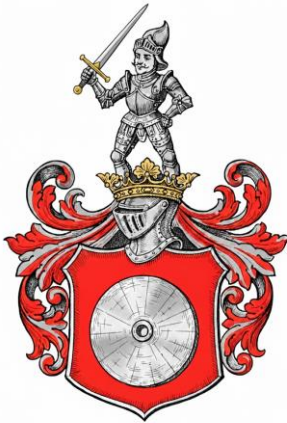
⁴⁹² T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 163.

⁴⁹³ Górski K., *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 10.

⁴⁹⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 56.

170. Raciniewscy, h. Kuszaba, gn. Raciniewo, pow. chełmiński.⁴⁹⁵ W 1570 r. Jerzy i Feliks Raciniewscy (*Raczinowsky*) mieli w Raciniewie i Głazewie 8 łąnów.⁴⁹⁶ Raciniewskich należy uznać za rodzinę miejscową oraz wymarłą.⁴⁹⁷

171. Radowiccy (Radowiscy), h. Grzymała, gn. Radowiska, pow. wąbrzeski. Przybysze.⁴⁹⁸ W 1570 r. Samson Radowicki (*Radowiczky*) miał tu 26 łąnów, 9 zagród i karczmę.⁴⁹⁹

⁴⁹⁵ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 198.

⁴⁹⁶ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 30.

⁴⁹⁷ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 56, 179.

⁴⁹⁸ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁴⁹⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 41; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 62.

172. Rakowscy, h. ?, gn. Rakowo (daw. Grabowo), pow. piski. W 1453 r. Henryk Zollr von Richtenberg, komtur bałdzki, nadaje na prawie chełmińskim dwór i dobra, które wcześniej posiadał Stasko Rakowski (*Rekoffske*). W 1532 r. Fryderyk Haidek, starosta piski, pozwala Piotrowi Rakowskiemu postawić w Rakowie młyn.⁵⁰⁰ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.⁵⁰¹
173. Reszkowie, h. ?, gn. Reszki, pow. ostródzki.⁵⁰² Genealogia zna rodzinę Reszka h. Prus 1 ze wsi Reszki w województwie podlaskim.⁵⁰³
174. Robakowscy, h. Ratuł odm. (?), gn. Robakowo, pow. chełmiński. Andrzej Robakowski sprzedaje Robakowo Pawłowi Sokołowskiemu.⁵⁰⁴ Genealogia zna rodzinę Robakowskich h. Ratuł występującą w Prusach.⁵⁰⁵

175. Rogalowie, h. Rogala, przyd. Bieberstein, Rogale Wielkie, pow. piski. W 1471 r. Zygfryd Flach von Scharzburg, komtur bałdzki, nadaje Maciejowi Rogali ziemię na prawie magdeburskim.⁵⁰⁶ Rogalowie pojawili się najwcześniej w starostwie piskim po wojnie

⁵⁰⁰ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 426; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1970, s. 172.

⁵⁰¹ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XV, Warszawa 1931, s. 160-164; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 267.

⁵⁰² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 371.

⁵⁰³ *Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego (dopelnienie Niesieckiego)*, Kraków 1870, s. 353; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XV, s. 198.

⁵⁰⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 137.

⁵⁰⁵ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Müilverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 381, s. 327; G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel, Provinz Pommern*, Nürnberg 1894, Band VI, Abt. 9, tab. 78, s. 48.

⁵⁰⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 434; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216; *Pisz. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1970, s. 174.

trzynastoletniej. Pochodzili z polskiej linii rodu Biberstein.⁵⁰⁷ Później posiadali dobra Baranowo i Boże w okolicach Mrągowa.⁵⁰⁸

176. Rosochaccy, h. ?, gn. Rosochackie, pow. olecki. W 1562 r. Wawrzyniec von Halle, starosta straduński, sprzedaje Wojtkowi Rosochackiemu z Czapel 3 włóki boru na sołectwo, celem założenia wsi danickiej na 30 włókach.⁵⁰⁹ Genealogia zna rodzinę Rosochackich h. Prus III ze wsi Rosochate w województwie podlaskim.⁵¹⁰
177. Rubinkowscy, h. Topór, gn. Rubinkowo, pow. toruński. Ambroży (†1625), syn Rubina z Łobozowa niedaleko Żarnowca, miał służyć u Hieronima Trepki h. Topór z Czapli k/ Miechowa. Później był kuchmistrem żupnika krakowskiego, u którego pracując dorobił się znacznego majątku na pokątnym handlu solą. Ambroży ożenił się z mieszczką krakowską i miał z nią kilku synów.⁵¹¹ W momencie kiedy dorobił się majątku, dodał do imioniska Rubin sufiks –ski nazywając się Rubinkowskim oraz zaczął używać herbu Topór. Jednym z jego synów był Jan Hieronim Rubinowicz, zamożny kazimierski Żyd, później ławnik krakowski. Miał kilku synów, wśród nich Jana Macieja Rubinkowskiego, kupca korzennego, ojca Jakuba Kazimierza Rubinkowskiego, sekretarza królewskiego, burgrabiego oraz rajcy i burmistrza toruńskiego. W lipcu 1660 r. w Warszawie Jan Hieronim Rubinkowski, obywatel krakowski, ochrzcił swoje dzieci: Kazimierza Mikołaja i Annę. On sam zmienił wiarę razem z żoną przed 1660 r., bowiem księgi kościelne nazywają go w metryce "antea Judaeas nunc baptisatus".⁵¹² W 1695 r. Jakub Kazimierz Rubinkowski sam sobie wytoczył proces o naganę szlachectwa, ze względu na pewną nieufność panującą wokół niego. Wynajął on niejakiego Przyłuskiego, by ten wysunął przeciw niemu zarzut nieszlachectwa. Jakub Kazimierz Rubinkowski miał urodzić się w dniu 1 maja 1668 roku w Szaflarach k/Nowego Targu jako syn Wojciecha Rubinkowskiego i Katarzyny Niegoszowskiej, co wynikało z metryki wyciągniętej z ksiąg parafialnych w Szaflarach na potrzeby procesu. Warto zauważyć, że tę metrykę podpisał jego brat przyrodni – Jan Kazimierz Rubinkowski, proboszcz nowotarski. Przyłuski odwołał swoje oskarżenie. Jakub Kazimierz Rubinkowski kupił ziemię, na której założył folwark Rubinkowo. Później przyłączając okoliczne tereny rozszerzył swoją posiadłość i założył wieś o tej samej nazwie (obecnie dzielnica Torunia). W tym okresie był już powszechnie

⁵⁰⁷ G. Białyński, *Szlachta i dobra szlacheckie w starostwie ryńskim...*, s. 20.

⁵⁰⁸ G. Leyding, *Dzieje wsi, [w:] Mrągowo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1975*, s. 138, 143.

⁵⁰⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 501; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 216.

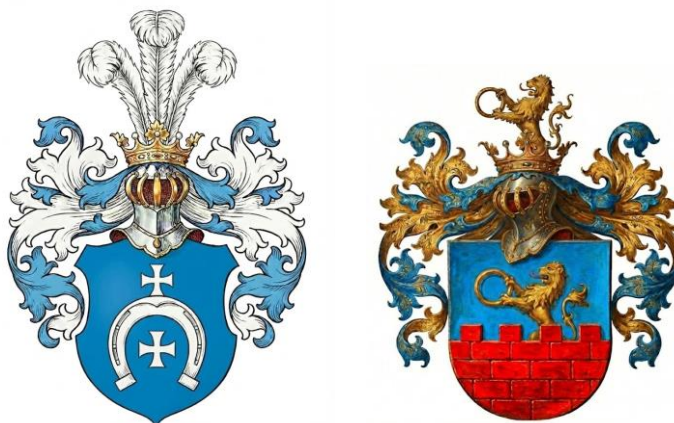
⁵¹⁰ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XV, s. 257.

⁵¹¹ W. Nekanda Trepka, *Liber Generationis Plebeanorum*, Ossolineum 1995, s. 348.

⁵¹² A. Kaźmierczyk, *Konwersja Żydów na chrześcijaństwo w Krakowie w okresie staropolskim*, Krzysztofor. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, 35, Kraków 2017, s. 193, 198.

uznawany za szlachcica.⁵¹³ Przedstawiciele tej rodziny: Wojciech, Hieronim, Ambroży i Jakub Kazimierz Rubinkowscy mieli walczyć pod Wiedniem, ale są wymienieni jako herbowni Poraja.⁵¹⁴

178. Ruskowscy (Ruszkowscy), h. Prawdzic i h. Lubicz, gn. Rusek Mały (Ruszków), pow. szczycieński. Miały być dwie rodziny Ruszkowskich. Jedna herbu Lubicz mieszkała w Ruszkówku, a druga herbu Prawdzic w Ruszkowie.⁵¹⁵ Ruszkowscy z Ruszkówka byli myleni z niemiecką rodziną von Rauschken h. wł. z Ruszkowa w powiecie ostródzkim, przybyłą tu na początku XVI wieku, której przedstawiciel Aleksander von Rauschken w 1566 r. był starostą działdowskim, a od 1568 r. wójtem w Szakach.⁵¹⁶ Genealogia zna rodzinę Ruszkowskich h. Lubicz ze wsi Ruszków w ziemi zakroczymskiej.⁵¹⁷

179. Rutkowscy, h. Pobóg, gn. Rutkowice, pow. działdowski.⁵¹⁸ Mieli pochodzić od Goszczyńskich, którzy w 1526 r. kupili Rutkowice i nazwali się Rutkowskimi.⁵¹⁹

⁵¹³ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 194; Teodor Joske-Choiński, *Neofici Polscy. Materiały historyczne*, Warszawa 1904, s. 17; K. Maliszewski, *Jakub Kazimierz Rubinkowski. Szlachcic, mieszczanin toruński, erudyta barokowy*, Warszawa 1982, s. 40-48.

⁵¹⁴ *Spis rycerstwa polskiego walczącego z Janem III Sobieskim pod Wiedniem oraz szyc bojowy wojsk polskich i sprzymierzonych dnia 12 września 1683 r.*, wydał B. T. [Bazyli Turkuł], Poznań 1883, s. 19.

⁵¹⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 308.

⁵¹⁶ G. Białuński, *Przemiany społeczno-ludnościowe południowo-wschodnich obszarów Prus Krzyżackich i Książęcych (do 1568 roku)*, Olsztyn 2001, s. 75; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 394, s. 340; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 49, s. 66; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 308, 384.

⁵¹⁷ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XV, s. 318.

⁵¹⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 329.

⁵¹⁹ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s.200.

180. Rychnowscy, h. ?, gn. Rychnowo, pow. chełmiński. Średniowieczni właściciele wsi prawdopodobnie pieczętowali się herbem Odwaga.⁵²⁰ W 1526 r. król Zygmunt I daje przywilej Stanisławowi Rychnowskiemu na wieś Rychnowo. W 1529 r. na ziemi chełmińskiej występowało nazwisko Rychnowski.⁵²¹
181. Rydzewscy, h. ?, gn. Rydzewo, pow. giżycki. Piotr Schwarz, burgrabia straduński, w 1526 r. sprzedaje Pawłowi i Stanisławowi Rydzewskim z Mzowsza obszar boru między jeziorami Kociołek i Kukówka. Po wykarczowaniu boru otrzymali 15 włók na prawie magdeburskim z obowiązkiem jednej służby zbrojnej i 10 lat wolności.⁵²² Genealogia zna rodzinę Rydzewskich h. Suchekownaty ze wsi Rydzewo w ziemi wiskiej.⁵²³
182. Rynkowscy, h. Pilawa odm., gn. Rynek, pow. działdowski.⁵²⁴ W 1714 r. właścicielem części Rynku był Jan Rynkowski. Jego synami byli Marcin i Grzegorz. W 1790 r. właścicielem 3 włók w Rynku był Jan Rynkowski.⁵²⁵

183. Rywoccy, h. Prus 1 odm., przyd. Prus, gn. Rywociny, pow. działdowski.⁵²⁶ W 1609 r. pobliskie dobra Łęck nabył Maciej Prus-Rywocki, ożeniony z Anną, córką ławnika malborskiego Jana Sudka-Wilczewskiego. Po Macieju majątek objęli Marcin i Jakub Rywoccy, prawdopodobnie jego synowie.⁵²⁷

⁵²⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 35.

⁵²¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 138.

⁵²² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 505; G. Białuński, *Z dziejów osadnictwa Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 392.

⁵²³ S. Uruski, *Rodzina. Herbarz...*, t. XV, s. 340, 341.

⁵²⁴ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 395, s. 341; G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, tab. 25, s. 36.

⁵²⁵ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 39, 219.

⁵²⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 329; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 213; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 52, s. 70.

⁵²⁷ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 151, 152.

184. Rzęczkowscy, h. Kos, przyd. Kalkstein, gn. Rzęczkowo, pow. toruński. Przybysze. Kalksteinowie i pochodzący od nich Rzęczkowscy, Osłowscy, Stolińscy, Wilkowscy i Polzkowscy, byli osiadli w Prusach już w czasach państwa krzyżackiego. Prawdopodobnie do Prus Królewskich przybyli z Prus Książęcych, po zakończeniu wojny trzynastoletniej.⁵²⁸ W 1570 r. Dawid Rzęczkowski (*Rzeczkwosky*) miał tu 6 łąnów, 3 zagrody, trzech dzierżawców, a Barbara Rzęczkowska 6 łąnów, 3 zagrody, kuźnię oraz luźnych.⁵²⁹

185. Samińscy, h. ?, gn. Samin, pow. brodnicki. W XVI wieku Janusz Samiński miał w Saminie 2,5 włóki.⁵³⁰
186. Samplawscy h. Korczak odm., gn. Samplawa, pow. lubawski.⁵³¹ W 1570 r. Krzysztof Samplawski miał tu 20 łąnów, 10 zagród, krawca oraz wyszynk piwa. Do 1715 r. właścielem Samplawy był Michał Samplawski.⁵³²

⁵²⁸ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 36, 62.

⁵²⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 41; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 48.

⁵³⁰ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 4.

⁵³¹ G. A. v. Mülvestedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 56, s. 75; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülvestedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 398, s. 344.

⁵³² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 53, 220.

187. Sarnowscy, h. ?, gn. Sarnowo, pow. chełmiński. W 1564 r. właścicielem 1 łana w Sarnowie był Mateusz Sarnowski.⁵³³ Genealogia zna rodzinę Sarnowskich h. Jastrzębiec ze wsi Sarnów w powiecie łęczyckim oraz rodzinę Sarnowskich herbu Korzbok odm. ze wsi Sarnowy w powiecie tczewskim.⁵³⁴
188. Sątopscy (Sontopscy), h. ?, gn. Sątop, pow. działdowski. W 1636 r. właścicielem w Sątopie był Mikołaj Sątopski, a w 1641 r. właścicielem części dóbr Wysoka był Lenart Sątopski.⁵³⁵ W 1759 r. szlachcic Sątopski za nadaniem biskupa Kretkowskiego z 1728 r., trzymał także kolonię Grabacz, do tego dwie łąki między Kostkowem a Budami popielarskimi oraz dwie łączki ze dworkiem przy rzece Wli.⁵³⁶ Być może Sątopscy byli potomkami zasadzcy, Prusa Santopa, który przywilejem z dnia 2 lutego 1337 roku otrzymał koło Kolna 60 włók na prawie chełmińskim, gdzie powstała wieś, także o nazwie Sątopy.⁵³⁷
189. Sędziccy, h. Lubicz, gn. Sędzice Duże i Małe, pow. lubawski.⁵³⁸ Przybysze.⁵³⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁵⁴⁰ Marcin Sędzicki miał tu 8 łanów i 3 zagrody, Jan Sędzicki 10 łanów i 4 zagrody, a Walerian Sędzicki w Dużych i Małych Sędzicach miał 3 łany i 2 zagrody.⁵⁴¹

⁵³³ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. X, Warszawa 1889, s. 323.

⁵³⁴ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 281, 282; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 212, s. 164.

⁵³⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 329.

⁵³⁶ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 142, 169.

⁵³⁷ *Biskupiec. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1969, s. 179.

⁵³⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 366; G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, tab. 25, s. 36.

⁵³⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁵⁴⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 164.

⁵⁴¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 53.

190. Skomaccy, h. ?, gn. Skomack Mały, pow. giżycki. W 1534 r. Fryderyk von Heidek, starosta piski, sprzedał dzierżawione 4 włóki Janowi Skomackiemu, sołtysowi.⁵⁴²
191. Skudańscy (Skudajscy), h. ?, gn. Skudany (Skudajny), pow. nidzicki.⁵⁴³
192. Skurgiewscy, h. Topór, przyd. Skurgiel, gn. Skurgwy, pow. grudziądzki.⁵⁴⁴ Przybysze.⁵⁴⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁵⁴⁶ W 1552 r. Jan Skurgiewski zamienia 3,5 łana w Skurgwach na zagrodę i zabudowania w Białachówku. W 1570 r. Bartłomiej Skurgiewski miał tu 6 łanów i 2 zagrody.⁵⁴⁷

193. Słupscy, h. ?, gn. Słupy, pow. brodnicki. W XVI wieku Bernat i Mikołaj Słupscy, wolni, mieli w Słupach po 8 włók.⁵⁴⁸ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.⁵⁴⁹
194. Sokołowscy, h. ?, gn. Sokoły Górskie (Sokołowskie) i Sokoły Jeziorne, pow. piski. Siedziało tu drobne rycerstwo z obowiązkiem służby zbrojnej. Paweł Sokół mieszkający w Sokołach Jeziornych w 1486 r. otrzymał na prawie magdeburskim majątek Rożyńsk z 20 włókami. W 1501 r. książę Albrecht odnawia Janowi, Walentemu, Mikołajowi i Rafałowi Sokołowskim, braciom oraz ich kuzynom Jakubowi, Konstantemu, Pawłowi i Janowi Sokołowskim, również braciom, przywilej na wieś Sokoły.⁵⁵⁰ Genealogia zna Sołowskich h. Pomian.⁵⁵¹
195. Sosnowscy, h. Godziemba, gn. Sosno (Sosne Szlacheckie), pow. brodnicki.⁵⁵² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁵⁵³ W 1557 r. właścicielami wsi Sosno byli Paweł, Tomasz i Sebastian Sosnowscy. W 1570 r. Paweł Sosnowski miał w Sosno 1 łan, a Marcin Sosnowski 3 łany.⁵⁵⁴

⁵⁴² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 492.

⁵⁴³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 356.

⁵⁴⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 384.

⁵⁴⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 62.

⁵⁴⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 164.

⁵⁴⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 42.

⁵⁴⁸ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 3.

⁵⁴⁹ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 412, 413; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 297.

⁵⁵⁰ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 422, 439; H. L. Rossmann, *Die Geschichte des Rittergutes Długikont. Zur Geschichte masurischer Ortschaften*, [w:] *Mitteilungen der Literarischen Gesellschaft Masovia*, Heft 19, Giżycko 1914, s. 87.

⁵⁵¹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 78, 79.

⁵⁵² J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 194.

⁵⁵³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 164.

⁵⁵⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 54.

196. Stolińscy, h. Kos, przyd. Kalkstein, gn. Stolno, pow. chełmiński.⁵⁵⁵ W dniu 20 kwietnia 1285 roku biskup warmiński Henryk Fleming nadał Janowi i Krystianowi, braciom, ochrzczonym Prusom, prawa własności na Wapnik (niem. Kalkstein) w powiecie lidzbarskim. Bracia dali początek rodowi von Kalkstein. Od dóbr Stolno, przedstawiciele rodu von Kalkstein nazwali się Stolińskimi.⁵⁵⁶ Jeszcze przez cały XVIII wieku właścicielami w okolicznych dobrach byli Kalkstein-Stolińscy.⁵⁵⁷

197. Straszewscy, h. ?, gn. Straszewo, pow. sztumski. W 1582 r. właścicielem w Straszewie był Straszewski.⁵⁵⁸ Genealogia zna rodzinę Straszewskich h. Radwan, właścicieli wsi Straszewy, Wronka i Kozilas w województwie mazowieckim.⁵⁵⁹
198. Studzcy (Stuccy), h. Prus II odm., przyd. Stauden, gn. Studa, pow. lubawski. Mieli być jednego pochodzenia ze staropruskim rodem von Klauch spod Miłakowa, który używał podobnego herbu.⁵⁶⁰ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁵⁶¹ Osiadli. Wprawdzie nie ma pewności, że występujący w 1483 r. w Studzie Gotszalk był zstępnym Witrama (1405, 1414) i Sandera, jednak jest bardzo prawdopodobne, że Studzcy siedzieli w ziemi chełmińskiej

⁵⁵⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 143; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. XI, Warszawa 1890, s. 362.

⁵⁵⁶ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 190, 191; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. V, Warszawa, s. 158.

⁵⁵⁷ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 178, 195.

⁵⁵⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 54.

⁵⁵⁹ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 533.

⁵⁶⁰ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 66, s. 89; K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

⁵⁶¹ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 164.

jeszcze przed wojną trzynastoletnią.⁵⁶² W 1571 r. Paweł Stucki miał w Studzie 14 łąnu i 1 zagrodę.⁵⁶³

199. Sumowscy, h. Gwiazdy odm. lub h. Jastrzębiec, gn. Sumowo, pow. brodnicki.⁵⁶⁴ W 1570 r. Wojciech Sumowski miał tu 3,5 łąna i 1 zagrodę.⁵⁶⁵

200. Szarzewscy (Szarszewscy), h. wł., przyd. Olschau, gn. Szarzewo (Szarszewo), pow. ławski.⁵⁶⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁵⁶⁷ W 1621 r. właścicielem Turzy Małej był Wojciech Szarzewski z Olszewa⁵⁶⁸

⁵⁶² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 57, 63, 386

⁵⁶³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 54.

⁵⁶⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 284, 285, 328,

⁵⁶⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej* ..., s. 54.

⁵⁶⁶ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 165; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 56, s. 76; G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, tab. 25, s. 36.

⁵⁶⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 164.

⁵⁶⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 204, 330; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 165.

201. Szczecińscy, h. ?, gn. Szczecinki, pow. olecki. Nazwa wsi pochodzi od nazwiska pierwszego sołtysa. W 1556 r. założył ją Wojciech Szczeciński.⁵⁶⁹
202. Szczepańscy, h.?, przyd. Dietrichsdorf, gn. Szczepanki, pow. brodnicki. W 1517 r. występuje tu Marcin Szczepański (Scepynszky). Dobra Szczepanki posiada też Jakub Szczepański.⁵⁷⁰
203. Szczepańscy, h. Dołęga, gn. Szczepanki, pow. grudziądzki.⁵⁷¹ Przybysze.⁵⁷² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁵⁷³

204. Szczuplińscy, h. Leliwa, gn. Szczuplin Dobry, pow. działdowski. Ze szlachty wywodził się Jakub Szczupliński (*1634 Pancierzyn, pow. ostródzki) herbu Leliwa, pastor w Kanigowie w powiecie nidzickim. Ojciec Jakuba pochodził z Szczuplina Dobrego w pow. działdowskim.⁵⁷⁴

⁵⁶⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 513.

⁵⁷⁰ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 137, 141.

⁵⁷¹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 164; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 313, 314.

⁵⁷² K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 164; B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁵⁷³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 164.

⁵⁷⁴ K. Wróblewska, E. Celińska, *Nad ikonografią polskich pastorów...*, s. 478.

205. Szkotowscy, h. Prawdzic odm., przyd. Kostka, gn. Szkotowo, pow. nidzicki.⁵⁷⁵

206. Szłapowie, h. ?, gn. Szłapie, pow. piski. Dawna wieś powstała w ramach kolonizacji Wielkiej Puszczy przy samej granicy z Mazowszem. Dobra służebne w posiadaniu drobnego rycerstwa (tzw. wolnych, czyli ziemian) z obowiązkiem służby zbrojnej. W 1474 r. Zygfryd Flach von Schwartzburg, komtur bangijski, nadał tu braciom Maciejowi, Mikołajowi, Janowi, Andrzejowi i Jakubowi Szłapom 15 łąnów na prawie magdeburskim.⁵⁷⁶
207. Szpotowie, h. Łabędź odm., gn. Spottshof, pow. sztumski.⁵⁷⁷ W drugiej połowie XVI wieku Szpotowie mieli tu 6 łąnów.⁵⁷⁸

⁵⁷⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 354, 356; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 27, s. 36.

⁵⁷⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 434; G. Białuński, *Kolonizacja Wielkiej Puszczy...*, s. 237.

⁵⁷⁷ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 135.

⁵⁷⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 69.

208. Szramowscy, h. ?, gn. Szramowo, pow. brodnicki. W 1570 r. wdowa Szramowska miała tu 4 łany, karczmę, czterech zagrodników oraz szewca.⁵⁷⁹
209. Szymborscy (Szumborscy), h. Lubicz, gn. Szymborno, pow. chełmiński.⁵⁸⁰ Przybysze.⁵⁸¹ W 1570 r. Jan Szymborski (*Schonborsky*) miał tu 10 łanów, 6 zagród, dwóch komorników, karczmę, wiatrak, krawca, rymarza oraz jednego dniówkarza.⁵⁸²

210. Szymkowscy, h. ?, gn. Szymkowo, pow. brodnicki.⁵⁸³
211. Szynweski, h. Rejtan odm., gn. Szynweza (Krasna Łąka), pow. sztumski.⁵⁸⁴ Gałąź Rejtanów.⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 54.

⁵⁸⁰ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 365.

⁵⁸¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁵⁸² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 42; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 29.

⁵⁸³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 330.

⁵⁸⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 280.

⁵⁸⁵ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 646.

212. Świeccy, h. ?, gn. Świecie, pow. brodnicki. W XVI wieku właścicielem w Świeciu był Grzegorz Świecki (*Swieczky*), a Adam Świecki (*Swieczky*) miał tu 5, 75 łana i 2 zagrody.⁵⁸⁶ Genealogia zna rodziny Świeckich (Święckich) herbów Leszczyc i Świenczyc oraz Święckich h. Ślepowron ze wsi Święc Wielki w województwie podlaskim.⁵⁸⁷
213. Targowscy, h. ?, gn. Targowo, pow. szczycieński. Osiadli.⁵⁸⁸ W 1386 r. nadanie wielkości 124 włók wokół późniejszego Targowa otrzymali bracia Janusz i Mikołaj Witkop von Tergewisch, pochodzący z Targowiska pod Samplawą. W drugiej połowie XV wieku Targowisko musiało być jeszcze niezupełnie zasiedlone, skoro w odnowionym przywileju z 1477 r. dla Jakuba i Bernarda Targowskich część obszaru określono jako „puszczę”.⁵⁸⁹ Nierozpoznany pozostaje herb Targowskich z Samplawy.⁵⁹⁰
214. Trąbscy (*Trompsky*), h. ?, gn. Trąbki (Trumieje), pow. kwidzyński.⁵⁹¹ Genealogia zna rodziny Trąbskich h. Prawdzic i Trąpskich h. Łada w województwie mazowieckim.⁵⁹²
215. Truszczyńscy, h. Grzymała odm., gn. Truszczyzny (?), pow. działdowski.⁵⁹³ W 1740 r. w pobliskim Dębieniu właścicielami części byli Truszczyńscy: Jakub (2 włóki), Jan (7 włók), Paweł (5 włók) i Paweł II (4 włóki).⁵⁹⁴

⁵⁸⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej ...*, s. 54; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 55.

⁵⁸⁷ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 576; E. Żernicki-Szeliga, *Der polnische Adel und die demselben hinzugegetretenen anderslädischen Adelsfamilien. General-Verzeichniss.*, Hamburg 1900, Band. 2, s. 404.

⁵⁸⁸ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁵⁸⁹ G. Leyding, *Z dawnych wieków*, [w:] Szczytno. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1962, s. 82, 83, 85.

⁵⁹⁰ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 58.

⁵⁹¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 199.

⁵⁹² K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, Lipsk 1842, s. 109; W. Wityg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 330.

⁵⁹³ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 463, s. 419.

⁵⁹⁴ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 141, 164.

216. Trzcĩscy, h. Rawicz odm., przyd. Rohr, gn. Trzcĩn, pow. działdowski.⁵⁹⁵ W drugiej połowie XVI wieku P. Trzcĩnki miał tu 4 łany.⁵⁹⁶ W drugiej połowie XVII wieku we wsi znajdowały się dwa folwarki szlacheckie. W latach 1608-1670 właścicielami jednego z działów w położonym nieopodal Wlewsku byli Trzcĩscy.⁵⁹⁷ Przed 1722 r. właścielem w Trzcĩnie był Fabian Trzcĩski, a od tego roku Wojciech Trzcĩski i następnie jego syn Szymon oraz po 1754 r. z kolei tego syn Ignacy. 1790 r. właścielem 1 włóki w Trzcĩnie był Michał Trzcĩski.⁵⁹⁸

217. Trzcĩscy (von Zanderow), h. Księżyc odm., przyd. Kanden, gn. Trzcianek, pow. wãbrzeski.⁵⁹⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁰⁰ Rodzina osiadła w Prusach juŹ w czasach krzyŹackich. Od 1713 r. właścielem w Trzcianku był Bernard Kanden-Trzcĩski, następnie jego syn Adam, a w 1789 r. wnuk Michał.⁶⁰¹ Herb Trzcĩskich jest typowy dla heraldyki pomorskiej.

⁵⁹⁵ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 463, s. 419.

⁵⁹⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 54.

⁵⁹⁷ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 167.

⁵⁹⁸ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 39, 223.

⁵⁹⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 179, 180; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 72, s. 100; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 463, s. 419.

⁶⁰⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s.

⁶⁰¹ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 32, 199.

218. Trzebscy (von Quos), h. wł., gn. Trzebcz Szlachecki, pow. chełmiński.⁶⁰² Osiadli. Herb rodziny Trzebskich jest określany w czasach nowożytnych jako odmiana Nieczui. Wydaje się mało prawdopodobne, aby Trzebscy należeli do polskiego rodu Nieczujów.⁶⁰³ W 1570 r. Zygmunt Trzebski miał tu 7,5 łana, pięciu zagrodników, a Paweł Trzebski (*Trzepsy*) 5 łanów, karczmę oraz czterech zagrodników.⁶⁰⁴

219. Turzniccy, h. Ostoja, gn. Turznice, pow. chełmiński.⁶⁰⁵ Przybysze.⁶⁰⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁰⁷ W 1570 r. Michał Turznicki miał tu 8 łanów, pięciu zagrodników, dwóch komorników oraz luźnych.⁶⁰⁸

220. Tyliccy, h. Lubicz, gn. Tylice, pow. toruński.⁶⁰⁹ Wieleccy odkupili Tylice od rodziny von der Linde i przyjęli nazwisko Tyliccy.⁶¹⁰

⁶⁰² J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 239.

⁶⁰³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 35, 63,

⁶⁰⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 31.

⁶⁰⁵ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 293.

⁶⁰⁶ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶⁰⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 165.

⁶⁰⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43.

⁶⁰⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 365.

⁶¹⁰ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. XI, s. 158; K. Mikulski, *Rola osadnictwa...*, s. 55.

221. Tyliccy, h. ?, gn. Tyliczki, pow. lubawski. W 2 połowie XVII wieku Michał Tylicki posiadał w Tyliczkach 2 łany i jednego lemana.⁶¹¹
222. Tymawscy, h. ?, gn. Tymawa (Wielka i Mała), pow. grudziądzki.⁶¹²
223. Tytlewscy, h. Cholewa, przyd. Dittelaw, Tittlau, gn. Tytlewo, pow. chełmiński.⁶¹³ Przybysze.⁶¹⁴ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶¹⁵ W 1570 r. własność Doroty Tytlewskiej.⁶¹⁶

224. Uzdowscy, h. Bończa, przyd. Ostaszew, gn. Uzdowo, pow. działdowski.⁶¹⁷ Pochodzą z rodziny Ostaszewskich h. wł., którzy od posiadanego Uzdowa nazwali się Uzdowskimi.⁶¹⁸ W 1672 r. właścicielem części w pobliskim Małym Łęcku był Andrzej Uzdowski. W 1697 r. właścicielem Uzdowa był Wojciech z Ostaszew Uzdowski.⁶¹⁹

⁶¹¹ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, Tom XII, Warszawa 1892, s. 700.

⁶¹² W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 384.

⁶¹³ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 355.

⁶¹⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶¹⁵ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 165.

⁶¹⁶ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43.

⁶¹⁷ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. XI, s. 207.

⁶¹⁸ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 308; Z. Leszczyc, *Herby szlachty polskiej*, Poznań 1908, s. 40.

⁶¹⁹ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 151, 166.

225. Wapczyńscy, h. Leliwa, gn. Wapcz (Wabcz), pow. chełmiński.⁶²⁰ Osiadli.⁶²¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶²² Howik ze Smołąga, chorąży chełmiński, zamienia z biskupem chełmińskim dobra Płowęż na Wapcz, od którego jego potomkowie przybierają nazwisko Wapczyńskich.⁶²³ W 1570 r. Heyko Wapczyński (*Wapczynsky*) miał tu 6 łąnów, 4 zagrody oraz krawca, Jerzy Wapczyński 10 łąnów, 5 zagród, karczmę oraz kowala.⁶²⁴ Do połowy XVIII wieku pieczętowali się herbem utożsamionym w czasach nowożytnych z Leliwą, jednak nie należeli do małopolskiego rodu Leliwitów. Jerzy Wapczyński do 1745 r. posiadał część Wabcza i wymieniany był w aktach miejskich Chełmży.⁶²⁵ Stanisław Wapczyński siedział w Wabczu jeszcze w pierwszej połowie XVIII wieku.⁶²⁶

226. Wałdowscy, h. wł., przyd. Kramptenher, gn. Wałdowo (Waldau), pow. suski.⁶²⁷ W końcu XV wieku dobra Wałdowo w powiecie suskim stały się własnością niemieckiej rodziny Gramptnerów, która przyjęła nazwisko Wałdowski. W 1574 r. Fryderyk i Gabriel Wałdowscy

⁶²⁰ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 142.

⁶²¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶²² T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 165.

⁶²³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 138.

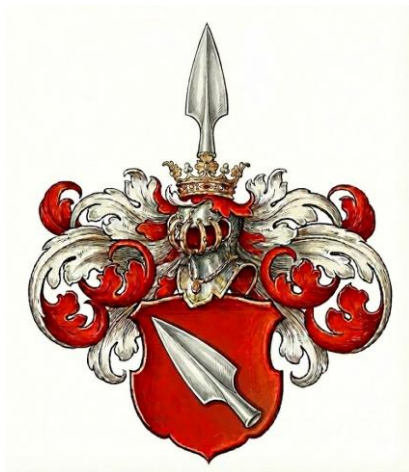
⁶²⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 33.

⁶²⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 58; M. Bielska, *Buntownik z wyboru – Tomasz Czapski, starosta knyszyński (1740 – 1784)*, Praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym dr hab. Józefa Maroszka, prof. Uniwersytetu Białostockiego, Białystok 2007, s. 13, 14.

⁶²⁶ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 200.

⁶²⁷ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 314; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 475, s. 432; G. A. v. Mülverstedt, *Der abgestorbene preußische Adel...*, Band VII, Abt. 3a, tab. 17, s. 26.

pisywali po polsku do rady miejskiej w Grudziądzu.⁶²⁸ Wojciech Wałdowski (†1596), który był protestantem, pochowany został w kościele w Kisielicach, gdzie znajdowała się jego płyta nagrobna z herbem mającym w godle grot kopii i taki sam grot w klejnocie.⁶²⁹ Herb ten wykazuje podobieństwo do herbu Wałdowskich z Wałdowa w powiecie bytowskim, którzy wywodzili się z rodu von Waldau.⁶³⁰

227. Wałdowscy, h. Pobóg, gn. Wałdowo Królewskie, pow. chełmiński.⁶³¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶³² W 1570 r. Ambroży Wałdowski (*Waldowsky*) posiadał w Wałdowie i Boluminku 2 łany i 6 zagród.⁶³³ Wymieniony w rejestrze łanowego Ambroży miał czterech synów: Wojciecha, Zygmunta, Stanisława oraz Jerzego.⁶³⁴ W 1610 r. benedyktyнки z Chełmna nabyły tę wieś od Wałdowskich.⁶³⁵ Genealogia zna też rodziny: Wałdowskich h. Dołęga odm.; Wałdowskich h. Dąbrowa; Wałdowskich herbu Topór z Wałdowa w powiecie sępoleńskim; Wałdowskich h. wł. z Wałdowa w pow. bytowskim.⁶³⁶

⁶²⁸ B. Koziello-Poklewski, E. Martuszewski, *Dzieje wsi*, [w:] *Ilawa. Z dziejów miasta i Powiatu*, Olsztyn 1972, s. 263.

⁶²⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 202, 203; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, tom XII, s. 928.

⁶³⁰ G. A. v. Müilverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 74, s. 103; G. A. v. Müilverstedt, *Der preußische Adel...*, Band III, Abt. 2, Bd. 2, Teil 1, tab. 155, s. 178; *Almanach de Gotha. Genealogical Pocket book of Noble Houses*, część A, rocz. 38, 1939, s. 585.

⁶³¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 204; W. Wityg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 340.

⁶³² T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 165.

⁶³³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 49.

⁶³⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 159.

⁶³⁵ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, tom XII, s. 928.

⁶³⁶ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s.223; F. Schmitt, *Geschichte...*, s. 111, 112; O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Müilverstedt, *Der blühende Adel...*, Band III, Abt. 2, tab. 475, s. 432, 433.

228. Watkowsky lub Wądkowsky (Wambkowsky), h. Drangwicz, przyd. Wandtkau, gn. Watkowice, pow. kwidzyński.⁶³⁷ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶³⁸ W 2 połowie XVI wieku A. Watkowski posiadał w Watkowicach 8 łąnów.⁶³⁹

229. Watlewsky, h. Lubicz odm., przyd. Hacke, gn. Watlewo, pow. chełmiński.⁶⁴⁰ Przybysze.⁶⁴¹ W XVI wieku Łukasz Watlewsky (*Watlewsky*) miał w Watlewie własność.⁶⁴²

⁶³⁷ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 75, s. 103, 104.

⁶³⁸ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 165.

⁶³⁹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 70.

⁶⁴⁰ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 365; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 250.

⁶⁴¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶⁴² *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 33.

230. Wężowscy, h. ?, gn. Wężewo, pow. ryński. W 1484 r. Georg Ramung von Ramek, komtur ryński, nadał Maciejowi Wężowskiemu (*Wansofsky*) 10 włók na prawie magdeburskim. W 1496 r. Andrzej i Bartek Wężowscy otrzymują odnowienie przywileju.⁶⁴³
231. Wichulscy, h. Prus II odm., przyd. Eichholz, gn. Wichulec, pow. brodnicki.⁶⁴⁴ Przybysze.⁶⁴⁵ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁴⁶ Wichulskimi pisali się Jabłonowscy z Wichulca. Być może byli pochodzenia staropruskiego.⁶⁴⁷ W 1570 r. Bartłomiej Wichulski i Konstancja Balińska posiadają w Wichulcu, Grzybnie i Olesznie 15 łąnów.⁶⁴⁸

232. Widliccy, h. ?, gn. Widlice, pow. grudziądzki.⁶⁴⁹ W 1570 r. Marcin Widlicki miał tu 2 łąny i 1 zagrodę, Krzysztof Widlicki (*Widliczky*) 3 łąny i 1 zagrodę, a Tomasz Widlicki 3 łąny i 1 zagrodę.⁶⁵⁰
233. Wierzbowscy (von der Weyden), h. Dołęga, przyd. Weide, gn. Wierzbowo, pow. chełmiński.⁶⁵¹ Przybysze.⁶⁵² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁵³ W 1570 r. Jerzy Wierzbowski miał tu 6 łąnów, 4 zagrody, karcznię, kowala, oraz kopacza.⁶⁵⁴ W XVI wieku właścielem Klecewa w powiecie kwidzyńskim był Jan Wierzbowski. W XVII wieku spadł on do roli wolnego. Rodzina ta albo wymarła, albo wyemigrowała.⁶⁵⁵

⁶⁴³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 476.

⁶⁴⁴ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 386.

⁶⁴⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶⁴⁶ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

⁶⁴⁷ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

⁶⁴⁸ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 55.

⁶⁴⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 330.

⁶⁵⁰ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 57.

⁶⁵¹ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 165; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 316.

⁶⁵² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶⁵³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

⁶⁵⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 43; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 33.

⁶⁵⁵ A. Lemański, W. Odynec, J. Powierski, *Dzieje wsi, [w:] Kwidzyn. Z dziejów miasta i okolic*, Olsztyn 1982, s. 262.

234. Wiewierscy (Niewierscy), h. Prus II, gn. Wiewiórki, pow. grudziądzki.⁶⁵⁶ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁵⁷ Być może byli pochodzenia staropruskiego.⁶⁵⁸

235. Wilamowscy, h. ?, gn. Wilamowo, pow. działdowski. W 1615 r. w Wilamowie właścicielem był Michał Wilamowski.⁶⁵⁹ Genealogia zna rodziny: Wilamowskich h. Ciołek ze wsi Wilamowo w województwie podlaskim; Wilamowskich h. Orla z Wilamowic w województwie mazowieckim (?) oraz Wilamowskich h. Kornicz z Wilamowic na górnym Śląsku.⁶⁶⁰
236. Wilczewscy (von Tallen), h. wł., gn. Wilczewo, pow. sztumski.⁶⁶¹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁶² W 1507 r. bracia Jan i Maciej z Mazowsza zakupili włości od Karola von Witichwaldt przybierając nazwisko Wilczewski. Marek, ich brat, również miał prawa do tych dóbr. Synami jednego z nich byli niewątpliwie Michał, Mikołaj i Wawrzyniec Wilczewscy (*Wilschefszen*), którzy w 1526 roku otrzymali od króla przywilej potwierdzający ich prawa do włości po ojcu. W 1527 r. trzecią część (w Wilczewie i Baumgarcie) sprzedali Grzegorzowi Fidelickiemu. Grzegorz Fidelicki (Widlicki?) jest tożsamy z Grzegorzem Sudkiem, który w sierpniu 1528 r. otrzymał królewski przywilej na dobra Widlice pod Rogoźnem i to on właśnie dał początek rodzinie Sudek-Wilczewskich siedzących

⁶⁵⁶ K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 222; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VI, s. 565.

⁶⁵⁷ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty*, s. 161.

⁶⁵⁸ K. Górski, *Studia i szkice...*, Olsztyn, 1986, s. 13.

⁶⁵⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 330.

⁶⁶⁰ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 330; W. Wityg, *Nieznaną szlachta polska...*, s. 348; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. XIII, Warszawa 1893, s. 451.

⁶⁶¹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 281; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 68, s. 92.

⁶⁶² K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 281, 282; T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

w malborskim, aż do pierwszego rozbioru Polski.⁶⁶³ W 1535 r. Łazarz Wilczewski sprzedał część Wilczewa Jakubowi Kruszyńskiemu.⁶⁶⁴ W drugiej połowie XVI wieku J. Wilczewska miała tu 20 łanów.⁶⁶⁵ W 1772 r. Wiktoria Wilczewska miała tu 2 włóki, a 1774 r. właścicielem w Wilczewie był Jan Wilczewski.⁶⁶⁶

237. Wilkowscy, h. Ślepowron odm., przyd. Wilkau, gn. Wilkowo, pow. kwidzyński.⁶⁶⁷ W 1597 r. na 16 łanach w Wilkowie było czterech właścicieli, a wśród nich Jan i Joachim Wilkowscy.⁶⁶⁸

238. Windaccy, h. Prus II, przyd. Windeck, gn. Windak, pow. toruński. Niepoznane pozostaną też dzieje rodziny Nidackich (później Windackich) z Windaka, która pieczętowała się Prusem II.⁶⁶⁹ W 1570 Achacy Nidacki (*Nydaczky*) miał w Windaku 2 łany.⁶⁷⁰

⁶⁶³ W. Nowosad, *Indygeni pruscy i przybysze...*, s. 26.

⁶⁶⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 196.

⁶⁶⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 70.

⁶⁶⁶ M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in polnisch-prussen...*, s. 2.

⁶⁶⁷ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 190; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 205; G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 64, s. 87.

⁶⁶⁸ A. Lemański, W. Odyniec, J. Powierski, *Dzieje wsi*, [w:] Kwidzyn. Z dziejów miasta i okolic, Olsztyn 1982, s. 297.

⁶⁶⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 55.

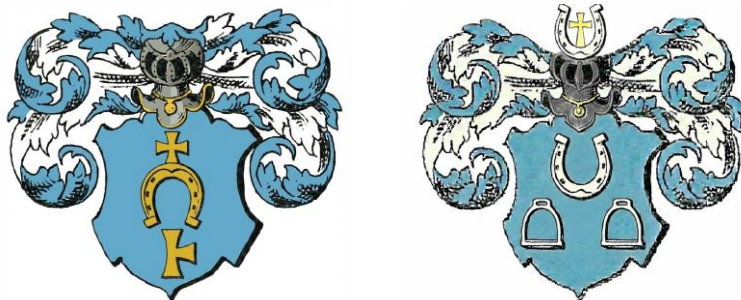
⁶⁷⁰ *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 46.

239. Wlewscy, h. Ogończyk, gn. Wlewsk, pow. działdowski.⁶⁷¹ Przybysze.⁶⁷² W 1570 r. Jakub Wlewski posiadał we Wlewsku 0,5 łana, Michał Wlewski 2 łany, a Jan Wlewski 1 łana o raz Marek i Tomasz Wlewscy.⁶⁷³ W XVII wieku miejscowym proboszczem był Wlewski. Po wojnach szwedzkich całe dobra Wlewsk znalazły się w rękach Chełstowskich.⁶⁷⁴

240. Wityńscy, h. Lubicz odm., gn. Wityny, pow. ełcki. Książę Albrecht odnawia Wojciechowi Wityńskiemu przywilej na 20 włók nadanych prawem magdeburskim.⁶⁷⁵ Pochodzą od Kobylińskich.⁶⁷⁶

⁶⁷¹ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 373.

⁶⁷² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶⁷³ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 55; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 61.

⁶⁷⁴ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 139; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 373; W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 167.

⁶⁷⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 462, 467.

⁶⁷⁶ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 78, 79, s. 109, 110.

241. Worańscy, h. ?, gn. Worany (miejsowość zaginiona), Warmia.⁶⁷⁷ Genealogia zna rodzinę Worańskich h. Jasieńczyk.⁶⁷⁸
242. Wróblewscy, h. ?, gn. Wróblewo (obecnie Szembruk), pow. grudziądzki. Sebastian von Wróblewski otrzymuje we Wróblewie 6 łanów ziemi.⁶⁷⁹ Genealogia zna kilka rodzin tego nazwiska różnych herbów.⁶⁸⁰
243. Wyłudzczy, h. ?, gn. Wyłudki, pow. węgorzewski. W 1544 r. Jan Pusz, starosta węgorzewski, sprzedaje Andrzejowi i Marcinowi Wyłudzkim, braciom, sołectwo z 5 włókami, celem założenia wsi dannickiej na 45 włókach.⁶⁸¹
244. Wypczyńscy (Wybczyńscy), h. wł., gn. Wypcz, pow. toruński. Osiadli.⁶⁸² Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁸³ W 1520 r. król Zygmunt I nadaje wieś Wypcz miastu Toruniowi w zamian za zamek w Świeciu. Jednocześnie zezwala rajcom toruńskim wykupić Wypcz z rąk Karola Weypitza. W 1543 r. król zatwierdził temuż użytkowanie wsi dożywotnio. Po jego śmierci rada miasta Torunia pozostawiła Wypcz rodzeństwu Wypczyńskim alias v. Felden na dalsze 3 lata. Wypczyńscy pochodzili z rodziny von Felden, która do Prus przybyła z Dolnej Saksonii.⁶⁸⁴

245. Wyszowaci, h. Abdank lub h. Roch, gn. Wyszowate, pow. giżycki. W 1475 r. Bernhard von Balzhofen, komtur pokarmiński, nadaje Michałowi Wyszowatemu 8 włók, a Maciejowi Wyszowatemu 5 włók w Wyszowatych.⁶⁸⁵ Trojan Wiszowaty z Bielskich siedzi w Wyszowatych. Genealogia zna rodzinę Wiszowatych h. Abdank ze wsi Wiszowate w województwie mazowieckim oraz rodzinę Wiszowatych h. Roch ze wsi Wyszowate w województwie podlaskim.⁶⁸⁶ Do Prus mieli przybyć Wiszowaci h. Roch.⁶⁸⁷

⁶⁷⁷ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 174, 550.

⁶⁷⁸ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 427.

⁶⁷⁹ M. Kerner-Żuralska, *Materiały do dziejów osadnictwa Pomezanii (pow. kwidziński, iławski oraz część grudziądzkiego)*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 2, 1964, s. 156.

⁶⁸⁰ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IX, s. 444, 445.

⁶⁸¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 531.

⁶⁸² B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁶⁸³ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

⁶⁸⁴ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 36.

⁶⁸⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 489; H. Górniewicz, *Rodowe nazwy...*, s. 212.

⁶⁸⁶ *Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego...*, s. 453, 454.

⁶⁸⁷ G. Białuński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich...*, s. 82.

246. Zagrzewscy, h. Lubicz odm., przyd. Druźbic, gn. Zagrzewo, pow. nidzicki.⁶⁸⁸

247. Zajązkowscy, h. Tarnawa odm., gn. Zajązkowo, pow. toruński.⁶⁸⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁹⁰ Pochodzą od Bystramów.⁶⁹¹ Genealogia zna jeszcze rodzinę Zajązkowskich h. Brochwicz.⁶⁹²

248. Zakrzewscy, h. wł., przyd. Felde, gn. Zakrzewo, pow. chełmiński.⁶⁹³ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁶⁹⁴ W 1526 r. król Zygmunt I daje przywilej Maciejowi Zakrzewskiemu na Zakrzewo. W 1570 r. Jan Zakrzewski miał w Zakrzewie 6 łąnów i 6 zagród.⁶⁹⁵

⁶⁸⁸ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 55, s. 75; W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 343, 357.

⁶⁸⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 156.

⁶⁹⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

⁶⁹¹ J. K. Dachnowski, *Herbarz*, s. 28.

⁶⁹² J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 383.

⁶⁹³ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 80, s. 111.

⁶⁹⁴ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

⁶⁹⁵ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 44; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 36.

249. Zakrzewscy, h. ?, gn. Zakrzewo, pow. nidzicki.⁶⁹⁶ Książę Albrecht Hohenzollern nadał dziedziczne sołectwo w Turzy Wielkiej rodzinie Zakrzewskich. Ostatni przedstawiciel tej rodziny przeniósł się do Prus Wschodnich po przyłączeniu Działdowszczyzny do Polski.⁶⁹⁷ Genealogia zna kilkanaście rodzin tego nazwiska różnych herbów.⁶⁹⁸
250. Zalescy, h. Chomąto, przyd. Cygenberg, gn. Zalesie, pow. chełmiński.⁶⁹⁹ W XVI wieku Zalescy, szlachcice wolni mieli w Zalesiu 24 włóki.⁷⁰⁰

251. Zalescy, h. ?, gn. Zalesie, pow. piski. Około 1558 r. książę Albrecht nadał Mikołajowi Zaleskiemu, sołtysowi w Dunajku, 4 włóki sołeckie celem założenia wsi dannickiej na 40 włókach.⁷⁰¹ Genealogia zna ponad dwadzieści rodzin tego nazwiska różnych herbów.⁷⁰²
252. Zalescy, h. ?, gn. Zalesie, pow. olecki. W 1567 r. Wawrzyniec von Halle, starosta straduński, sprzedał Wojtkowi Zaleskiemu (*Zalisky*) 2 włóki boru na sołectwo celem założenia wsi dannickiej na 20 włókach.⁷⁰³
253. Zawadzcy, h. wł. (Księżyc odm.), gn. Zawda, pow. chełmiński.⁷⁰⁴ W 1414 r. występowała w Zawdzie niejaka Kaschubenne. W 1423 r. – Marcin Kasschuben, a w 1444 r.

⁶⁹⁶ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 357.

⁶⁹⁷ W. Korycka, J. Szeffler, *Z dziejów wsi...*, s. 165.

⁶⁹⁸ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. X, Lipsk 1845, s. 32-37 wraz z Dodatkiem..., Lipsk 1844, s. 486-488; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 365, 366.

⁶⁹⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 123.

⁷⁰⁰ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 123, 126; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 3.

⁷⁰¹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 514.

⁷⁰² J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 192, 193; K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. X, s. 38-43 wraz z Dodatkiem..., s. 488, 489; W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska...*, s. 366, 367.

⁷⁰³ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 524.

⁷⁰⁴ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 369.

– Jakub Caschowber.⁷⁰⁵ Genealogia zna rodzinę Zawadzkich przyd. Kozik z Zawady w powiecie chojnickim.⁷⁰⁶ W 1570 r. Adam Zawadzki posiadał w Zawdzie 7 łąnów i 2 zagrody, Andrzej Kozik-Zawadzki 13 łąnów i 4 zagrody, Barbara Zawadzka 2,5 łąna i 1 zagrodę, a Korencja Zawadzka 10,5 łąna i 2,5 łąna dzierżawionych oraz 4 zagrody.⁷⁰⁷ Herb Zawadzkich jest typowy dla heraldyki pomorskiej.

254. Zegartowscy (Zegartowiccy), h. Topacz odm., przyd. Pekau, gn. Zegartowice Szlacheckie, pow. chełmiński.⁷⁰⁸ Osiadli.⁷⁰⁹ Zaliczeni do rodziny zasiedziałej.⁷¹⁰ W 1522 r. 35 łąnów, które wcześniej należały do Bertolda Trosta, przechodzi na własność kościelną. Druga część, aż do 1570 r., pozostaje własnością szlachecką jako majątek Krzysztofa Zegartowickiego. Zegartowscy są przez niektórych heraldyków przypisywani do polskiego herbu Topacz, ponieważ ich herb przedstawia w tarczy dwudzielnej w pas, w górnym polu czerwonym – dwa czarne skrzydła orle, a w polu dolnym czarnym – złotą nogę orlą. W klejnocie dwa czarne skrzydła orle. Jest to herb toruńskiej rodziny von Pekau i to właśnie mieszcianie byli przodkami Zegartowskich.⁷¹¹ W 1570 r. Krzysztof Zegartowski (*Zigartowsky*) miał część Zegartowa.⁷¹²

⁷⁰⁵ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 59.

⁷⁰⁶ E. Breza, *Pochodzenie przydomków...*, s. 250.

⁷⁰⁷ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 44.

⁷⁰⁸ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 225; W. Kętrzyński, *O Bażyńskich*, s. 141.

⁷⁰⁹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 63.

⁷¹⁰ T. Borawska, *Wykaz rodów szlachty...*, s. 166.

⁷¹¹ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 37.

⁷¹² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 44; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 34.

255. Zęgwirscy, h. Pobóg, gn. Zęgwirt, pow. chełmiński⁷¹³ W 1528 r. właścicielem części Zęgwirtu był Wojciech Zęgwirski. W 1570 r. Jan Zęgwirski (*Zenguirsky*) miał w Zęgwircie 1,5 łana.⁷¹⁴

256. Żabińscy, h. ?, gn. Żabinka, pow. giżycki.⁷¹⁵ Genealogia zna rodzinę Żabińskich h. Łódzia ze wsi Żabno w powiecie kościańskim województwa poznańskiego.⁷¹⁶ Żabińscy h. Łódzia występowali też w Prusach Zachodnich.⁷¹⁷ Kilka rodzin tego nazwiska o różnych herbach zamieszkiwało też Pomorze.⁷¹⁸
257. Żelazińscy, h. wł., gn. Żelazna, pow. ostródzki. Jedni z Ostischau-Ostaszewskimi.⁷¹⁹

258. Żmijewscy, h. Jastrzębiec, przyd. Natterfeld, gn. Żmijewko, pow. brodnicki.⁷²⁰ W 1570 r. Wojciech Żmijewski (*Smiewsky*) miał tu 7,5 łana i 2 zagrody.⁷²¹

⁷¹³ J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 376.

⁷¹⁴ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 44; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 51.

⁷¹⁵ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 545.

⁷¹⁶ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. X, s. 8

⁷¹⁷ O. T. v. Hefner, A. Grenser, G. A. v. Mülverstedt, *Der blühende Adel des Königreichs Preußen...*, Band III, Abt. 2, tab. 501, s. 462.

⁷¹⁸ E. Breza, *Pochodzenie przydomków...*, s. 251.

⁷¹⁹ W. Kętrzyński, *O ludności polskiej...*, s. 357.

⁷²⁰ G. A. v. Mülverstedt, *Ausgestorbener preußischer Adel...*, Band VI, Abt. 4, tab. 81, s. 113, 114.

⁷²¹ M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 55; *Źródła dziejowe...*, t. XXIII, s. 63.

259. Żyglęcy, h. ?, gn. Żygląd, pow. chełmiński. W 1570 r. Piotr Żyglęcki miał tu 2 łany, a Paweł Szachocki i Żyglęcki 2 łany.⁷²² Tajemnicą pozostaje pochodzenie zagrodowych Żyględzkich z Żyglądu.⁷²³

⁷²² M. Biskup, *Rozmieszczenie własności ziemskiej...*, s. 44.

⁷²³ B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego...*, s. 59.